

พระแก้วไวยุทธย์

พระเจ้านิโครเขมร

วัดหลวง อุบลราชธานี

ผู้เรียบเรียง : ผศ.สุรียา โชคสวัสดิ์ นายสุพัฒน์ เจะปก
พิมพ์ครั้งที่ ๑ เมื่อ ตุลาคม ๒๕๕๐ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ เมื่อ ตุลาคม ๒๕๕๒ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ISBN: 978-974-523-166-5

คณะผู้จัดทำ ที่ปรึกษา

พระครูวิลาสกิจจาทร เจ้าคณะตำบลในเมือง เขต ๑
อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
ศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ วิโรจนกูฏ อธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ดร.บำเพ็ญ ณ อุบล ปราชญ์ทางวัฒนธรรม เมืองอุบลราชธานี
นายสุวิรัช คุณผล ปราชญ์ทางวัฒนธรรม เมืองอุบลราชธานี

บรรณาธิการ

ผศ.สุรียา โชคสวัสดิ์

พิสูจน์อักษร

เนติรัตน์ อรรถวุฒิศิลป์

มะลิวัลย์ สิ้นน้อย

ภาพประกอบ

สุพัฒน์ เจะปก / สุรียา โชคสวัสดิ์

Dr.Leedom Lefferts : ภาพถ่าย ชุดผ้าพระเวด

รูปเล่ม-คอมพิวเตอร์กราฟิก

บดิน พันธุ์เพ็ง

วัชร คุชฎีกุล

ออกแบบปก

สุรียา โชคสวัสดิ์ นายอรรถวุฒิ ศรีสุข

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ถนน สกลมารค์ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ๓๔๑๙๐

โทร : ๐-๔๕ ๓๕๓๑๑๕ โทรสาร : ๐-๔๕๔๓-๓๑๑๕

อนุโมทนา

หนังสือ “วัดหลวง” จัดพิมพ์ขึ้นในครั้งที่ ๑ เมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๐ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม และในครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๒ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่มเพื่อใช้ในการเผยแพร่เนื่องในงานบุญกฐิน วัดหลวง ที่จะมีขึ้นในวันที่ ๑๗-๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๒ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดพิมพ์เพื่อรวบรวมบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งที่เป็นคำบอกเล่าผ่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้รู้ทั้งหลาย รวมถึงวัตถุพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัดหลวง เพื่อให้ลูกหลานชาวอุบลราชธานีและพุทธศาสนิกชนได้เล็งเห็นความสำคัญ และสามารถใช่ประโยชน์ในการศึกษาอ้างอิงในทางประวัติศาสตร์ของวัดและเมืองอุบลราชธานีได้ ซึ่งถือว่าวัดหลวงเป็นวัดแรกของเมืองอุบลราชธานี ที่มีอายุยาวนานกว่า ๒๒๘ ปี ตามตำนานประวัติวัดหลวง จัดให้วัดหลวงเป็นวัดประจำเจ้าเมืองอุบลราชธานีคนแรก คือ พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) ซึ่งเป็นผู้มีดำริให้สร้างวัดหลวง

ด้วยเหตุนี้ในอดีตวัดหลวง จึงเป็นวัดที่มีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆ ต่อเมืองอุบลราชธานีเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านการเมือง การปกครอง อาทิ ใช้วัดหลวงเป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาของเจ้าเมือง เป็นต้น ด้านการศึกษา วัดหลวงเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยได้มีการขยายไปสู่วัดอื่นๆ หลายๆ วัดในเมืองและนอกอุบลราชธานี ตลอดจนเวียงจันทน์และจำปาสัก

ในการนี้ได้รับความอุปถัมภ์บำรุงจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นผู้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลและนำมาเรียบเรียงจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มทั้งสองครั้ง โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ รองศาสตราจารย์ ดร. สมจิตต์ ยอดเศรณี ท่านอธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีดำริให้งานข้อมูลท้องถิ่น สำนักวิทยบริการ ทำการศึกษารวบรวมข้อมูล

ที่เกี่ยวกับวัดหลวง และ อธิการบดีคนปัจจุบัน คือ ศาสตราจารย์
ดร.ประกอบ วิโรจนกูฏ ก็ให้ความสำคัญต่อวัดหลวง จึงให้การสนับสนุน
ทุนทรัพย์ และบุคลากร นักวิชาการ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาช่วย
จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา จึงทำให้หนังสือวัดหลวงนี้สำเร็จได้ด้วย
สมบูรณ์ ดีทุกประการ

ด้วยบุญกุศลที่เกิดจากการจัดทำหนังสือในครั้งนี้ ถือเป็นการ
สร้างคุณงามความดีอีกทางหนึ่ง ขอน้อมถวายบูชาคุณพระมหาเถระ บุรพาจารย์
อดีตเจ้าอาวาสวัดหลวง พระประทุมวรราชสุริยวงษ์ จงได้ร่วมอนุโมทนา

พระครูวิลาสกิจจาทร

พระครูวิลาสกิจจาทร

เจ้าอาวาสวัดหลวง

เจ้าคณะตำบลในเมือง เขต ๑ อำเภอเมืองอุบลราชธานี

คำนิยม

หนังสือประวัติวัดหลวงที่จัดทำขึ้นนี้ ข้าพเจ้าได้ตรวจดูแล้วเห็นว่าเป็นหนังสือหลักฐานได้ดี ทั้งส่วนของวัดและประวัติของบ้านเมืองว่า ในสมัยสร้างเมืองใหม่นั้นเป็นอย่างไร และเป็นที่น่ายินดี ที่คณะกรรมการได้ค้นคว้าและจัดพิมพ์เป็นเล่มเพื่อเผยแพร่ ให้พุทธศาสนิกชน ได้ทราบถึงความเป็นมาของวัดหลวงและเมืองอุบล ในสมัย ๒๐๐ กว่าปี มาแล้ว

จึงขอแสดงความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ในโอกาสนี้

ด.ร.
(*Signature*)

ดร.บำเพ็ญ ณ อุบล
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปและวัฒนธรรม
เมืองอุบลราชธานี

คำนิยม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้รับเกียรติให้เป็นผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติวัดหลวง พร้อมทั้งเป็นผู้จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่ครั้งที่ ๑ เมื่อ วันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๐ จำนวนทั้งสิ้น ๑,๐๐๐ เล่ม เนื่องในปีแห่งอภิรักษ์ขัตติยามงคลสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

นับตั้งแต่ได้เผยแพร่หนังสือเล่มนี้ในครั้งแรก มีผู้อ่านให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้จึงได้พิมพ์ขึ้นมาใหม่เป็นครั้งที่ ๒ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม เนื่องในโอกาสที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้เป็นเจ้าภาพงานบุญกฐินของวัดหลวง ที่จัดขึ้นในวันที่ ๑๗-๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๒ และเพื่อเป็นการร่วมเผยแพร่บันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของวัดหลวงที่มีความสำคัญเชื่อมโยงต่อประวัติเมืองอุบลราชธานี มณฑลอีสาน เนื่องจากวัดหลวงเป็นวัดแรกของเมืองอุบลราชธานี สร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี มีพระเจ้าใหญ่องค์หลวงเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองโดยดำริของ พระปทุมวรราชสุริยวงศ์(คำผง)เจ้าผู้ครองเมืองอุบลราชธานีในสมัยนั้น ได้ให้ช่างชาวเวียงจันทน์สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๓๒๔

การจัดทำหนังสือประวัติวัดหลวงในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย อาทิ พระครูวิลาส กิจจาทร คุณพ่อ บำเพ็ญ ณ อุบล คุณพ่อสุวิซช คุณผล ตลอดจนนักวิชาการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดพิมพ์ เป็นผลให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี ซึ่งต่อไปในภายภาคหน้าจะเป็นมรดกเก็บไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดหลวงและเมืองอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือประวัติ
วัดหลวงซึ่งจัดพิมพ์เป็นครั้งที่สอง จะเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นข้อมูล
อ้างอิง ประกอบการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่างๆและก่อให้เกิดความ
ภาคภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิด เกิดความรักและหวงแหน ในแผ่นดินเกิด
เก็บรักษาไว้ให้แก่ลูกหลานสืบต่อไป

ศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ วิโรจนกูฏ

คำนำ

หนังสือวัดหลวง อุบลราชธานี ในการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่สอง เพื่อใช้ในการเผยแพร่ ในงานบุญกฐินประจำปี ตรงกับวันที่ ๑๗-๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๒

หนังสือวัดหลวง เล่มนี้เรียบเรียงขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์เรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวัดหลวง เพื่อเป็นหลักฐานให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้และนำไปใช้อ้างอิงในทางวิชาการได้ โดย ดำริของพระครูวิลาสกิจจาทร เจ้าอาวาสวัดหลวงรูปปัจจุบัน(๒๕๕๐) และด้วยความเห็นพร้อมกันในเบื้องต้นจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ประกอบด้วยคุณพ่อบำเพ็ญ ณ อุบล ศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ วิโรจนัญญ และคุณพ่อสุวิษ ขุนผล จึงได้มอบให้ข้าพเจ้า พร้อมด้วยคณะทำงานเป็นผู้เรียบเรียง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายให้ความช่วยเหลือกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาเพื่อให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จด้วยดีสมดังที่ตั้งใจไว้

ข้อมูลที่ได้นำมาเรียบเรียงไว้ได้มาจากเอกสารอ้างอิงที่มีผู้จัดทำไว้ก่อนแล้วสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในงานเรียบเรียงนี้ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นเสมือนธนาคารความรู้ที่พร้อมให้เราเบิกจ่ายเพื่อใช้ได้ตลอดเวลาทุกเรื่องอย่างเช่นคุณพ่อบำเพ็ญ ณ อุบล ซึ่งท่านมีส่วนร่วมในเอกสารเชิงประวัติศาสตร์เมืองอุบลอยู่หลายชิ้น ทั้งที่เป็นผลงานของตนเองและเป็นผู้ให้ข้อมูล ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้หนังสือวัดหลวง อุบลราชธานี เล่มนี้จะมีเวลาเรียบเรียงไม่มากนัก แต่ก็ได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เปี่ยมด้วยเมตตาธรรมและคุณภาพ ด้วยบารมีของวัดหลวง จึงทำให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ดี

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของวัดหลวงได้สูญหายไปจำนวนมากในช่วง ระหว่าง ปี พ.ศ.๒๔๘๖-๒๔๘๘ ได้เกิดสงครามอินโดจีนส่ง

ผลให้สินค้าต่างๆมีราคาแพง รวมถึงผ้าชนิดต่างๆด้วย แม้แต่ผ้าห่อคัมภีร์พระไตรปิฎก ก็ไม่วายที่จะถูกคนมาขโมยเอาไปขาย ทำให้หนังสือต่างๆไม่มีผ้าห่อ ถูกวางไว้เกะกะ แหกผูก อยู่จำนวนมาก ภายหลังทางวัดเห็นว่ารกรุงรัง จึงนำรวมกันบรรจุใส่กระสอบไปฝังดินไว้ หนังสือเอกสารต่างๆที่สำคัญเช่น สารตราตั้งเจ้าเมือง ระเบียบประเพณีต่างๆที่จารึกไว้บนใบลาน ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างดีได้สูญหายไปตั้งแต่นั้นมา จึงเป็นที่น่าเสียดายยิ่งนัก หากมีเช่นนั้น การสืบประวัติวัดหลวงและเมืองอุบลราชธานี คงจะทำให้ไม่ยากนัก เนื่องจากวัดหลวงเป็นวัดแรกและเป็นวัดประจำเจ้าเมืองคนแรกของเมืองอุบลราชธานี

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่สำคัญที่แบ่งเป็นส่วนๆ ลำดับเนื้อหาต่อเนื่องตามลำดับดังนี้ คือ ส่วนที่ ๑ เป็นการเรียบเรียงลำดับประวัติความเป็นมาของวัดหลวง ทำให้เห็นลำดับ วิวัฒนาการของวัดหลวงในแต่ละยุคแต่ละสมัย และ ส่วนที่ ๒ เป็นประวัติของพระประทุมวรราชสุริยวงษ์ หรือ เจ้าคำผง เพื่อเป็นเกียรติแด่ท่าน ในฐานะที่เป็นผู้ก่อตั้งวัดหลวง และกำหนดให้วัดหลวงเป็นวัดประจำเจ้าเมืองอุบลคนแรก คือ พระประทุมวรราชสุริยวงษ์ จึงถือได้ว่าเป็นผู้มีพระคุณอย่างยิ่งต่อวัดหลวงและต่อชาวจังหวัดอุบลราชธานี พร้อมนี้ได้บันทึกประวัติลำดับของเจ้าอาวาสวัดหลวงไว้ทุกรูป สำหรับส่วนที่ ๓ รวบรวมข้อมูลบันทึกภาพถ่ายโบราณสถานและโบราณวัตถุ ต่างๆ โดยเฉพาะพระพุทธรูปเก่าแก่ของวัดหลวงมีอยู่เป็นจำนวนมาก รวมทั้งวัตถุโบราณที่สะสมมาตั้งแต่สร้างวัดหลวงวัดหลวง ซึ่งจะเป็นหลักฐานที่เป็นประโยชน์สำหรับทางวัด ที่จะใช้เพื่อการบันทึกเป็นหลักฐานไว้ทำให้การดูแลรักษาไม่ให้เกิดการสูญหายทำได้ง่าย ซึ่งสะดวกสำหรับเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดสืบต่อไป สำหรับส่วนที่ ๔ เป็นเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับประวัติ ทศชาติชาดก พระเวสสันดรชาดก พิธีการเกี่ยวกับการทำบุญ

พระเหวด ผ้าพระเหวดวัดหลวง และ ส่วนสุดท้าย เป็นการรวบรวม
ประมวลภาพกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญๆที่ผ่านนำมาลงไว้
เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้เล่าขานสืบต่อไป

ในนามของคณะผู้เรียบเรียงต้องขอขอบพระคุณครูบาอาจารย์
เจ้าอาวาสวัดหลวง ที่ท่านอำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุน
ด้วยดียิ่ง คุณพ่อ ดร.บำเพ็ญ ณ อุบล คุณพ่อสุวิชัย คุณผล ซึ่งท่านได้
ทุ่มเทกำลังสติปัญญาอย่างแรงกล้าเพื่อหวังที่จะให้หนังสือวัดหลวง
สำเร็จด้วยดี ศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ วิโรจนัญญ์ อธิการบดี
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนทั้งในระดับ
นโยบายจนนำไปสู่ทางปฏิบัติส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความ
สะดวก ดีทุกประการ ขอขอบคุณ Dr.Leedom Lefferts ที่เข้ามามีส่วน
ช่วยสนับสนุนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทำให้หนังสือวัดหลวงมีความ
สมบูรณ์และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น โดยมีผู้ประสานงานหลักจากหน่วยงาน
ต่างๆ อาทิ อาจารย์ปัญญา วิทยา นสพ. เดลินิวส์ พันตรีสัมฤทธิ์ ทองแสง
อนุศาสนาจารย์ มณฑลทหารบกที่ ๒๒ และ ว่าที่ร้อยตรี สุรพล สืบพรหม
ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อบจ.อุบลราชธานี
ขอขอบคุณทุกๆท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

สุดท้ายขอขอบพระคุณบิดาและมารดาผู้ให้กำเนิด และด้วย
พระบารมีของ พระประทุมวรราชสุริยวงษ์รวมทั้งบูรพาจารย์ทุกท่านทั้งที่
มีชีวิตรอยู่และล่วงลับจากโลกนี้ไปแล้ว จงดลบันดาลให้บุญกุศลอันเกิด
จากการจัดทำหนังสือในครั้งนี้ตกแก่ทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเทอญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรียา โชคสวัสดิ์

นายสุพัฒน์ เงาะปก

สารบัญ

หน้า

อนุโมทนา	
คำนิยม	
คำนำ	
ประวัติวัดหลวง	๑
ประวัติพระประทุมวรราชสุริยวงศ์	๖
พระบูรพาจารย์ : ประวัติ	๑๐
• เจ้าอาวาส	
งานก่อสร้างปฏิสังขรณ์ศาสนาการ	๒๐
โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดกุมงคล	๒๓
ตำนานผ้าพระเหวด วัดหลวง	๔๗
ทศชาติชาดก : เรื่องย่อเวสสันดรชาดก	๕๔
เทศน์มหาชาติ	๖๖
ตำนานเทศน์มหาชาติ ๑๓ กัณฑ์	๖๘
ภาคผนวก	
กิจกรรมส่งเสริมสืบสานพระพุทธศาสนาในอดีตจนถึงปัจจุบัน	๘๑
ผญา ภาษิตอีสาน	๑๐๑
เอกสารอ้างอิง	๑๐๓

วัดหลวง

วัดหลวง เป็นวัดที่เก่าแก่อยู่คู่บ้านคู่เมืองอุบลราชธานีมาเป็นเวลาช้านานอายุใกล้เคียงกับเมืองอุบลราชธานี เนื่องจากมีหลักฐานบ่งบอกว่าวัดหลวงเป็นวัดแรกของจังหวัดอุบลราชธานี สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๒๒ ซึ่งพระประทุมวรราชสุริยวงศ์(เจ้าคำผง) มีดำริให้สร้าง จึงถือได้ว่าวัดหลวง เป็นวัดประจำเมืองอุบลราชธานีวัดแรก ในยุคสมัยนั้นนอกจากวัดหลวงจะเป็นสถานประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางพุทธศาสนา สถานที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร เผยแผ่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธศาสนา และเป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาของเจ้าเมือง ในยุคสมัยนั้น

สถานที่ตั้งปัจจุบัน

วัดหลวง ตั้งอยู่ที่ถนนพรหมเทพ ริมฝั่งแม่น้ำมูล ระหว่างท่ากวางตั้งกับท่าจวน(ตลาดใหญ่) มีเนื้อที่ ประมาณ ๘ ไร่ (โฉนดที่ ๑๓๓๒ เล่มที่ ๑๔ หน้า ๑๒)

ทิศเหนือ	จรดถนนพรหมราช
ทิศใต้	จรดริมแม่น้ำมูล
ทิศตะวันออก	จรดวัดกลาง วัดใต้เทิง บ้านเรือนประชาชน และจรดริมแม่น้ำมูล
ทิศตะวันตก	จรดตลาดใหญ่

ประวัติการสร้างวัดหลวง

ในราวปี พ.ศ. ๒๓๑๙ ในสมัยพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ หรือที่เรียกอีกนามว่า เจ้าคำผงในสมัยนั้น ชาวเมืองอุบลราชธานี ให้สมญานามว่า **เจ้าองค์หลวงหรือ อาญาหลวงเฒ่า** ได้พาไพร่พลอพยพจากดอนมดแดง มาตั้งที่ดงอู่ผึ้ง ริมฝั่งแม่น้ำมูล ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองอุบลราชธานี

เมื่อสร้างเมืองเสร็จ สิ่งที่ต้องสร้างคู่กับเมือง คือ วัด เจ้าคำผางจึงได้สร้างวัดขึ้น และได้สร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๓๒๒ โดยตั้ง ชื่อวัดว่า วัดหลวง (จากหลักฐานบันทึกการสำรวจของสำนักพุทธศาสนา)วัดหลวงจึงเป็นวัดประจำเมืองอุบลราชธานี

ต่อมาเขมรได้แข็งเมือง คิดที่จะตั้งตนไม่ขึ้นตรงต่อประเทศสยาม ความทราบถึง พระเจ้าตากสินฯ จึงได้มีบัญชาให้เจ้าคำผาง ยกทัพไปปราบกบฏเขมร จากนั้น เจ้าคำผาง จึงได้ยกทัพเข้าตีเมืองเขมร ก่อนเข้าตีเมืองเขมร ต้องเข้าตีเมืองประเทศราชน้อยใหญ่ คือ เมืองระแวก และเมืองอุดมคมีชัยจนแตกพ่าย หลังจากนั้นจึงยกทัพเข้าตีเมืองเขมรจนสำเร็จ จัดความสงบในเมืองเขมรเสร็จ และในปี ๒๓๒๔ จึงได้ยกทัพกลับเมืองอุบลราชธานี

หลังกลับจากศึกเมืองเขมรเจ้าคำผางเห็นว่า วัดหลวงทรุดโทรมจึงมีดำริให้บูรณะวัดหลวง และในครั้งนั้น เจ้าคำผางได้จัดสร้างพระเจ้าใหญ่องค์หลวงขึ้น เพื่อเป็นศิริมงคลแก่ตน และประชาชนชาวเมืองอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังได้สร้างสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ อาทิ โบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ หอพระไตรปิฎกและกุฏิสงฆ์ครบบริบูรณ์เป็นสง่างาม อันสง่างาม โดยฝีมือของช่างชาวเวียงจันทน์ แต่เป็นที่น่าเสียดาย เพราะสิ่งก่อสร้างเหล่านั้นได้ผุพังตามกาลเวลา ไม่เหลือให้เห็นในปัจจุบัน เนื่องจากส่วนมากใช้ไม้เป็นโครงสร้างทั้งสิ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้ว พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ได้ให้นามว่า **“วัดหลวง”** เหตุที่ใช้ชื่อนี้ อาจเป็นเพราะต้องการให้ตรงกับนามของท่าน ซึ่งชาวเมืองเรียกว่าเจ้าองค์หลวง และอีกสาเหตุอาจเป็นวัดตั้งอยู่ติดกับคุ้มของท่าน ซึ่งชาวเมืองเรียกว่า คุ้มเจ้าหลวง จึงใช้ชื่อว่า วัดหลวง เพื่อคู่กัน (คุ้มเจ้าหลวงคือบริเวณที่สร้างเป็นตลาดราชพัสดุอยู่ทุกวันนี้)

วัดหลวงจึงเป็นศรีเป็นมิ่งขวัญของชาวเมืองอุบลราชธานีมาตั้งแต่ต้น ตราบจนทุกวันนี้ เมื่อมีวัดหลวงเพียงแห่งเดียวในสมัยนั้นไม่พอเพียงให้

พระสงฆ์อยู่จำพรรษา จึงได้มีผู้มีจิตศรัทธาสร้างวัดขึ้นอีกหลายวัด คือ วัดกลาง วัดป่าใหญ่ วัดหนองยาง วัดเหนือท่า ในปัจจุบัน วัดเหล่านั้น เหลือแค่ วัดกลาง และวัดป่าใหญ่ ส่วนวัดหนองยางร้างแล้ว ต่อมาจึงได้ จัดตั้งเป็น โรงเรียนอุบลวิทยาคม จนถึงปัจจุบัน และวัดเหนือท่าก็ร้าง เช่นกัน ต่อมาจึงได้จัดตั้งเป็นที่ตั้งสาธารณสุข เขต ๗ ในปัจจุบัน

วัดหลวงนอกจากใช้เป็นสถานที่สำคัญเพื่อประกอบพิธีสำคัญๆ ต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ยังเป็นวัดที่สถิตอยู่ของท่านผู้เป็น สังฆปาโมกข์เป็นประมุขสงฆ์เมืองอุบลราชธานี เป็นศูนย์กลางของการ ศึกษาและอบรมศีลธรรมจรรยาประเพณีตลอดมา ในยุคสมัยนั้น วัดหลวงได้ถูกกำหนดให้เป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมที่สำคัญด้านต่างๆ ของเมืองอุบลราชธานี

วัดหลวงกับการเมืองการปกครอง

วัดหลวงเป็นวัดที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเมืองการปกครองของ เมืองอุบลฯ เนื่องจากในสมัยนั้นได้กำหนดให้เป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาของเจ้าเมือง ขุนนาง และเจ้านายในยุคต้นๆ จนกระทั่ง ในเวลาต่อมา เมืองอุบลฯได้มีการสร้างวัดนิกายธรรมยุติกขึ้นอีกหลายวัด โดยมีพระเถระผู้ใหญ่ทางสายธรรมยุติกได้มาปกครองวัดเหล่านั้น เช่น วัด สุปฏิณาราม วัดศรีทองหรือวัดศรีอุบลรัตนาราม ในปัจจุบัน ซึ่งถือว่าอยู่ บริเวณชานเมือง ตรงกับสมัยกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ สำเร็จ ราชการมณฑลลาวกาว จึงได้ย้ายพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา จากวัดหลวง ไปประกอบพิธีที่วัดศรีทอง สาเหตุเป็นเพราะท่านมหาเทวธมฺเถระ(ม้าว) ท่านเป็นเจ้าอาวาสและจำพรรษาที่วัดศรีทอง ซึ่งท่านเป็นสัทธิวิหาริก ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ เป็นเจ้าอาวาส

ต่อมาเมื่อสมเด็จพระมหาวิระวงศ์(ติส โสอ้วน) ครั้นเป็นพระโพธิ วงศาจารย์ เป็นเจ้าอาวาสวัดสุปฏิณาราม ทางราชการจึงย้ายพิธีถือน้ำ พิพัฒน์สัตยามาที่วัดสุปฏิณาราม และต่อมาจึงเลิกพิธีนี้ไปเมื่อมี

การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบราชาธิปไตยเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ วัดหลวงจึงได้ถูกลดบทบาทความสำคัญลงเป็นวัดราษฎร์ ไม่ได้รับการเชิดชูยกฐานะให้เป็นพระอารามหลวง ดังเช่นในยุคสมัยตอนต้น

วัดหลวงกับการศึกษา

ในสมัยก่อน วัดแต่ละแห่งถูกสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการสืบสานพระพุทธศาสนาโดยวิธีการเผยแพร่เรียนรู้ ดังนั้นวัดจึงเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่สังคมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดหลวงก็เช่นเดียวกับวัดอื่นๆ ที่ก่อตั้งขึ้น ในสมัยนั้นวัดหลวงเป็นวัดเดียวที่ก่อตั้งขึ้น จึงมีหน้าที่ในการใช้เป็นสถานที่ในการศึกษาเล่าเรียน เผยแพร่คำสอนพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร ดังนั้นวัดหลวงจึงเป็นศูนย์กลางของการปกครองและการศึกษาของคณะสงฆ์และสามเณร ในยุคนั้นจึงมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและขยายการสร้างวัดวาอารามอย่างกว้างขวางในแถบภาคอีสาน ยุคแรกสร้างวัดหลวง เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๒๔ สมัยเจ้าปทุม(คำผง) ถึงสมัยพระพรหมราชวงศา(กุดทอง) ราวสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ให้มีการเรียนภาษาท้องถิ่นอีสาน จากหนังสือผูกโบราณอักษรธรรม อักษรไทยน้อย และอักษรขอม

เนื่องจากวัดหลวงเป็นวัดที่มีพระเถระ/พระผู้ใหญ่ มาประจำอยู่ยังเป็นวัดของประธานสงฆ์ ในสมัยนั้นประธานสงฆ์ที่เป็นใหญ่ คือ พระมหาราชครูเจ้าท่านหอแก้ว และมีสืบต่อกันมาหลายองค์ ด้วยเหตุนี้ผู้คนจึงนิยมให้ลูกหลานมาบวชเรียนเขียนอ่านที่วัดหลวง เพราะถ้าใครได้มาบวชที่วัดหลวงถือได้ว่ามีหน้ามีตา ดังนั้นเมื่อวัดหลวงมีชื่อเสียง มีผู้นิยมมากขึ้น จึงจำต้องขยายสาขาออกไป เช่น ขยายไปที่บ้านไผ่ใหญ่ อำเภอวังสามสีบ วัดสิงโค และวัดบ้านกวางคำ อำเภอเชียงใน บ้านคูเมือง บ้านกลาง บ้านหนองไข่นก เป็นต้น

ต่อมา รัชกาลที่ ๔ ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระพรหมราชาวงศา (กุทอง) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองในสมัยนั้น สร้างวัดขึ้นใหม่ ชื่อ วัดสุปฏิณารามให้เป็นพระอารามหลวง ได้พระราชทานเงินให้ จำนวน ๑๐ ชั่ง ซึ่งเป็นวัดธรรมยุติกนิกาย วัดแรกในภาคอีสาน และได้แตกสาขาไปยังจังหวัดอื่นๆ เกือบจะทุกจังหวัดในภาคอีสานทั้งหมด

ต่อมาพระอริยวงศา(ส่วย) วัดสระเกศ ได้เอาลัทธิไทย(การปฏิรูปการศึกษา บรรจุหลักสูตรให้มีการสอนภาษาไทย) ไปสอนได้ตั้งสำนักศึกษาอยู่ที่วัดปาน้อย เมื่อคนเห็นว่าวัดปาน้อยเป็นใหญ่ขึ้นมาแล้ว วัดหลวงจึงได้โอนอำนาจการปกครองสงฆ์ให้วัดปาน้อย วัดหลวงจึงลดบทบาทความสำคัญลง แต่เจ้าบ้านผ่านเมืองก็ยังคงมีความเลื่อมใสเคารพนับถือวัดหลวงอยู่

ต่อมาเมื่อวัดปาน้อยมีผู้มาศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น ก็ขยายมาสร้างเป็นวัดทุ่งศรีเมือง วัดหลวงก็ไม่ได้เป็นสำนักเรียนอีกต่อไป

ประวัติพระประทุมวรราชสุริยวงศ์(เจ้าคำผง)

รูปที่ ๑ พระประทุมวรราชสุริยวงศ์

พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ หรือเรียกอีกนามหนึ่งว่าเจ้าคำผง เป็นบุตรของเจ้าพระตา และมุสดี มีพี่น้องท้องเดียวกัน ๘ คน คือ (๑) เจ้านางอุสา (๒) เจ้านางราตรี (๓) เจ้านางแสนสีชาด (๔) เจ้านางแพงแสน (๕) พระวอ (๖) เจ้านางเหมือนตา (๗) เจ้าคำผง (๘) เจ้าทิดพรหม

เมื่อครั้งที่เกิดเหตุความบาดหมางระหว่างเมืองเวียงจันทน์กับเจ้าพระวอเจ้าพระตา เป็นเหตุให้เจ้าพระวอและเจ้าพระตาต้องอพยพครอบครัวหนีจากหนองบัวลำภูมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านดู่บ้านแกแขวงนครจำปาสัก ระหว่างนั้นเจ้าคำผงได้อพยพติดตามด้วยตลอดร่วมทำศึกเวียงจันทน์กับเจ้าพระวอ จนเจ้าพระวอถึงแก่อสัญกรรมในการสงครามครั้งนั้น เมื่อเหลือกำลังที่จะตัดทอนเข้าศึกได้ เจ้าคำผงจึงได้เขียนสาส์นขอความช่วยเหลือจากพระเจ้ากรุงธนบุรีและขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมา กองทัพสยามเข้าช่วยเหลือทำศึกตีเวียงจันทน์ จำปาสัก จนได้ชัยชนะและตกเป็นประเทศราชขึ้นกับกรุงธนบุรีตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

หลังเสร็จศึกเวียงจันทน์ เจ้าคำผงได้ทำหน้าที่เป็นนายกองคุมพลที่บ้านดู่บ้านแกสืบทอดจากบิดา ภายหลังได้เสกสมรสกับเจ้านางดู่ยบุตรเจ้าอุปฮาดธรรมเทโว(หมาน้อย) เจ้านครจำปาสักจึงแต่งตั้งเป็นพระปทุมสุรราช และในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯพระราชทานบรรดาศักดิ์แด่พระปทุมสุรราชเป็นพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ ครองเมืองอุบลราชธานีในปี พ.ศ.๒๓๓๕ เป็นต้นมา

๑. ถวาย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 สิริอัยยการ มีพระทัยกว้างไกลไปทุกทิศทุกทาง
 เป็นพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ ทรงเมืองอุบลราชธานีศรีวะนะไชยประเทศ
 แยกให้ฉนวน ๑๑๕๔ ปีชวดจกภกค ๗

รูปที่ ๒ จดหมายเหตุนครบาลที่ ๑ เรื่องแต่งตั้งเจ้าเมืองอุบลราชธานี

ที่มา : หอสมุดวชิรญาณ จดหมายเหตุนครบาลที่ ๑ จ.ศ. ๑๑๕๔(พ.ศ.๒๓๓๕) เลขที่ ๒
 เรื่อง เสด็จเจ้าประเทศราชออกไปครองเมืองต่างๆ มีเมืองหลวงพระบาง
 เป็นต้น (จ.ศ.๑๑๕๔-๑๑๗๒)

พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ เป็นบุคคลผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรมเมตตาธรรม กรุณาธรรม ต่อประชาชนชาวอุบลราชธานีอย่างล้นเหลือในฐานะข้าราชการ ท่านเป็นข้าราชการบริพารผู้ภักดีด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นแม่ทัพคนสำคัญในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ไมตรีระหว่างหัวเมืองอีสานกับกรุงเทพฯ

กรณียกิจที่สำคัญ

เมื่อครั้งที่พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองอุบลราชธานี ได้ปฏิบัติภารกิจต่างๆ เป็นที่ประจักษ์พอสรุปได้เป็นด้านต่างๆ ดังนี้

๑. การก่อตั้งเมืองอุบลราชธานี นอกจากการสร้างเมืองแล้ว พระประทุมฯ ได้สร้างวัดวาอารามต่างๆ หลังจากสร้างเมืองบริเวณดงอู่ผึ้งริมฝั่งแม่น้ำมูล แล้วโปรดให้สร้างวัดหลวงหลังจากเสร็จศึกปราบกบฏเขมร และเป็นที่สถิตของท่านหอแก้วหลักคำ ต่อมามีการสร้างวัดอื่นๆ อีก คือ วัดเหนือ วัดกลาง วัดใต้ วัดป่าใหญ่ วัดหนองยาง สำหรับวัดหนองยางเป็นวัดกรรมฐานเพราะอยู่นอกตัวเมืองออกไป

๒. การปกครองและการศาสนา แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนแต่ก็เชื่อได้ว่า พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ ปกครองไพร่ฟ้าประชาชนด้วยความเป็นธรรม สงบเรียบร้อยสมตามพระประสงค์ของเจ้าพระตาผู้เป็นบิดา เห็นได้จากการทำนุบำรุงการศาสนาและการศึกษาในเขตเมืองอุบลราชธานี

๓. ด้านการศึกสงคราม พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ ได้เข้าช่วยทำศึกสงครามระหว่างไทย กับประเทศราชหลายต่อหลายครั้ง ถือว่าเป็นเมืองข้าหลวงผู้จงรักภักดีต่อกรุงเทพฯ สงครามที่พระประทุมฯ มีส่วนในการปราบปรามข้าศึก ดังเช่น

๓.๑ สงครามปราบเขมร ในปี พ.ศ.๒๓๒๓ สาเหตุเนื่องจากในเขมรมีผู้ก่อการกบฏ พระเจ้ากรุงธนบุรี จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ พระยามหากษัตริย์ศึก และพระอนุชา เป็นแม่ทัพ พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (ขณะนั้นเป็นพระประทุมสุรราช) ทำวทิตพรหม ทำวกำ ทำวหน้า ทำวคำสิงห์(บุตรทำวหนึ่ง) ถูกเกณฑ์ทัพไปในคราวนี้ด้วย แต่ปราบเขมรไม่ทันสำเร็จ ทางธนบุรีเกิดจลาจล เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกจำต้องยก

ทัพกลับ ครั้นเมื่อจัดการบ้านเมืองเรียบร้อยแล้ว ได้ปราบดาภิเษกขึ้น เถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ทรงพระนามว่า “**พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก**” ส่วนพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ ท้าวทิดพรหม ท้าวเก่า ได้ขอพระราชทานย้ายครอบครัวจากบ้านดู่ บ้านแก แขวงนคร จำปาสักมาตั้งมั่นที่ห้วยจระแม ส่วนท้าวหน้าและท้าวสิงห์ ขอไปตั้ง บ้านและครอบครัวอยู่ที่บ้านสิงห์ท่า ด้วยครอบครัวในราชการสงคราม ครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงทรงอนุญาตให้ย้าย ครอบครัวมาในปี พ.ศ.๒๓๒๕

๓.๒ สงครามปราบกบฏอ้ายเชียงแก้ว เนื่องจากอ้าย เชียงแก้วได้แสดงตนเป็นผู้วิเศษ มีผู้คนนับถือมากมาย ได้ยกกำลัง มาล้อมเมืองจำปาสัก เจ้านครจำปาสักกำลังประชวรด้วยทรงชราภาพ มากและถึงแก่พิราลัย เจ้าหนອງเมืองพร้อมด้วยญาติวงศ์หนีจาก จำปาสักไปอยู่กับข้าพะนัง ความทราบถึงกรุงเทพฯ โปรดเกล้าฯให้ พระยานครราชสีมา (ทองอิน) ยกทัพไปปราบอ้ายเชียงแก้ว และจัดการ ปกครองนครจำปาสักให้เรียบร้อย แต่ยังไม่ทันที่ทัพหลวงจะยกไปถึง พระประทุมสุรราช (ขณะนั้นยังอยู่ที่ห้วยจระแม) พร้อมด้วยท้าวเก่า ยกกำลังไปตีอ้ายเชียงแก้วที่แก่งตะนะ กองทัพอ้ายเชียงแก้วแตกพ่าย อ้ายเชียงแก้วเสียชีวิต พอดีกองทัพพระยานครราชสีมาไปถึง จึงยกทัพ ไปที่จำปาสัก ปราบปรามพรรคพวกอ้ายเชียงแก้วจนราบคาบ

ด้วยความชอบในการศึกครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาโลก ทรงโปรดเกล้าฯ ยกฐานะบ้านห้วยจระแมขึ้นเป็นเมือง อุบลราชธานี พระราชทานบรรดาศักดิ์ (เจ้าคำผง) แต่งตั้งเป็น พระประทุมวรราชสุริยวงศ์

พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) ถึงแก่อนิจกรรมใน พ.ศ.๒๓๓๘ ครองเมืองอุบลราชธานีได้ ๓ ปี นับตั้งแต่สร้างเมือง อุบลราชธานี เป็นเจ้าเมืองคนแรกแห่งเมืองอุบลราชธานี

พระบูรพาจารย์

วัดหลวงเมื่อสร้างเสร็จแล้ว ไม่ปรากฏหลักฐานใดที่ระบุแน่ชัดว่า พระเถระรูปใดเป็นเจ้าของวัดองค์แรก แต่ก็มีหลักฐานเพียงว่าเมื่อพระ ปทุมวรราชสุริยวงศ์สร้างวัดแล้ว จึงจัดการอุปสมบทหลานชายของท่าน คนหนึ่งชื่อแก้ว ให้เป็นภิกษุภวาระ อยู่จำพรรษาที่วัดหลวง พระภิกษุแก้ว เป็นผู้มีความวิริยะอุตสาหะศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนชำนาญชาญแคล้ว แต่กษัตริย์ในพระไตรปิฎก จึงได้รับฮอตสรวงยกย่อง ให้เป็นพระมหाराชครู เจ้าท่านหอเป็นเจ้าคณะใหญ่ประมุขสงฆ์เมืองอุบลราชธานี บริหารการ พระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเป็นอันมาก เมื่อท่านมรณภาพแล้วชาวเมือง อุบลราชธานี ได้ก่อเจดีย์บรรจุอัฐิของท่านไว้ที่วัดหลวง แต่เจดีย์นั้นได้ ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา จนไม่มีหลักฐานบ่งชี้ว่าเป็นองค์เจดีย์

เมื่อพระมหाराชครูเจ้าท่านหอแก้วมรณภาพแล้ว ญาติท่านแทน ก็ได้รับการฮอตสรวง ยกย่องสถาปนาเป็นพระมหाराชครูเจ้าท่านหอ เป็น พระประมุขสงฆ์เมืองอุบลราชธานี รูปที่ ๒ ท่านได้บริหารพระศาสนา และคณะสงฆ์เมืองอุบลราชธานี ให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าเป็นลำดับ ครั้นต่อมาทางราชการได้จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ ท่าน จึงพ้นจากภาวะเป็นประมุขสงฆ์เมืองอุบลราชธานี กิจการคณะสงฆ์ เมืองอุบลราชธานีก็เริ่มการปกครองตามระเบียบใหม่มาแต่บัดนั้น เมื่อ ท่านมรณภาพแล้วจึงมิได้มีการยกย่องฮอตสรวงแต่งตั้งผู้ใดเป็นตำแหน่ง พระมหाराชครูเจ้าท่านหอตามแบบทำเนียบสมณศักดิ์เวียงจันทร์อีกจน ปรากฏทุกวันนี้

จึงนับได้ว่าเป็นการสิ้นสุดวิธีการปกครองคณะสงฆ์ตามแบบ เวียงจันทน์ ซึ่งพระปทุมวรราชสุริยวงศ์ ได้นำมาใช้ตั้งแต่สร้างเมือง อุบลราชธานี

เจ้าอาวาสวัดหลวง

พระบูรพาจารย์ผู้เป็นเจ้าอาวาสวัดหลวง นับจากเริ่มก่อตั้งจวบ
จนถึงเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน(พ.ศ.๒๕๕๐) นับได้ทั้งสิ้น ๑๑ รูป ได้แก่

รูปที่ ๑ พระมหाराชครูเจ้าท่านหอแก้ว

รูปที่ ๒ พระมหाराชครูเจ้าท่านหอเทน

รูปที่ ๓ ญาครูกอง

รูปที่ ๔ ญาท่านหมูน

รูปที่ ๕ ญาท่านกิง

รูปที่ ๖ ญาชาหมา

รูปที่ ๗ ญาครูสด

รูปที่ ๘ ญาท่านธีร์

รูปที่ ๙ พระครูปริยัตยานุวัตร พ.ศ.๒๔๙๐-๒๕๔๑

รูปที่ ๑๐ พระครูปลัดสาธุวัฒน์ (พระกิตติญาณโสภณ) พ.ศ.2542-2543

รูปที่ ๑๑ พระครูวิลาสกิจจาทร(สอน) 27 มีนาคม 2543 จนถึงปัจจุบัน

รูปที่ ๓ ประวัตติพระครูปริยัตยานุวัตร

ประวัติโดยสังเขป พระครูปริยัตยานุวัตร นามเดิม เส็ง ดวงมาลา ฉายาอุตตโม เกิดวันที่ ๑^๓ ๒ ค่ำ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ อายุ ๕๐ ปี พรรษา ๓๐ บิดาชื่อ เลื่อน ดวงมาลา มารดาชื่อ ขำ ดวงมาลา ชาติภูมิเดิมอยู่บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น บรรพชาเมื่อ วันที่ ๑^๖ ๖ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๙ ณ วัดสามัคคี ตำบลค้อ อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พระสมุห์กัณหา เป็นอุปัชฌาย์ อุปสมบทเมื่อ ๑^๗ ๔ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ณ พัทธสีมา วัดโพธิ์ทอง ตำบลจรเข้ อำเภอพระลับ จังหวัดขอนแก่น พระครูบุญมา วัดโพธิ์ทอง เป็นอุปัชฌาย์

เมื่ออุปสมบทแล้วได้ศึกษาเล่าเรียนในสำนักพระอุปัชฌาย์พอสมควร ยังไม่เป็นที่พอใจ จึงได้จาริกไปเรียนคันถธุระและวิปัสณาธุระในสำนักต่างๆ จนสอบได้ น.ธ.ตรี น.ธ.โท และ น.ธ.เอก ตามลำดับ สำหรับ น.ธ.เอก สอบได้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ที่วัดโสมนัสประดิษฐ์ ตำบลคำขวาง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เมื่อสอบ น.ธ.เอกได้แล้ว จึงได้จากจังหวัดมหาสารคามมาจำพรรษาอยู่ ณ วัดหลวง เมืองอุบลราชธานี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้สมัครสอบเทียบมัธยมปีที่ ๓ และสอบผ่านจากโรงเรียนเบญจมะมหาราช ซึ่งเป็นโรงเรียนชายประจำจังหวัดอุบลราชธานี

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการตรวจสอบ น.ธ.ตรี และเป็นกรรมการควบคุม การสอบบาลีสนามหลวง

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดหลวง องค์ที่ ๙ แทนองค์ที่ ๘ ซึ่งลาสิกขา ระหว่างที่เป็นเจ้าอาวาส ได้เอาใจใส่งานทำนุบำรุงวัดวาศาสนา การศึกษาปริยัติธรรมตามความสามารถ จนได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดอุบลฯ ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในเมืองอุบลฯ

พ.ศ.๒๔๙๕ ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ประจำสำนัก
เรียนวัดมณีวนาราม เป็นผู้อุปการะโรงเรียนบาลีวิจิตรสงฆานุกูลจน
กระทั่งทุกวันนี้(พ.ศ.๒๕๑๑) เป็นกรรมการนำประโยค นักธรรมสนาม
หลวง ไปเปิดสอบที่อำเภอต่างๆ ประจำทุกปี เป็นผู้เอาใจใส่ทำนุบำรุง
การศึกษาของพระภิกษุสามเณรทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์ภายในวัดหลวง
และวัดที่อยู่ในอำนาจการปกครอง ทำให้พระภิกษุและสามเณรมีความรู้
สามารถสอบผ่าน นักธรรมตรี โท และ เอก และเปรียญธรรมเป็นประจำ
ทุกปี รวมทั้งได้อุปการะพระภิกษุสามเณรที่ผลการเรียนดี ได้เล่าเรียนใน
ชั้นที่สูงยิ่งขึ้นไป เช่น ได้ส่งเสริมพระมหามา ปสุโต ไปศึกษาต่อจน
สามารถสอบได้เปรียญ ๙ ประโยค พร้อมสนับสนุนให้พระมหามาไป
ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ณ มหาวิทยาลัยนาแลนทา ประเทศอินเดีย
โดยท่านรับเป็นผู้อุปการะ นอกจากนี้ยังได้เอาใจใส่สั่งสอนญาติโยม
ทายกทายิกา ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในสัมมาปฏิบัติด้วยดีตลอดมา
จึงเป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

พ.ศ.๒๔๙๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระครูใบฎีกาฐานานุกรม ของพระ
ญาณมณี เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานีและเป็นสาธารณูปการจังหวัด
อุบลราชธานี

พ.ศ.๒๕๐๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระครูสังฆรักษ์ฐานานุกรมของพระ
รัตนมงคลเมธี เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๑ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรพัดยศ
เป็นพระครูปริยัตยานุวัตร การก่อสร้างถาวรวัตถุในวัดหลวง ได้สร้าง
ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง กุฏิ ๒ ชั้น ๑ หลัง ซุ้มประตูโขง ๑ ประตู

รูปที่ ๔ พระครูวิลาสกิจจาทร (สอน)

รูปที่ ๑๐ พระครูปลัดสารวัตร (พระกิตติญาณโสภณ)

พ.ศ. ๒๕๔๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๓

รูปที่ ๑๑ พระครูวิลาสกิจจาทร (สอน) ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ถึง ปัจจุบัน

ประวัติพระครูวิลาสกิจจาทรพอสังเขป

พระครูวิลาสกิจจาทร ฉายา โอภาโส อายุ ๕๗ พรรษา ๓๗ วิทย์ฐานะ นธ.เอก วัดหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

สถานะเดิม ชื่อ บัวสอน นามสกุล มะลิ เกิด วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ บิดา ชื่อ นายลี มะลิ มารดา ชื่อ นางตี มะลิ บ้านเลขที่ ๗๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองฮะ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

บรรพชา วัน ๑^๕ ๗ ค่ำ ปีกุน วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๑๔
วัดเสม็จ ตำบลหนองสะ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ พระอุปัชฌาย์
พระครูนนทศีลคุณ วัดสหมิตรบำรุง ตำบลหนองสะ อำเภอสำโรงทาบ
จังหวัดสุรินทร์

อุปสมบท วัน ๑^๕ ๗ วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๑๔ วัดเสม็จ
ตำบลหนองสะ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

พระอุปัชฌาย์ พระครูนนทศีลคุณ วัดสหมิตรบำรุง
ตำบลหนองสะ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

พระกรรมวาจารย์ พระอธิการนา สุภทโท วัดบ้านค้อ
ตำบลหนองสะ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

พระอนุสาวนาจารย์ พระบุญเสาร์ ธีรธมโม วัดสหมิตรบำรุง
ตำบลหนองสะ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์

วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๕๐๔ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จาก
โรงเรียนเสม็จการุณวิทยา ตำบลหนองสะ อำเภอสำโรงทาบ
จังหวัดสุรินทร์

พ.ศ. ๒๕๑๖ สอบไล่ได้นักธรรมเอก

พ.ศ. ๒๕๑๘ สำเร็จการศึกษาโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ ระดับ
๓-๔ ที่วัดสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

พ.ศ. ๒๕๒๓ สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย(ม.ศ.๕)
จากโรงเรียนบาลีสาธิต วัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๕๓๐ สำเร็จการศึกษาอนุปริญญา จากวิทยาลัยครูจังหวัด
อุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๕๓๔ สอบได้ครุมัธยมพิเศษ(พ.ม.) กรมการฝึกครู

พ.ศ. ๒๕๔๓ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต

(พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขต
อุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๕๔๖ สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต(ศษม) สาขาบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

งานปกครอง

งานในหน้าที่ระดับวัด พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทองนพคุณ ตำบลในเมือง เขต 2 อำเภอเมือง
อุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบล
ขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๕๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ
เมืองอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดหลวง
และดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ตำบลในเมืองเขต ๑ อำเภอเมือง
อุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

สมณศักดิ์

วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๓๖ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระครูฐานานุกรม ที่
พระครูวินัยธรบัวสอน ในพระธรรมเสนานี รองเจ้าคณะภาค ๑๐
วัดมณีวนาราม อำเภอเมืองอุบลราชธานี

วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครู
สัญญาบัตร “พระครูวิลาสกิจจาทร”

วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๖ ได้รับเลื่อนชั้นพระสังฆาธิการเป็น
พระครูเจ้าคณะตำบลชั้นตรี เป็นชั้นโท

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดหลวง และเจ้าคณะตำบลในเมือง

รูปที่ ๕ พระครูวิลาสกิจจาทร สนทนาธรรมกับ พระธรรมโกษาจารย์(ท่านพุทธทาสภิกขุ)
ณ วัดสวนโมกข์ ปี พ.ศ.๒๕๒๗

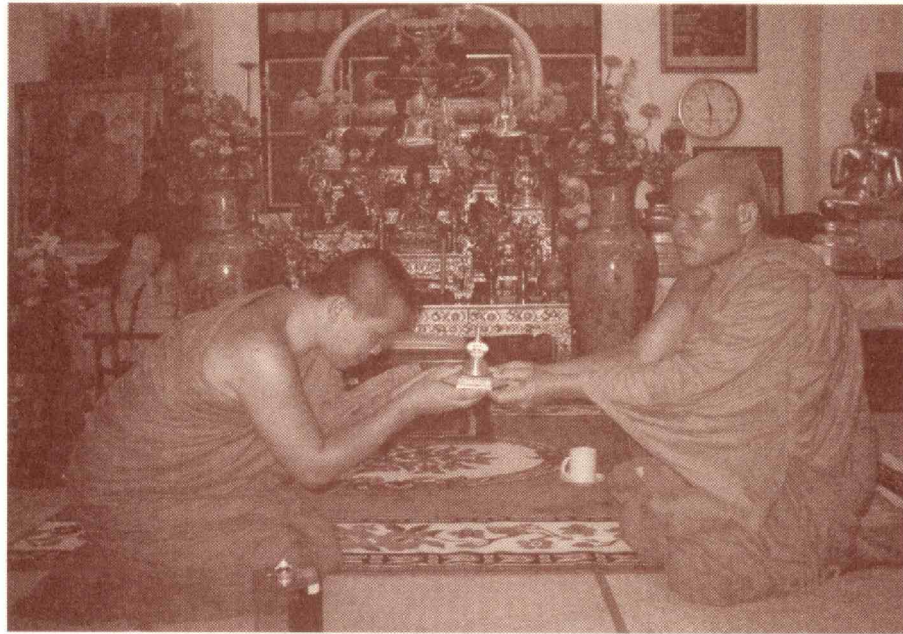

รูปที่ ๖ ครูบาอาจารย์ ของพระครูวิลาสกิจจาทร จากซ้าย ๑.หลวงปู่คำพันธ์ โฆสปัญโญ
วัดธาตุมหาชัย จังหวัดนครพนม ๒.พระมงคลญาณเถร(หลวงปู่มา ญาณวโร)
จังหวัดร้อยเอ็ด ๓.พระครูอาทรพัฒนคุณ(หลวงปู่สวน ฉันทโร)
จังหวัดอุบลราชธานี ๔.พระเทพสังวรญาณ(หลวงปู่พวง สุขินทริโย)
จังหวัดยโสธร(ถ่ายเมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๓๙)

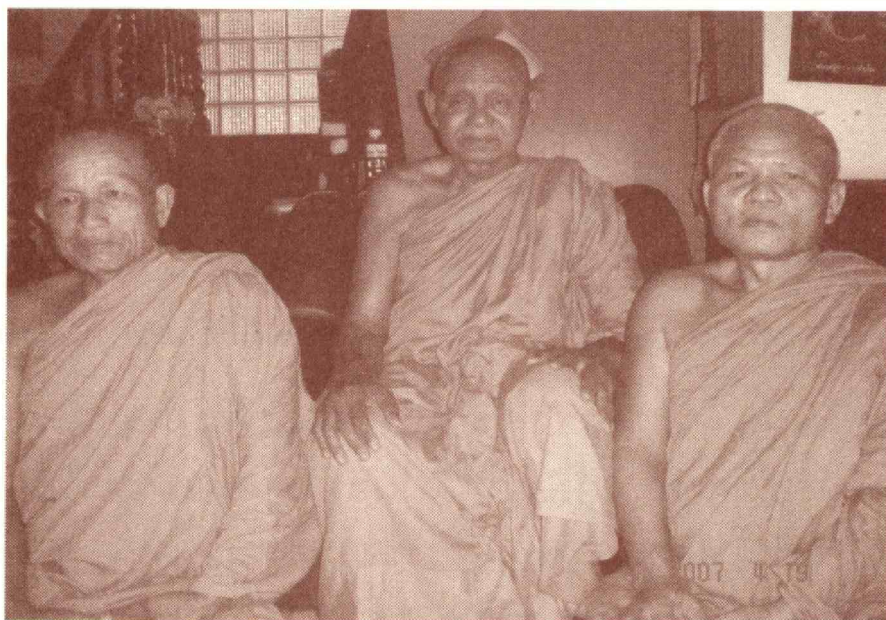

รูปที่ ๗ พระครูวิลาสกิจจาทร นมัสการถวายสักการะ หลวงปู่เครื่อง สุภทฺโท
เนื่องในโอกาสเยี่ยมวัดหลวง ในปี พ.ศ.๒๕๔๗

รูปที่ ๘ พระมหา ดร.วิเชียร เจ้าอาวาสวัดไทย ที่เมืองพาราณสี ประเทศอินเดีย
และอันเชิญพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อนำมาสักการบูชา ณ วัดหลวง

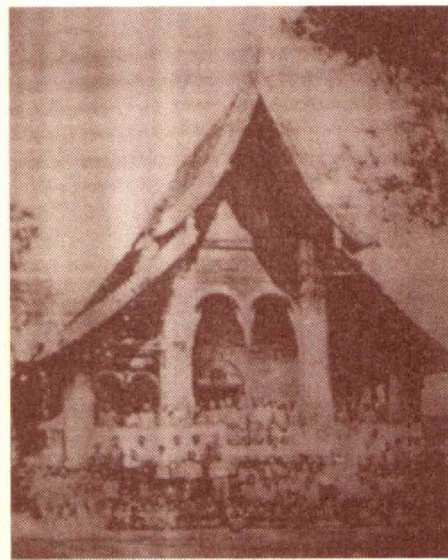

รูปที่ ๙ พระครูวิลาสฯ ถ่ายรูปพร้อมกับ จากซ้าย ๑.พระพิมฐาวโร วัดทุ่งศรีวิไล
บ้านชีทวน จังหวัดอุบลราชธานี ๒.หลวงพ่อสุข วัดพรหมวิหาร จังหวัดพิจิตร

การก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน

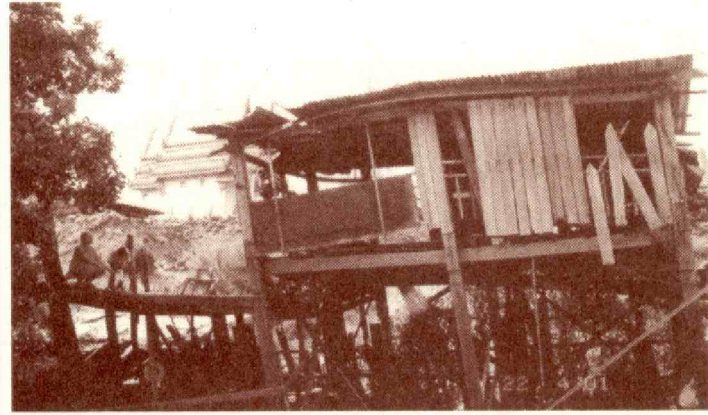
ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ วัดหลวงได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์อาคารสถานต่าง ๆ ครั้งใหญ่เนื่องจากตัวอาคารสถานและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ใช่มั้เป็นโครงสร้างและส่วนประกอบหลัก เช่น พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ หอไตร หอกลอง หอโพง และหอระฆัง เป็นต้น ซึ่งสิ่งปลูกสร้างเหล่านี้ได้ผุพังไปตามกาลเวลา หากปล่อยไว้คงทรุดหนักยิ่งกว่านี้ หลักฐานบันทึกเรื่องราวการปฏิสังขรณ์ดังปรากฏในแผ่นตาลปัตรไม้ ซึ่งปัจจุบันยังเก็บรักษาไว้อยู่ที่วัดหลวง

รูปที่ ๑๐ พระวิหารหลังเก่าสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๔ รื้อเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ พระวิหารได้ชำรุดทรุดโทรมอย่างมากทางวัดจึงเห็นพ้องกัน ให้รื้อพระวิหารหลังเก่า เป็นครั้งที่ ๒ แล้วนำไปก่อสร้างเป็นหอแจกหลังปัจจุบัน(พ.ศ. ๒๕๕๐) เพื่อใช้งานแทนหลังเก่า ซึ่งก่อนรื้อถอนได้ถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก ซึ่งเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นลักษณะรูปทรงทางสถาปัตยกรรมแบบล้านช้าง ที่เกิดจากฝีมือช่างสกุลช่างอุบลและลาวเวียงจันทร์ เหมือนกับวิหารต่างๆ ทางภาคเหนือของไทย และลาวเวียงจันทร์หรือหลวงพระบาง อย่างเช่น พระวิหารวัดเชียงทองที่หลวงพระบาง

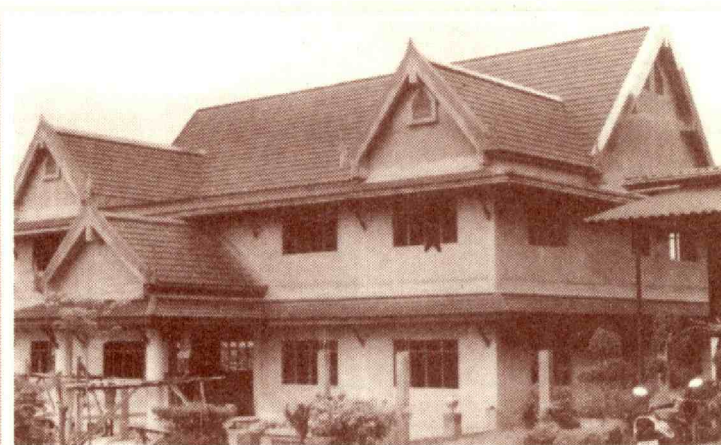

(ก)

(ข)

รูปที่ ๑๑ (รูป ก และ รูป ข) สภาพภูมิไม้หลังเก่าที่ทรุดโทรมและได้รื้อถอนเพื่อสร้างใหม่

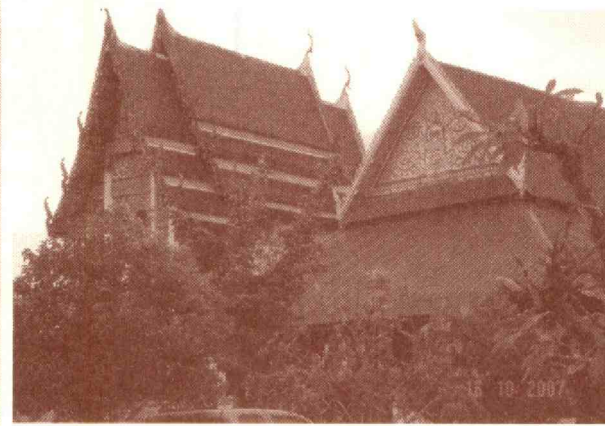
(ก) ก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จ

(ข) แล้วยเสร็จสมบูรณ์

รูปที่ ๑๒ (รูป ก และ รูป ข) ภูมิอนุสรณ์พระประทุมวรราชสุริยวงศ์(เจ้าคำผง)

(ก)

(ข)

รูปที่ ๑๓ (รูป ก และ รูป ข) หอแจกและอุโบสถ

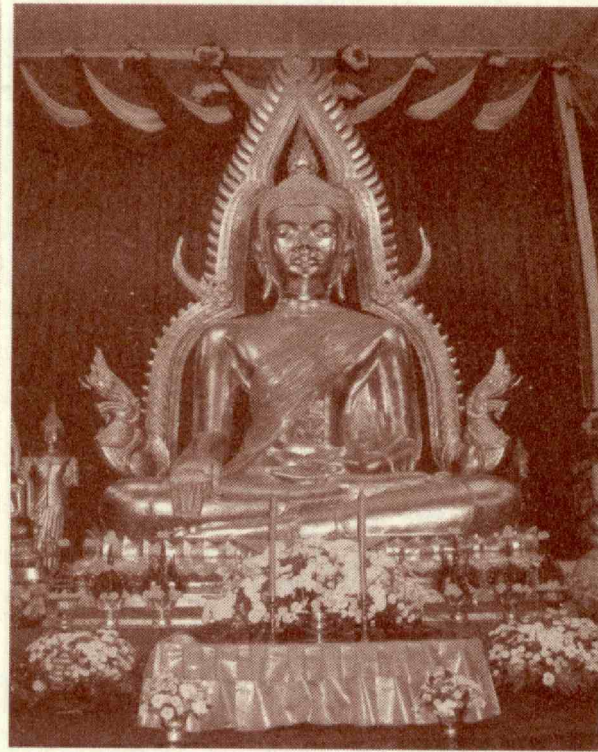
รูปที่ ๑๔ หอระฆัง-กลองเพล-โปงไม้โบราณ

โบราณวัตถุและโบราณสถาน

โบราณวัตถุ สืบเนื่องจากวัดหลวงเป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัดอุบลราชธานี จึงมากไปด้วยโบราณวัตถุและโบราณสถานทั้งที่ยังคงเหลืออยู่ที่วัดหลวง และได้ถูกย้ายไปประจำที่วัดและสถานโบราณอื่นๆ ตามที่พอจะบันทึกไว้เป็นหลักฐานปรากฏ ดังนี้

พระพุทธรูปและวัดอุ้มงคล

รูปที่ ๑๕ พระเจ้าใหญ่องค์หลวง

พระเจ้าใหญ่องค์หลวง สร้างขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๓๒๑ - พ.ศ. ๒๓๒๔ เนื่องจาก ในปี ๒๓๑๙ เริ่มสร้างเมืองอุบลฯ ที่ดงอู่ผึ้ง ซึ่งปกติแล้วการสร้างบ้านแปลงเมือง เริ่มขึ้นก่อนการสร้างวัด ส่วนวัดหลวงสันนิษฐานว่าสร้างในปี พ.ศ. ๒๓๒๒ ตามบันทึกการสำรวจของสำนักพระพุทธศาสนาที่ทำการบันทึกต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ. ๒๓๒๓ เจ้าคำผง ยกทัพไปปราบกบฏที่เขมร และกลับมาเมืองอุบลฯ ในปี ๒๓๒๔ ซึ่งสันนิษฐานว่า หลังจากชนะศึกสงคราม เจ้าคำผงได้เริ่มบูรณะพัฒนาวัดหลวง และได้สร้างพระประธานประจำพระวิหาร โดยให้นามว่า พระเจ้าใหญ่องค์หลวง ตามประเพณีโบราณ เมื่อสำเร็จการศึกษาเจ้าเมืองต้องสร้างวัดบำรุงศาสนาสถานกำหนดให้วัดหลวงเป็นวัดเจ้าเมืองอุบลฯ พระปทุมวราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) พร้อมด้วย

เจ้าอุปราชนพรมณ เจ้าราชวงศ์กำ เจ้าราชบุตรสุตตะ ซึ่งเป็นคณะ
อัญญา ๔ ชุดแรกของเมืองอุบลฯ พร้อมด้วยพระยาเมืองแสน
พระยาเมืองจันทร์ เสนาอำมาตย์ และเจ้านายตลอดทั้งประชาชนใน
เมืองอุบลฯ พร้อมใจกันร่วมในงานโกชนีในครั้งนั้น โดยมีเมืองอื่นที่มา
ร่วมด้วยคือ เมืองนครจำปาสัก เมืองยศสุนทร แล้วทำพิธีสมโภชนเป็น
เวลาสามวัน สามคืน อัญเชิญทวยเทพดาอารักษ์ทั้งปวง ในแวนแคว้น
ขอบเขตมาปกป้องรักษา คุ่มครอง พระเจ้าใหญ่องค์หลวง ให้เป็น
พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นมิ่งขวัญบ้านเมืองไปชั่วกาลนาน หลังจากที่
พระวิหารทวดโหมม จึงได้รื้อถอนมาสร้างเป็นอาคารไม้หลังปัจจุบันจึง
อัญเชิญพระเจ้าใหญ่องค์หลวงมาประดิษฐาน อยู่ ณ หอแจก เพื่อให้
พุทธศาสนิกชนได้สักการะกราบไหว้บูชาสืบมาจวบจนปัจจุบัน

พระเจ้าใหญ่องค์หลวง พุทธลักษณะปางเรือนแก้ว
พระอิริยาบถประทับนั่งขัดสมาธิราบในซุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ซ้ายวาง
หงายบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาวางคว่ำบนพระชานุ นิ้วพระหัตถ์ชี้พระ
ธรณี พุทธตำนาน อธิบายความไว้ว่า ในสัปดาห์ที่ ๔ หลังตรัสรู้
พระพุทธองค์เสด็จจากรัตนจงกรมเจดีย์ไปประทับในเรือนแก้ว(รัตนคฤหา)
ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งเทพยดาเนรมิตถวาย เพื่อทรงพิจารณา
พุทธธรรม ในกำหนด ๗ วัน จนบังเกิดเป็นประภาวสี(รัศมีที่แผ่ออกจาก
กายสำหรับบุคคลมีบุญญาธิการ หรือพระพุทธรูป) สถานที่ดังกล่าวจึง
มีชื่อ “รัตนฆรเจดีย์” พระพุทธรูปปางนี้เป็นพระพุทธรูปประจำเดือน ๗

พระแก้วโพธิุรย์ พุทธลักษณะปางสมาธิ พระอิริยาบถประทับ
นั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ทั้งสองวางหงายซ้อนทับกันบนพระเพลา
พระหัตถ์ขวาวางบนพระหัตถ์ซ้าย เป็นพระแก้วที่สร้างจากหินใส
ธรรมชาติที่มีอายุหลายร้อยปีมาแล้ว ช่างแกะหินใสองค์นี้ไม่มีหลักฐาน
ใดบ่งชี้ แต่จากหลักฐานและคำบอกเล่าทราบว่าพระพุทธรูปองค์นี้อยู่ใน
การปกครองของเจ้านายเมืองอุบลฯมานานตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษของ

พระประทุมวรราชสุริยวงศ์(เจ้าคำผง) ถวายให้เป็นสมบัติของวัดหลวงคู่กับพระแก้วบุษราคัม เมื่อเจ้านายทางกรุงเทพมหานครมาปกครองเมืองอุบลฯในสมัยรัชกาลที่ ๔ เจ้านายพื้นเมืองอุบลฯ เกรงว่าเจ้านายทางกรุงเทพฯ จะบังคับเอาพระแก้วทั้งสององค์ไปเป็นสมบัติส่วนตัวจึงได้นำเอาพระแก้วทั้งสององค์แยกออกจากกันไปซ่อนไว้โดยมิดชิดไม่ยอมแพร่งพรายให้คนทั่วไปได้รู้

รูปที่ ๑๖ พระแก้วไพฑูรย์

ต่อมาเมื่อสร้างวัดศรีอุบลรัตนาราม(วัดศรีทอง) โดยเจ้าอุปฮาดโทบิดาของพระอุบลเดชประชารักษ์(เสือ ณ อุบล) จึงได้ไปอัญเชิญพระแก้วทั้งสององค์ออกมาจากที่ซ่อน โดยนำพระแก้วบุษราคัม ไปถวายให้แด่พระเดชพระคุณพระเทวธมฺมี (ม้าว) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดศรีทอง และเป็นสังฆวิহারิกของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ มาจากกรุงเทพฯ คงจะมีความเกรงใจ จึงไม่กล้าที่จะขอเอาพระแก้วบุษราคัม พระแก้วไพฑูรย์ ไปจากเมืองอุบลราชธานี

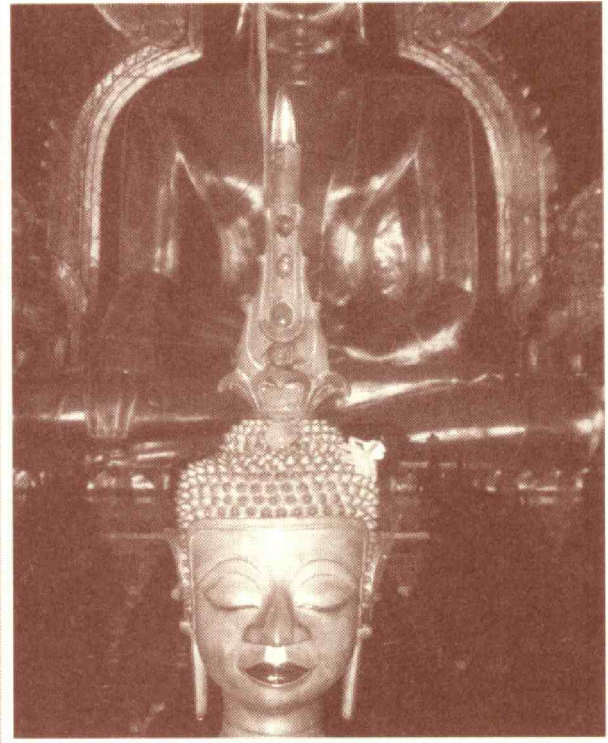

ส่วนพระแก้วไพฑูรย์นั้น ทายาทของเจ้านายพื้นเมืองอุบลราชธานีเอาไปเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติล้ำค่าของบรรพบุรุษ ต่อมาภายหลังได้นำมาถวายแด่พระครูวิลาสกิจจาทร เจ้าอาวาส วัดหลวง ได้เก็บไว้เป็นสมบัติของวัดหลวง และประดิษฐานไว้ ณ วัดหลวง ตราบมาจนปัจจุบัน จึงนับได้ว่า พระแก้วไพฑูรย์องค์นี้ เป็นสมบัติของวัดหลวงและเจ้าเมืองอุบลราชธานีมาตั้งแต่สมัยโบราณโดยแท้

พระแก้วไพฑูรย์ เป็นหนึ่งในแก้ว อันเป็นรัตนชาติ ประกอบด้วย เพชรดี มณีแดง เขี้ยวใสแสงมรกต เหลืองสดใสบุษราคัม แดงแก่กำกวมเอนเอก สีหมอกเมฆนิลกาฬ มุกดาหารหมอกมัว แดงสลัวเพพายสังวาลสายไพฑูรย์

(ก)

(ข)

รูปที่ ๑๗ พระเจ้าใหญปากคำ(รูป ก และ รูป ข)

ลักษณะของเนื้อองค์พระจะสีไสขุ่น หากยกองค์พระแล้วส่องดูได้
ฐานจะมองเห็นคล้ายสายฝนหยดลงมาจากฟ้า อันเห็นนิมิตหมายแห่ง
ความอุดมสมบูรณ์ ฝนตกลงมาตามฤดูกาล นับเป็นสมบัติอันล้ำค่าที่
คู่ควรแก่การรักษาไว้เพื่อเป็นมรดกให้แก่ชาวเมืองอุบลราชธานีได้สักการ
บูชาและเป็นศิริมงคลแก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไป กันไปตราบนาน
เท่านาน(คุณพ่อสุวิชัย คุณณผล)

พระเจ้าใหญ่ปากดำ เป็นพระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัย สมัย
เชียงแสนลาว พระอิริยาบถประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ซ้ายวาง
หงายบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาวางคว่ำบนพระชานุ นิ้วพระหัตถ์ชี้
พระธรณี พุทธลักษณะเป็นแบบพุทธศิลป์ลาว มีพระรัศมียาว ประดับ
ด้วยพลอยสี ยอดปลายเป็นผลึกแก้วใส เปล่งประกายสะท้อนแสง
สวยงามยามต้องแสง

ประวัติการสร้างพระพุทธรูปองค์นี้ไม่มีหลักฐานใดปรากฏชี้ชัด
ผู้ใดเป็นผู้สร้าง แต่จากคำบอกเล่าทราบว่า เป็นพระพุทธรูปที่อยู่คู่กับ
วัดหลวงมาตั้งแต่สร้างวัดหลวง มีข้อสันนิษฐานที่มีความเป็นไปได้ว่า
พระพุทธรูปองค์นี้ได้นำมาจากเมืองเวียงจันทน์ หรือ เมืองจำปาสัก
ดูลักษณะน่าจะเป็นสกุลช่างเวียงจันทน์หรือจำปาสัก ปกติแล้วจะ
ประดิษฐานไว้ที่กุฏิอนุสรณ์พระปทุมวรราชสุริยวงศ์

ลักษณะพิเศษที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน คือ การเปลี่ยนสีของเนื้อทอง
สำริด กลายเป็นสีแดงน้ำหมากดูคล้ายสีดำเมื่อเวลานานๆ ไป
เป็นเฉพาะบริเวณริมฝีปากเท่านั้น จึงเป็นที่มาของ “หลวงพ่opakดำ
หรือ พระเจ้าใหญ่ปากดำ”

สำหรับพระพุทธรูปองค์อื่นๆ ยังไม่มีหลักฐานระบุชัดเจนว่านำมา
ที่วัดหลวงเมื่อใด และมีบางส่วนที่ทางวัดได้นำไปมอบให้กรมศิลปากร
เพื่อจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นใน
หนังสือเล่มนี้นำมาแสดงไว้เฉพาะรูปถ่ายบางส่วนเท่านั้น

รูปที่ ๑๘ พระพุทธรูปบุญเงิน ที่ขุดได้จากธาตุวัดหลวง(หนึ่งในจำนวนหลายองค์)

รูปที่ ๑๙ พระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย เป็นสมบัติดั้งเดิมของวัดหลวง

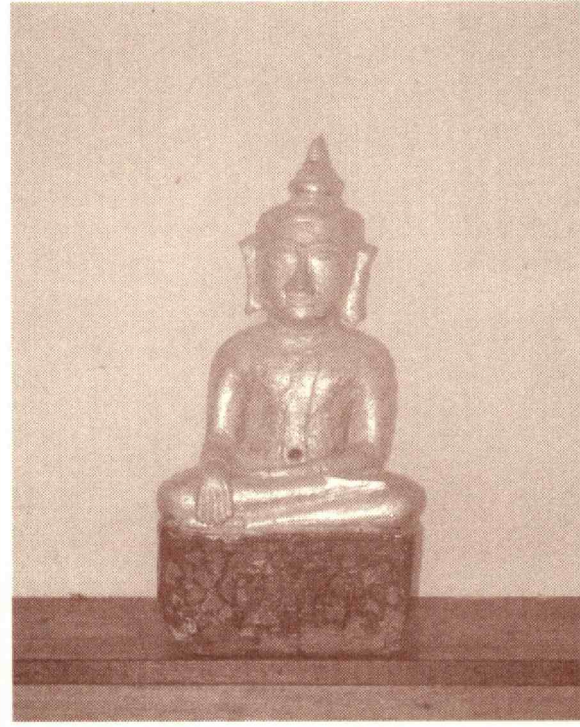

รูปที่ ๒๐ พระพุทธรูปปางมารวิชัย

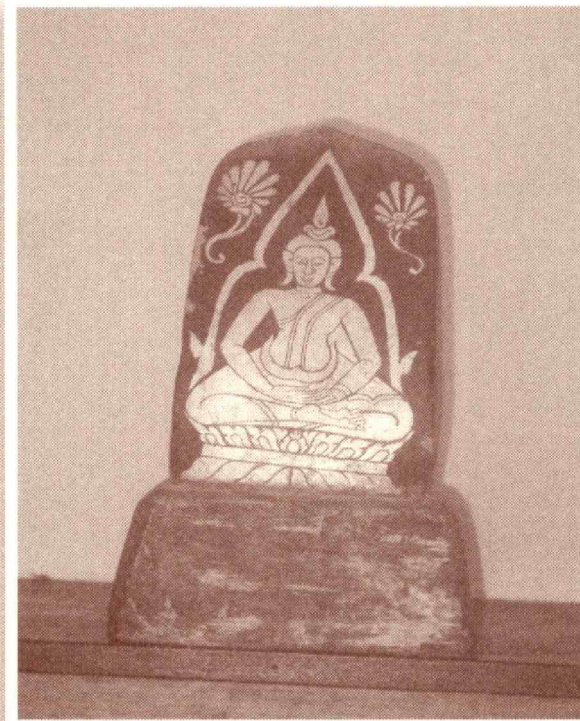

รูปที่ ๒๑ พระพุทธรูปคอเอียงปางมารวิชัย

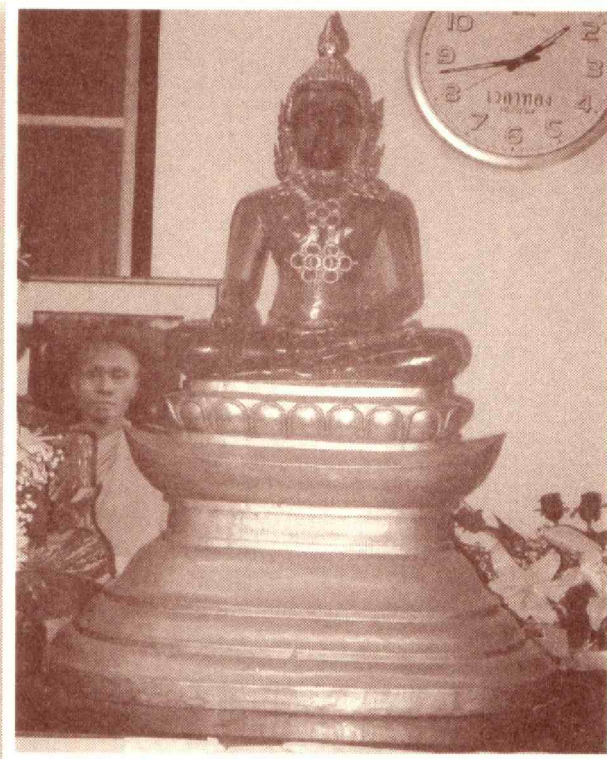

รูปที่ ๒๒ พระพุทธรูปผงเกสรดอกไม้ผสมรัก
ขุดพบที่เจดีย์ธาตุเก่า ปางมารวิชัย

รูปที่ ๒๓ พระพุทธรูปพิมพ์บนหิน ลงรักปิดทอง ขุดพบที่เจดีย์ธาตุเก่า

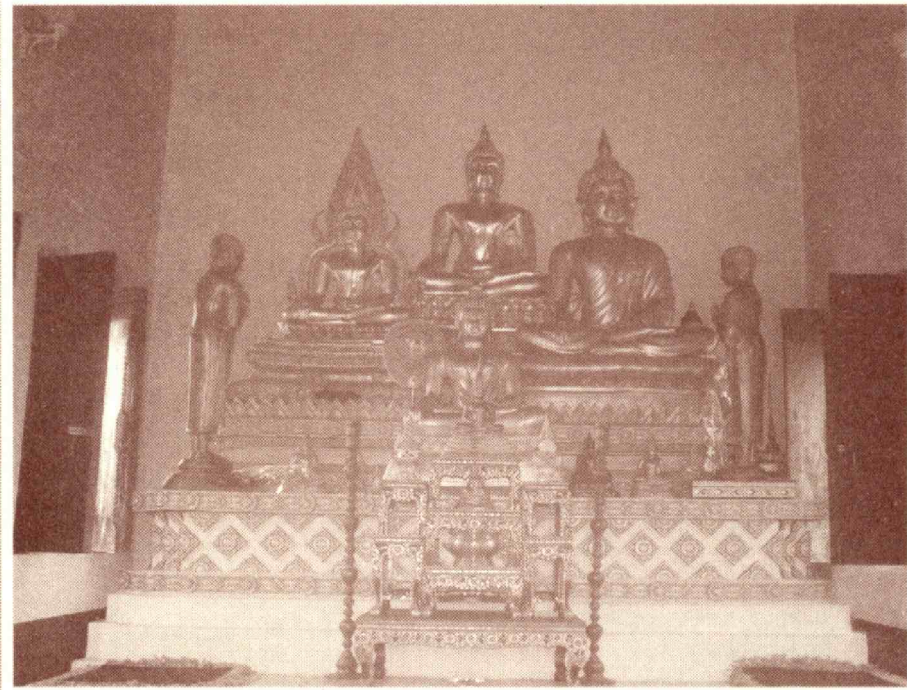

รูปที่ ๒๔ พระแก้วมหาราคะจำลองคุณประชา และคุณกรรณิการิ พันธนิกุล
ร่วมเป็นเจ้าของถวายให้วัดหลวง

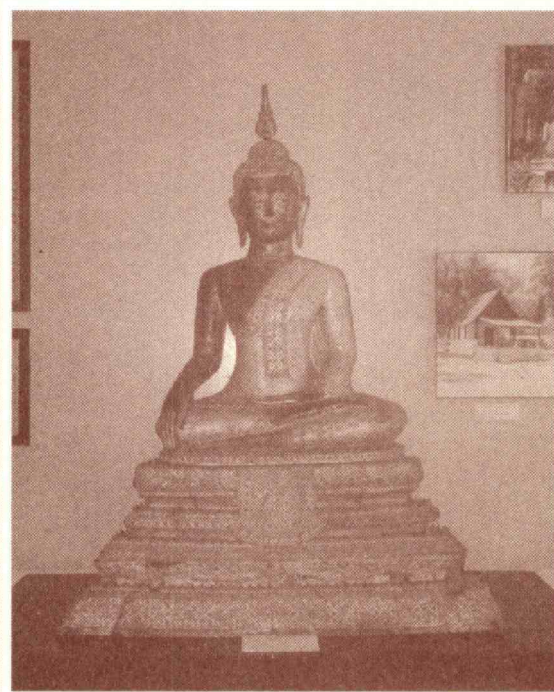

รูปที่ ๒๕ พระพุทธรูปหิน นาคปรก

รูปที่ ๒๖ พระประธานที่ประดิษฐานในอุโบสถวัดหลวง

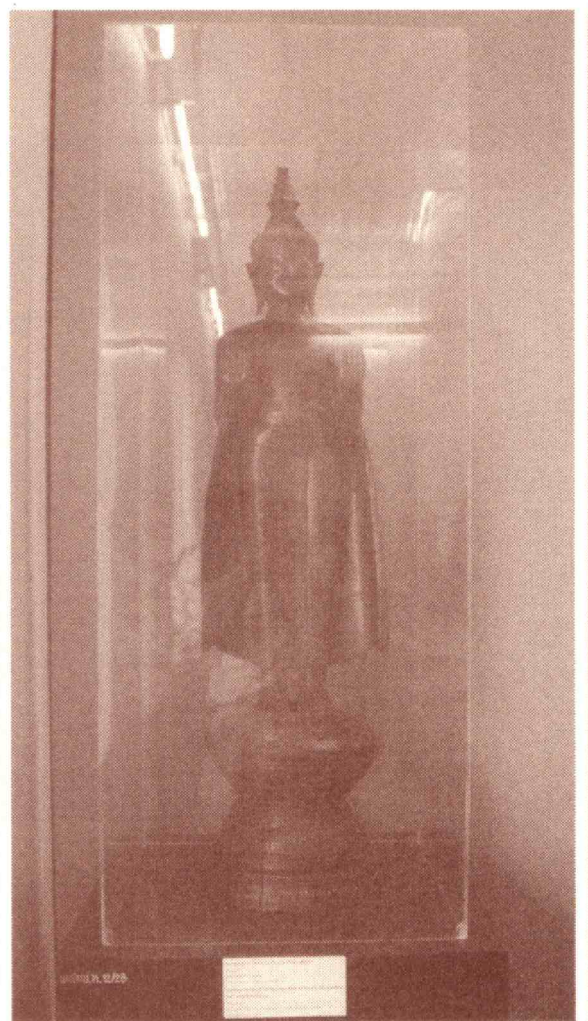
รูปที่ ๒๗ พระพุทธรูปทองสำริดห่มจีวรลายดอกพิกุล ปางมารวิชัย เป็นพระประธานใน
 สิมวัดหลวง พระอาจารย์สดอัญเชิญมาจากกรุงเทพฯ เมื่อร้อยสี่ปีแล้ว
 พระครูปริยัตยานุวัตร(แสง) นำมามอบให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จ.อุบลราชธานี

รูปที่ ๒๘ พระพุทธรูปปางประทานอภัย
(กรข้างซ้ายขาด)

พระครูปริยัตยานุวัตร(เส็ง)
มอบแด่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
จังหวัดอุบลราชธานี

รูปที่ ๒๙ พระพุทธรูปปางประทานอภัย

พระครูปริยัตยานุวัตร(เส็ง)
มอบแด่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
จังหวัดอุบลราชธานี

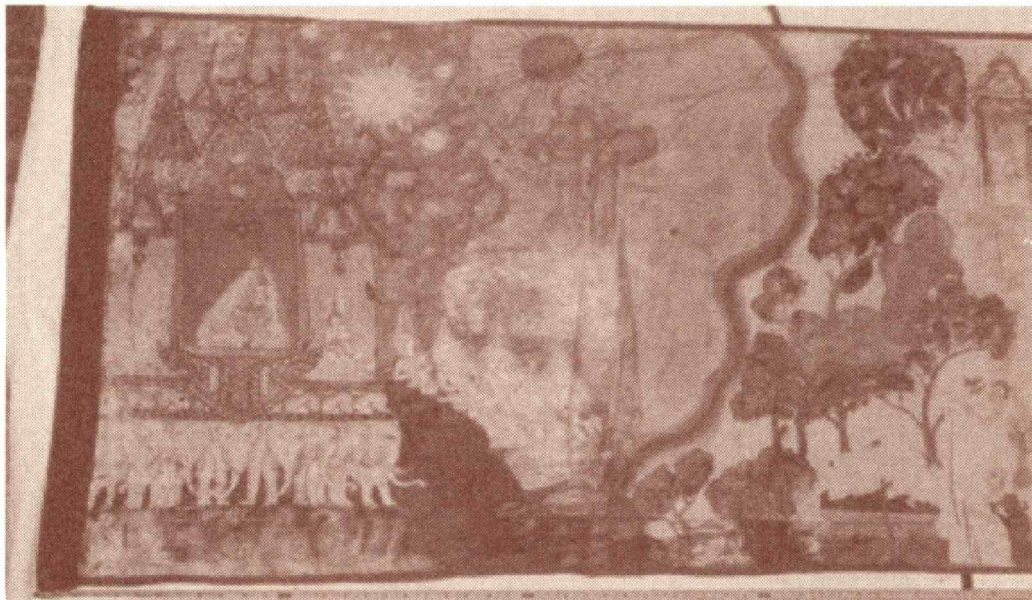

(ก)

(ข)

รูปที่ ๓๐ (ก) (ข) เจดีย์แก้ว บรรจุอัฐิธาตุ พระประทุมมวรราชสุริยวงศ์
ณ อุโบสถวัดหลวง

รูปที่ ๓๑ ผ้าพระเหวด คุณพ่อบำเพ็ญ ณ อุบล ขออนุญาตวัดหลวง
นำมามอบให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี

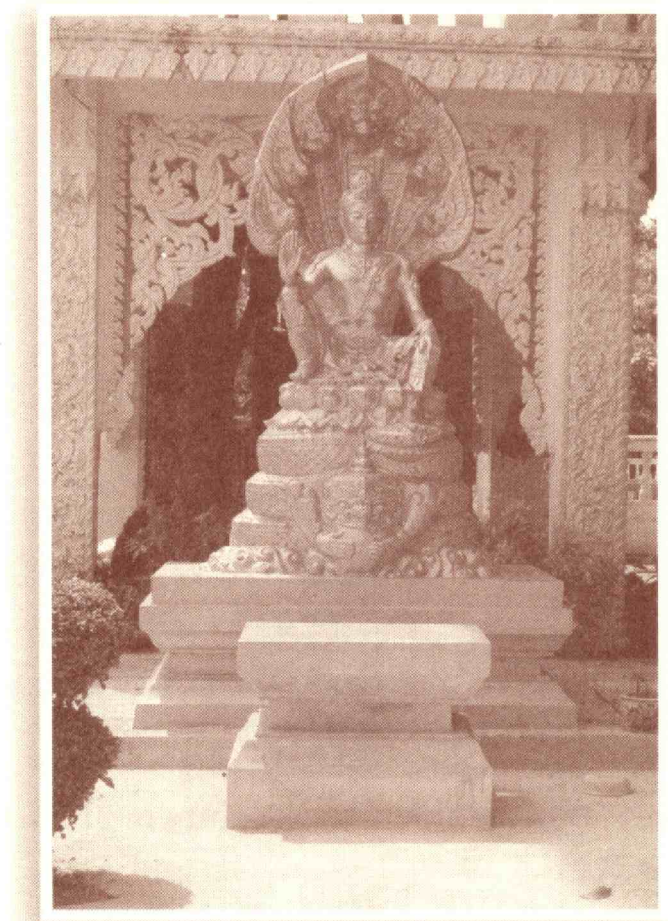

รูปที่ ๓๒ พระพุทธรูปปางประทานอภัย บุคลากรมหาวิทยาลัยอุบลฯ และทายาททายิกา
 คຸ່ມວັດหลวงร่วมอนุโมทนา
 (พลเอกบุญรอด สมทัศน์ พร้อมครอบครัวสร้างถวาย)

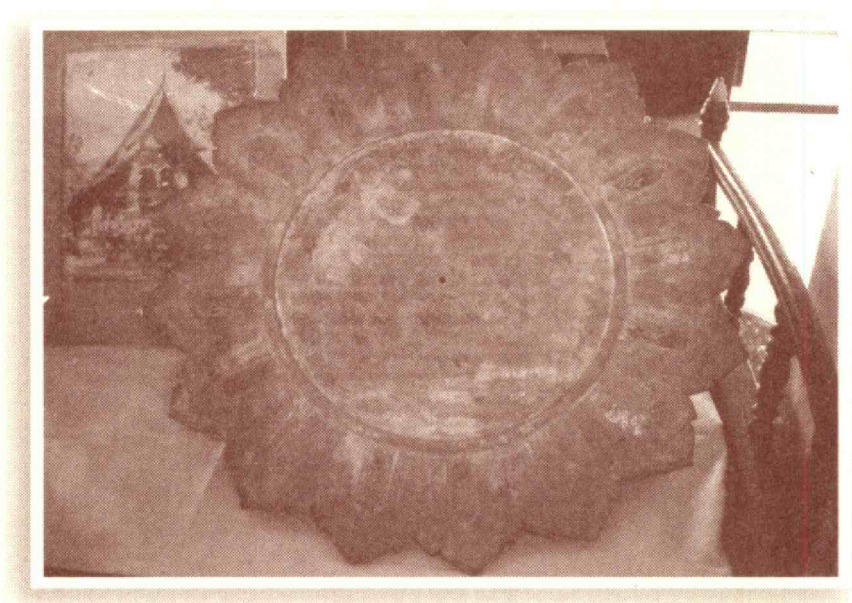

รูปที่ ๓๓ พระสังกัจจาย วัดสุปฏิหาราม ได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดหลวง

รูปที่ ๓๔ องค์จตุครามรามเทพ(มีผู้สร้างถวายวัดหลวง)

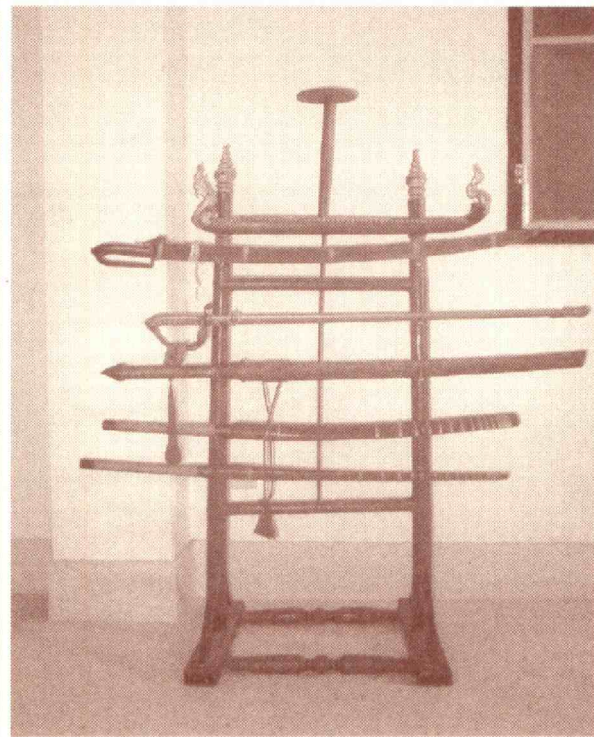

รูปที่ ๓๕ ตาลปัตรไม้ อายุ ๑๐๕ ปี จารึกประวัติการปรับปรุงวัดหลวง

รูปที่ ๓๖ บันไดแก้ววางหนังสือโบราณ คุณพ่อบำเพ็ญ ณ อุบล มอบให้วัดหลวง

รูปที่ ๓๗ บันไดแก้ววางดาบกระบี่ คุณพ่อบำเพ็ญ ณ อุบล มอบให้วัดหลวง

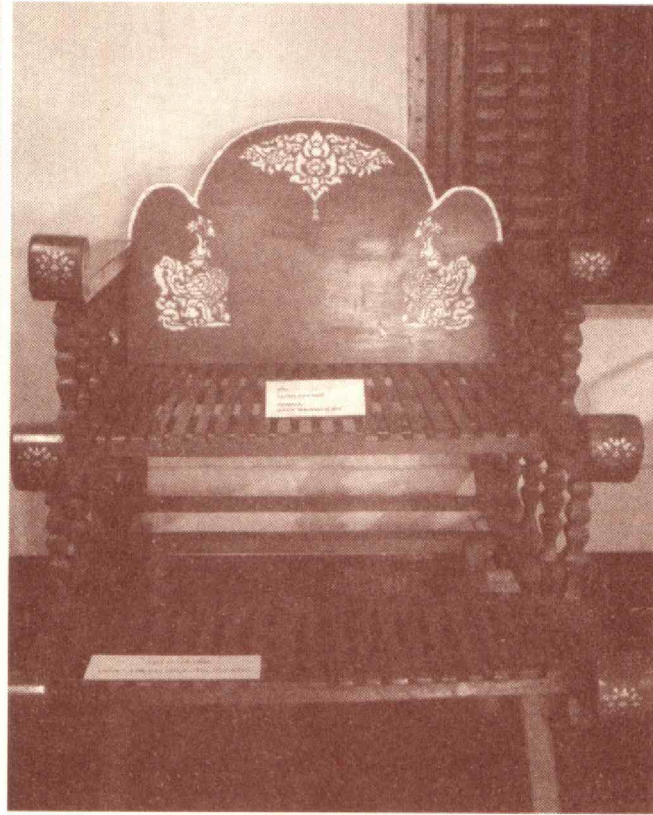

รูปที่ ๓๘ ฝาบาตรมุกท่านพระมหाराชครู(ท่านหอแก้ว)

รูปที่ ๓๙ พานแว่นฟ้ามุกกระจก

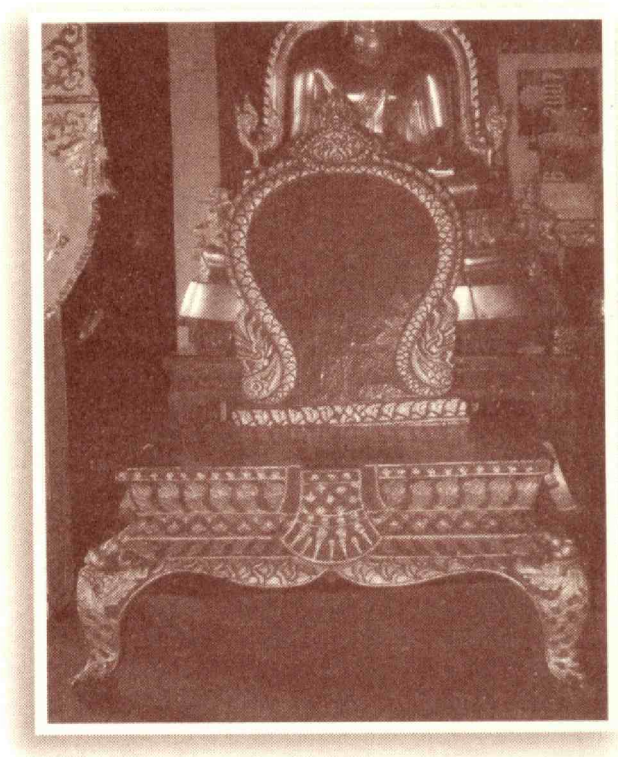
รูปที่ ๔๐ ธรรมมาสโบราณ

(มอบให้กรมศิลปากรพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี)

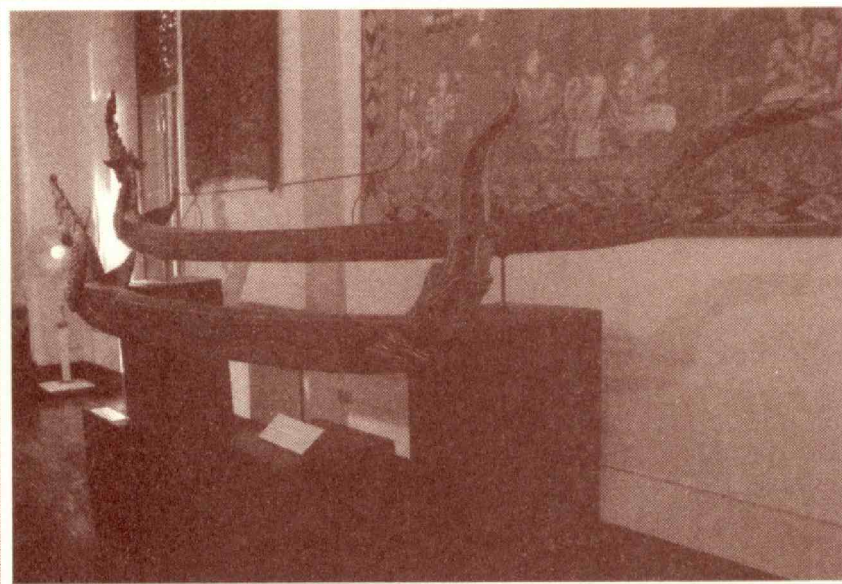
(ก)

(ข)

รูปที่ ๔๑ ธรรมมาสโบราณ (ก) สำหรับใช้แสดงโอวาทปาฏิโมกข์เท่านั้น
(ข) สำหรับเทศกัปกติ วันธรรมดาตอนเย็น สร้างโดย ญาณาทนัทญญา
ครั้งปฏิสังขรณ์วัดครั้งใหญ่ ปี ๒๔๕๔

รูปที่ ๔๒ โยงหดโบราณ

(มอบให้กรมศิลปากรพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี)

รูปที่ ๔๓ เจึงเทียนโบราณ

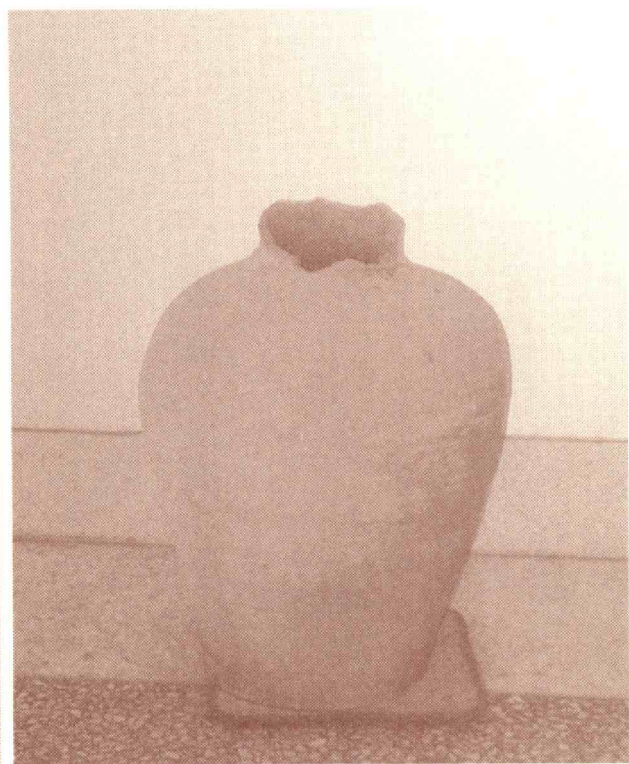

รูปที่ ๔๔ กระโถนปากแตร - คันโท - กาน้ำ ทองเหลือง

รูปที่ ๔๕ สัตว์นำโชค สิงโต กิเลนกระเบื้องโบราณ

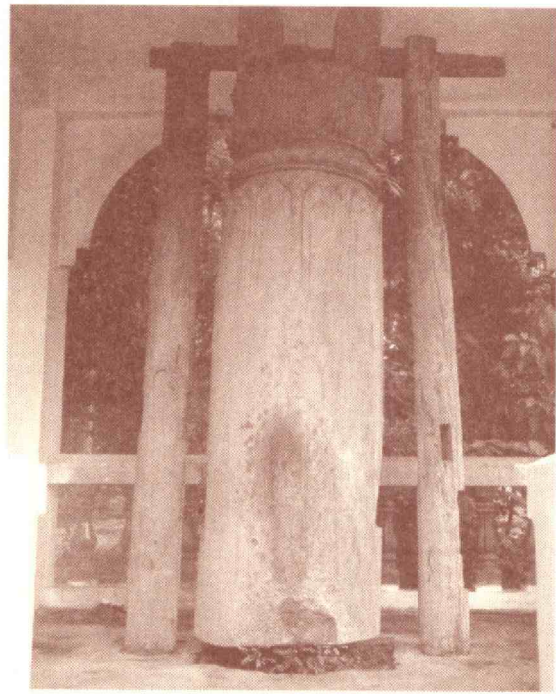

รูปที่ ๔๖ ไหโบราณ มีผู้นำมามอบให้วัดหลวง

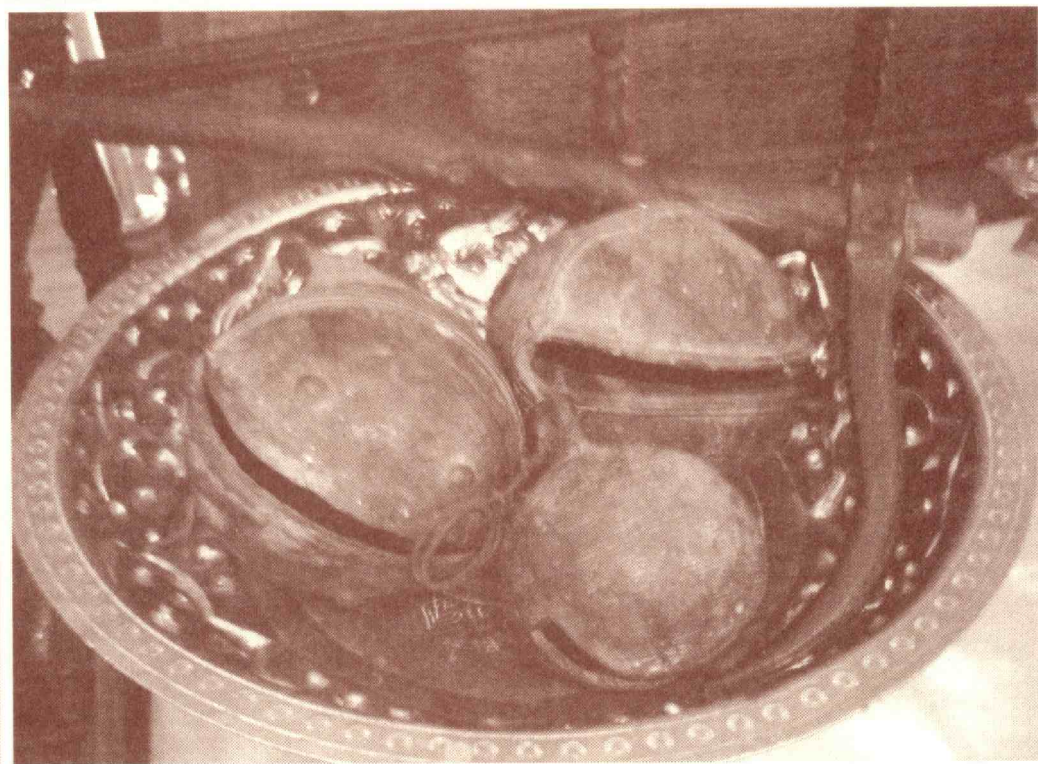
(ก)

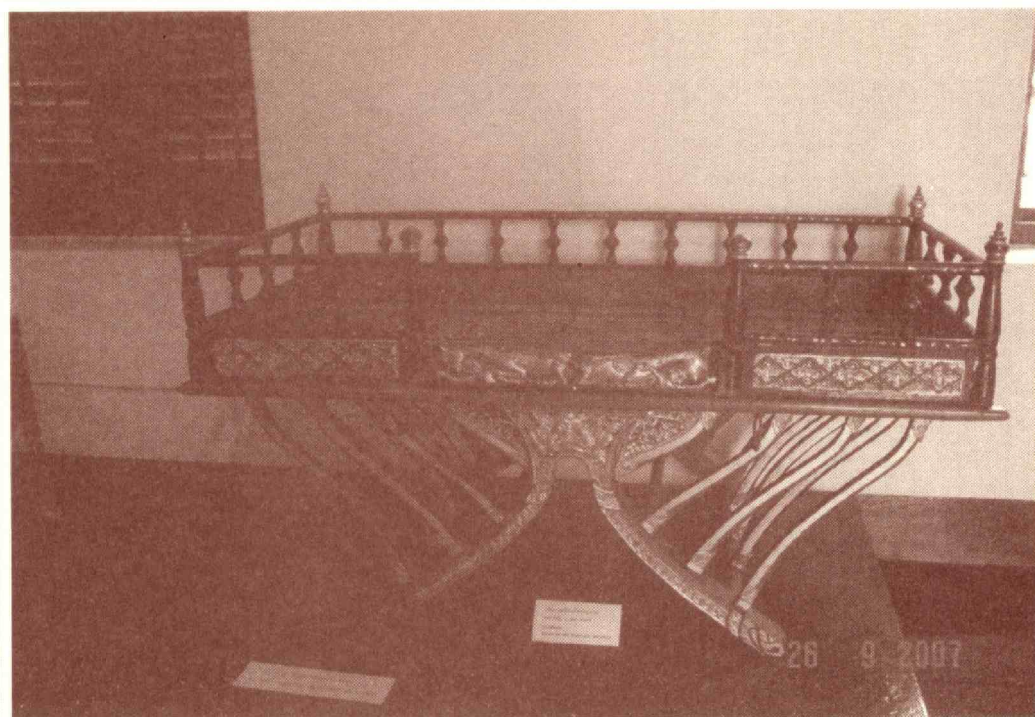
(ข)

รูปที่ ๔๗ (ก) โปงไม้โบราณวัดหลวง (ข) โปงไม้โบราณวัดหลวงมอบให้
วัดผาสุการาม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

รูปที่ ๔๔ กระป๋วนข้าง

(ก)

(ข)

รูปที่ ๔๙ ภูบช้าง หรือแห่ยง คุณพ่อบำเพ็ญ ณ อุบล
มอบให้เป็นสมบัติของวัดหลวง จำนวน ๒ ชุด

รูปที่ ๕๐ เรือไม้ชุดโบราณ คั่นพบจมอยู่ใต้น้ำทำนน้ำวัดหลวง

ตำนาน ผ้าพระเหวด วัดหลวง

มูลเหตุที่แท้จริง และเป็นที่มาของผ้าพระเหวด วัดหลวง จากคำบอกเล่าของคุณพ่อบำเพ็ญ ณ อุบล เล่าว่า ผ้าพระเหวดผืนนี้ สร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ.๒๓๕๖ ผู้นำในการสร้างคือ เจ้าคุณพระอริยวงศาจารย์(สืย บุตรโบล) ต่อมาได้รับพระราชทานนามว่า “เจ้าคุณพระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลอุบลสังฆปาโมกข์” โดยในสมัยนั้นมี ช่างเขียนภาพฝีมือดีอยู่ ๓ ท่าน คือ ญาณาทนัทธญา และ พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนตโร) และ พระครูอุดร ซึ่งอาจจะช่วยกันเขียนทั้งสามท่านหรือท่านใดท่านหนึ่ง แต่ส่วนมากถ้าเป็นภาพวาดบนฝาผนัง พระครูวิโรจน์ จะมีความเชี่ยวชาญที่สุด ด้วยเหตุนี้ ผ้าพระเหวดวัดหลวง น่าจะเป็นฝีมือการวาดภาพของพระครูวิโรจน์รัตโนบล

เมื่อวาดภาพผ้าพระเหวดผืนนี้เสร็จแล้ว จึงได้ไปเขียนภาพฝาผนังอุโบสถวัดทุ่งศรีเมือง หากสังเกตดูจากลักษณะภาพวาด และการลงสีแต้มแล้วจะมีความเหมือนกันมากกับผ้าพระเหวดวัดหลวงผืนนี้ พ่อบำเพ็ญ ยังบอกว่าที่ผนังวิหารหลังเก่าวัดหลวง ยังคงมีร่องรอยวาดเขียนเป็นลายเส้นทิ้งไว้ เพื่อเตรียมการที่จะลงแต้มสีต่อไป แต่ก็ทำยังไม่แล้วเสร็จ จึงได้แต่คาดเดาเอาว่า พระครูวิโรจน์ ซึ่งเป็นช่างเขียนภาพฝาผนัง อาจจะมียานเขียนที่อื่นที่ต้องรีบทำก่อน อาจจะเป็นงานเขียนที่วัดทุ่งศรีเมืองนี้ก็ได้

พ่อบำเพ็ญเล่าว่า ปกติแล้ว การสร้างผ้าพระเหวดเพื่อถวายวัดจะต้องมีผู้มีจิตเลื่อมใสศรัทธาเป็นเจ้าภาพในการสร้างโดยวิธีการบริจาคทรัพย์เพื่อซื้อผ้ามาถวาย ผ้าจะเป็นผ้าฝ้าย หรือผ้าด้ายดิบพื้นสีขาว พ่อบำเพ็ญบอกว่าสมัยนั้นน่าจะเป็น หลวงวัฒนวงศ์ โกศลวัฒน์ เป็นผู้บริจาคทุนทรัพย์ในการสร้างผ้าพระเหวดในครั้งนั้น และใช้ในงานบุญพระเหวดตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา(ช่วงเวลาที่สร้างยังไม่ระบุชัดเจน ถ้าหากดู

ตามปีที่พระครูวิโรจน์ ตั้งแต่อุปสมบท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑ และมรณภาพ ๑ ธันวาคม ๒๔๘๕ สามารถนำไปสืบค้นหาช่วงปีที่สร้างที่แน่นอนได้)

ต่อมาชุมชนวัดหลวงมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายชุมชน ชุมชนเดิมที่เคยอยู่อาศัยได้ย้ายไปแต่งงานและลงหลักปักฐานที่บ้านอื่นเมืองอื่น จะมีแต่พ่อค้าเชื้อสายจีนอพยพย้ายถิ่นเข้ามาเพิ่มมากขึ้นชุมชนเดิมที่เป็นชาวอีสานเหลือน้อยลง เกิดการเปลี่ยนจากวิถีของเกษตรกรรมเป็นการค้าขายเสียมากกว่า จึงมีผลต่อการรักษาศิลปวัฒนธรรมบางอย่างเอาไว้ เนื่องจากประเพณีบางอย่างเป็นวัฒนธรรมเฉพาะของชนชาวอีสานเชื้อสายลาว ดังเช่นประเพณีบุญพระเวส หรือพระเหวด เป็นต้น หากเป็นคนไทยเชื้อสายจีนจะไม่ได้เคยได้ปฏิบัติและยากที่จะซึมซับเอาวัฒนธรรมนี้ไว้ เนื่องจากเป็นเรื่องของความเชื่อ ความศรัทธา และการเตรียมการพิธีกรรมต่างๆ มีขั้นตอนการทำที่มากมาย ใช้เวลาในการเตรียมการมาก ดังนั้นเมื่อวิถีของคนสมัยใหม่เข้ามาทดแทนที่ต้องใช้ชีวิตแบบเร่งรัดรวดเร็ว จึงเป็นเรื่องยากที่จะสืบทอดประเพณีนี้เอาไว้ด้วยเหตุนี้ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้วัดหลวงต้องละเว้นการทำบุญพระเหวดมาตั้งแต่สมัยพระครูปริยัตยานุวัตร(เส็ง)ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส(พ.ศ.๒๔๙๐-๒๕๔๑)

จากคำบอกเล่าของพ่อบ้ำเพ็ญว่าบุญพระเหวดวัดหลวงเลิกทำเมื่อประมาณ ปี พ.ศ.๒๕๒๐-๒๕๒๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ พ่อบ้ำเพ็ญ ได้ไปพบผ้าพระเหวดผืนนี้ ถูกกองทิ้งอยู่ในกล่องลังเก็บของเก่าในกุฏิวัด พ่อบ้ำเพ็ญนำออกมาดู พบว่าเป็นผ้าพระเหวดผืนเก่าแก่ที่เคยใช้สืบกันมายาวนาน ๑ ผืน และ ผ้าพระบถอีก ๒ ผืน คุณพ่อบ้ำเพ็ญได้มองเห็นคุณค่าของเศษผ้าผืนเก่าเหล่านี้ จึงเอ่ยปากถามพระอาจารย์เส็ง ว่าทำไมจึงเอามาเก็บไว้ที่นี่ ท่านบอกว่าไม่ได้ใช้แล้ว ชาวบ้านไม่ได้ทำบุญพระเหวดมาหลายปีแล้ว และดูท่าแล้วคงจะไม่ได้ทำและผ้านี้ก็คงไม่ได้ใช้ประโยชน์อีกต่อไป ดังนั้น พ่อบ้ำเพ็ญ

จึงได้ขอเพื่อเอาไปมอบให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี ก่อนที่จะนำไปมอบให้ พ่อบ๋าเพ็ญได้นำไปซ่อมแซมเนื่องจากมีบางส่วนที่ฉีกขาดเสียหาย ในปี พ.ศ.๒๕๒๘ พ่อบ๋าเพ็ญได้ย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ที่สำนักงานอัยการจังหวัดขอนแก่น ได้นำผ้าสามผืนนี้ไปซ่อมแซมด้วยจนแล้วเสร็จ ได้นำมามอบให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี ในปี พ.ศ.๒๕๒๙ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อเวลาผ่านไป เหล่าญาติสกุลเจ้านายเก่าเมืองอุบลฯ โดยมีคุณพ่อบ๋าเพ็ญ ได้พูดคุยปรึกษากันในกลุ่มญาติพี่น้องว่าควรที่ได้รวบรวมผ้าเก่าชนิดต่างๆ ที่ทอแบบพื้นเมืองที่มีคุณค่า ทั้งที่เป็นสมบัติของเหล่าญาติฯ และขอบริจาคจากชาวบ้าน เพื่อนำมามอบให้ทางราชการนำไปเก็บรักษาไว้โดยมี เรือตรี สุนัย ณ อุบล รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี(ยศในขณะนั้น) เป็นผู้ทำหน้าที่ประสานและรวบรวมขอบริจาค และขอซื้อผ้าเก่าจากชาวบ้านมารวบรวมไว้และมอบให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานีเป็นผู้เก็บรักษา นับแต่นั้นเป็นต้นมา

รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี คือ เรือตรี ดร.สุนัย ณ อุบล ต่อมาได้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ และสกลนคร ตามลำดับ โดยเป็นลูกพี่ลูกน้องกับคุณพ่อบ๋าเพ็ญ และประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ซึ่งในระหว่างที่เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านได้ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผ้าในหัวข้อวิจัย เรื่อง “ผ้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวสายเมืองอุบล Textiles and The way of Life of the Tai Lao Ethnic Group of the Ubon Line”

ในช่วงเวลานั้นมีผู้เชี่ยวชาญเป็นชาวต่างประเทศได้เข้ามาสำรวจและศึกษาเกี่ยวกับงานศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะภาพเขียนผนังและผ้าพื้นเมือง ชื่อ Dr.Leedom Lefferts เป็น Professor of Anthropology ที่มหาวิทยาลัย Drew University Washington DC ประเทศสหรัฐอเมริกา จึงมีโอกาสร่วมงานกันเพื่อศึกษาวิจัย ต่อมาเรือตรี สุนัย ณ อุบล ได้

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จากงานวิจัยเรื่องผ้าที่ท่านได้ทุ่มเท
ทำมาตลอดทั้งชีวิตรับราชการ หลังจาก ดร.ลีดอมได้กลับไปประเทศ
สหรัฐอเมริกา ทั้งสองท่านก็ไม่ได้ร่วมงานกันอีกเลย

ดร.ลีดอมได้เดินทางมาที่เมืองไทยอีกครั้ง เมื่อ วันที่ ๓ เดือน
พฤษภาคม ๒๕๔๙ และได้เที่ยวชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัด
อุบลราชธานี เพื่อชมผ้าพระเหวด และได้เห็นแผ่นพับโฆษณา กิจกรรม
การจัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “สืบสาน ตำนานหัตถกรรมหล่อทอง
เหลือง บ้านปะอาว” ซึ่งข้อมูลในแผ่นพับ มีรายชื่อ คุณพ่อบำเพ็ญ
ณ อุบล ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปวัฒนธรรม ดังนั้น ดร.ลีดอม มีความ
ประสงค์ที่จะพบคุณพ่อบำเพ็ญ ณ อุบล เป็นอย่างมาก แต่ไม่สามารถ
พบกันได้เพราะ ดร.ลีดอม มีความจำเป็นต้องรีบเดินทางกลับเข้า
กรุงเทพฯ และจะเดินทางกลับสหรัฐอเมริกาในวันถัดมา

Dr.Leedom Lefferts เป็น Professor of Anthropology อยู่ที่
มหาวิทยาลัย Drew University Washington DC ประเทศสหรัฐอเมริกา
ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม โดยเน้นเฉพาะ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ไทย ลาว เขมร และ เวียดนาม) งานวิจัยที่ทำ
มาแล้วคือ “Textiles and the thai Experience in Southeast Asia” ซึ่งได้
พิมพ์เป็นตำราเผยแพร่แล้ว และปัจจุบันกำลังศึกษาเรื่องผ้าพระเหวด
อีสาน

ดร.ลีดอมได้บรรยายถึงผ้าพระเหวดวัดหลวงในจดหมาย ตอน
หนึ่งดังนี้

“Thank you very much for agreeing to help me. I am writing a
paper on Phaa Phrawet - the “phaa yao”, long cloths, that are usually
carried in the Bun Phrawet processions in Isan to bring Phrawet - Phra
Wesandorn - into the muang.

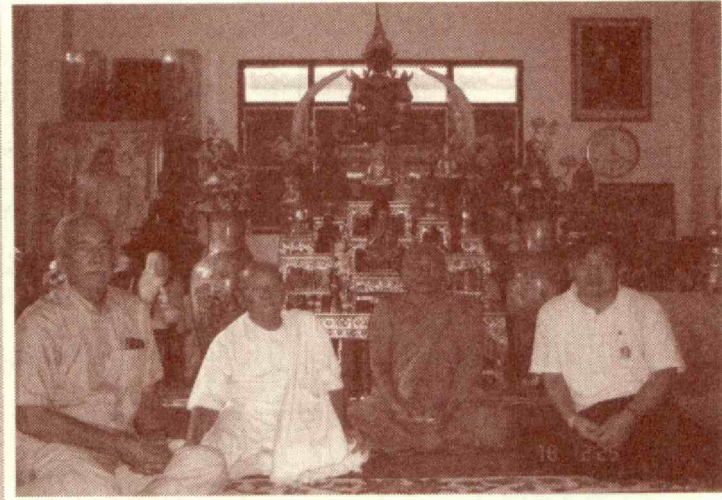
I know the cloth in the Ubon Museum very well because it was loaned for an international exhibition of Thai (Lao, etc.) textiles that opened at the Thai Cultural Center in Bangkok (opened by Crown Princess Phratheep Sirindhorn)) and then went to The Textile Museum in Washington, DC, and other museums in the US & Canada. I was a co-curator for the exhibition and co-author of the catalog, with Dr. Mattiebelle Gittinger, titled “Textiles and the Tai Experience in Southeast Asia”. I am pretty sure that we gave Phu Waa Sunai na Ubon a copy of this book and perhaps Lhun Paw Bamphen also has a copy.

The Ubol textile was completely photographed for the catalog; however, we did not get a detailed history of the piece, which is what I am now looking for.

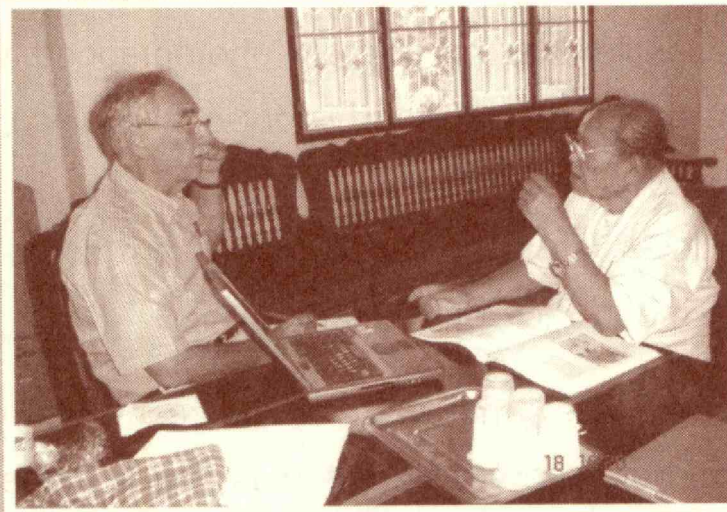
Sunai na Ubol was a very good friend-I am sorry that he passed away. I hope that Khun Paw BamPhen is well.

I would appreciate what you can do re a history of the piece. Does Khun BamPhen know when it was made, where, by whom? Perhaps he knows who commissioned the piece, or perhaps donated it to a wat - if so, which wat? It would really be nice to have some dates for the piece, when it was made and donated to a wat. How come it ended up in Khun Paw BamPhen's hands? Finally, I know the date the cloth was donated to the Museum: 2529. Khun Paw BamPhen donated it with 2 other cloth pieces, all together called “Phra Bot”. The other piece that is exhibited is a large rectangular piece of the Buddha with Thewada. The third piece is in storage. Can he tell us anything about these other 2 pieces? “

รูปที่ ๕๑ จากซ้ายมือ Dr.Leedom-ดร.บำเพ็ญ-พระครูวิลาสกิจจาทร-ผศ.สุริยา ไชคสวัสดิ์

รูปที่ ๕๒ Dr.Leedom และดร.บำเพ็ญ แลกเปลี่ยนความรู้เรื่องผ้าพระเวด
ณ กุฏิเจ้าอาวาส วัดหลวง

ดร.ลีดอม ชื่นชมผ้าพระเวดผืนนี้มาก จนได้ขอยืมจากกรมศิลปากร เพื่อนำไปร่วมแสดงในงานนิทรรศการผ้า ที่จัดขึ้นและนำผ้าพระเวดผืนนี้ออกไปแสดงตามสถานที่ต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา และแคนาดา โดยนำไปจากจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ และดร.ลีดอมได้บอกเล่าถึงเส้นทางการเดินทางของผ้าพระเวด จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุบลราชธานีไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาไว้ดังนี้

ช่างเขียนภาพฝีมือดีมีอยู่ ๒ ท่าน คือ ญาทานกันยา และพระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนตโน) (ในสมัยนั้นใช้นามว่า พระครูอุดร ก่อนที่จะเลื่อนมาใช้นามนี้และเป็นเจ้าคณะแขวงอำเภอม่วงสามสิบ สมัยก่อนไม่มีเจ้าคณะอำเภอ มีแต่เจ้าคณะแขวง) ซึ่งในช่วงเวลานั้น พระครูวิโรจน์รัตโนบล ยังคงเป็นสามเณร บวชเรียนอยู่ที่วัดหลวง ซึ่งท่านให้ความสนใจในงานจิตรกรรมเป็นอย่างมาก

1) Ubon National Museum to Bangkok, where it was kept for a few days before shipping to The Textile Museum in Washington, DC

2) At The Textile Museum, Washington, DC, for about a year (I'll get the exact dates for you soon), for conservation and photography. (Note that The Textile Museum is a privately endowed museum; it received the grant for the work on this project with Dr. Mattiebelle Gittinger and me and therefore had the responsibility of organizing the exhibition, making sure the pieces were in good enough shape to show - this is called "conservation", photographing all the pieces, and preparing everything for the exhibition.)

3) The phaa Phrawet and all other textiles were then shipped from The Textile Museum to the Thai Cultural Centre (Suun Wattanatham Haeng Chaat) in Bangkok for the first opening. Her Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn graciously opened the exhibition and it remained at the Centre for a number of months.

4) Then, almost everything in the exhibition traveled back to The Textile Museum in Washington, DC, for the US opening.

5) Then the exhibition traveled to the Los Angeles County Museum of Art, in California, for a showing there.

6) Finally, the third exhibition was at The Royal Ontario

Museum, Toronto, Ontario, Canada.

7) After the conclusion of the 4th showing, everything was then returned to its owners, including the phaa Phrawet.

Not everything went to Los Angeles and Toronto; because of its size and because it needed to be at least partially unrolled to be seen, the phaa Phrawet didn't go to these places.

ทศชาติชาดก เรื่องย่อ เวสสันดรชาดก

พระเจ้าสญชัย ทรงครองราชสมบัติเมืองสีพี มีพระมเหสีทรงพระนามว่า พระนางผุสดี ธิดาพระเจ้ากรุงมัททราช พระนางผุสดีนี้ในชาติก่อนๆ ได้เคยถวายแก่นจันทร์หอม เป็นพุทธบูชาและอธิษฐานขอให้ได้เป็นพุทธมารดาพระพุทธรู้เจ้าในกาลอนาคต ครั้นเมื่อนางสิ้นชีวิตก็ได้ไปบังเกิดในเทวโลก เมื่อถึงวาระที่จะต้องจุติมาเกิดในโลกมนุษย์ พระอินทร์ได้ประทานพรสิบประการแก่นาง ครั้นเมื่อพระนางผุสดีทรงตั้งครรภ์ใกล้กำหนดประสูติ พระนางปรารถนาไปเที่ยวชมตลาด ร้านค้า บ้างเอิญในขณะเสด็จประพาสนั้น พระนางทรงเจ็บครรภ์และประสูติพระโอรสในบริเวณย่านนั้น พระโอรสจึงทรงพระนามว่า เวสสันดร หมายถึงในท่ามกลางระหว่างย่านค้าขาย พร้อมกับที่พระโอรสประสูติ ข้างต้นของพระเจ้าสญชัยก็ตกถูกเป็นช้างเผือกเพศผู้ได้รับชื่อว่า บัจจยนาค เป็นช้างต้นคู่บุญพระเวสสันดร

เมื่อพระกุมารเวสสันดรทรงเจริญวัยขึ้น ทรงมีพระทัยฝักใฝ่ในการบริจาคทาน มักขอพระราชทานทรัพย์จากพระบิดามารดา เพื่อบริจาคแก่ประชาชนอยู่เป็นนิตย์ ทรงขอให้พระบิดาตั้งโรงงานสีมมเมือง เพื่อ

บริจาคข้าวปลาอาหารและสิ่งของจำเป็น แก่ประชาชน และหากมีผู้มา
ทูลขอสิ่งหนึ่ง สิ่งใด พระองค์ก็จะทรงบริจาคให้โดยมิได้เสียดาย ด้วย
ทรงเห็นว่า การบริจาค่นั้นเป็นกุศลเป็นคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ ทั้งแก่
ผู้รับและผู้ให้ ผู้รับก็จะพ้นความเดือดร้อน ผู้ให้ก็จะอิ่มเอิบเป็นสุขใจที่ได้
ช่วยเหลือผู้อื่น และยังทำให้พ้นจากความโลภความตระหนี่ถี่เหนียวใน
ทรัพย์สมบัติของตนอีกด้วย พระเกียรติคุณของพระเวสสันดรเลื่องลือไป
ทั่วทุกทิศว่าทรงมีจิตเมตตาแก่ผู้อื่นมิได้ ทรงเห็นแก่ความสุขสบายหรือ
เห็นแก่ทรัพย์สมบัติส่วนพระองค์ มิได้ทรงหวงแหนสิ่งใด ไว้สำหรับ
พระองค์

อยู่มาครั้งหนึ่งในเมืองกลิงคราษฎร์เกิดข้าวยากหมากแพงเพราะ
ฝนแล้ง ทำให้เพาะปลูกไม่ได้ ราษฎรอดอยากได้รับความเดือดร้อน
สาหัส ประชาชน ชาวกลิงคราษฎร์พากันไปเฝ้าพระราชา ทูลว่าในเมือง
สีพีนั้นมีช้างเผือกคู่บุญพระเวสสันดร ชื่อว่า ช้างปัจจัยนาคร เป็นช้างมี
อำนาจพิเศษ ถ้าอยู่เมืองใด จะทำให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล พืชพันธุ์
จะบริบูรณ์ ขอให้พระเจ้ากลิงคราษฎร์ ส่งทูตเพื่อไปทูลขอช้างจากพระ
เวสสันดร พระเวสสันดรก็จะทรงบริจาคให้เพราะพระองค์ไม่เคยขัดเมื่อมี
ผู้ทูลขอสิ่งใด

พระเจ้ากลิงคราษฎร์จึงส่งพราหมณ์แปดคนไปเมืองสีพี ครั้นเมื่อ
พราหมณ์ได้พบ พระเวสสันดรขณะเสด็จประพาสพระนคร ประทับบน
หลังช้างปัจจัยนาคร พราหมณ์จึง ทูลขอช้างคู่บุญเพื่อดับทุกข์ชาวกลิง
คราษฎร์ พระเวสสันดรก็โปรดประทานให้ตามที่ขอ ชาวสีพีเห็นพระเวส
สันดรทรงบริจาคช้างปัจจัยนาครคู่บ้านคู่เมืองไป ดังนั้น ก็ไม่พอใจ พากัน
โกรธเคืองว่าต่อไปบ้านเมืองจะลำบาก เมื่อไม่มีช้างปัจจัยนาครเสียแล้ว
จึงพากันไปเข้าเฝ้าพระเจ้าสุทนต์ ทูลกล่าวโทษพระเวสสันดรว่าบริจาค
ช้างคู่บ้านคู่เมืองแก่ชาวเมืองอื่นไป ขอให้จับพระเวสสันดรไปเสียจาก
เมืองสีพี พระเจ้าสุทนต์ไม่อาจขัดราษฎรได้ จึงจำพระทัยมี

พระราชโองการให้ขับพระเวสสันดร ออกจากเมืองไป พระเวสสันดรไม่
ทรงขัดข้อง แต่ทูลขอพระราชทานโอกาสบริจาคตาน ครั้งใหญ่ก่อนเสด็จ
ออกจากพระนคร พระบิดาก็ทรงอนุญาตให้พระเวสสันดรทรงบริจาคต
สัตสดกมหาทาน คือบริจาคตานเจ็ดสิ่ง สิ่งละเจ็ดร้อย แก่ประชาชนชาว
สี่พิ

เมื่อพระนางมัทรี พระมเหสีของพระเวสสันดรทรงทราบว่า
ประชาชนขอให้ขับพระเวสสันดรออกจากเมือง ก็กราบทูลพระเวสสันดรว่า

“พระองค์เป็นพระราชสวามีของหม่อมฉัน พระองค์เสด็จไปที่ใด
หม่อมฉันจะขอติดตามไปด้วยทุกหนทุกแห่ง มิได้ย่อห่อต่อความ
ลำบาก ขึ้นชื่อว่าเป็นสามีภรรยาแล้ว ย่อมต้องอยู่เคียงข้างกันในทุกที่ทุก
เวลา ไม่ว่าจะยามสุข หรือทุกข์ โปรดประทานอนุญาตให้หม่อมฉันติดตาม
ไปด้วยเถิด”

พระเวสสันดรไม่ทรงประสงค์ให้พระนางมัทรี ติดตามพระองค์ไป
เพราะการเดินทางไปจากพระนครย่อมมีแต่ความยากลำบาก ทั้ง
พระองค์เองก็ทรงปรารถนาจะเสด็จไปประทับบำเพ็ญศีลภาวนาอยู่ในป่า
พระนางมัทรีไม่คุ้นเคยต่อสภาพเช่นนั้น ย่อมจะต้องลำบากยากเข็ญทั้ง
อาหารการกินและความเป็นอยู่ แต่ไม่ว่าพระเวสสันดรจะตรัสห้ามปราม
อย่างไร นางก็มิยอมฟัง บรรดาพระประยูรญาติ ก็พากันอ่อนวอนขอร้อง
พระนางก็ทรงยืนยันกรานว่า จะติดตามพระราชสวามีไปด้วย

พระนางผู้สดีจึงทรงไปทูลขอพระเจ้าสุทนต์ มิให้ขับพระเวสสันดร
ออกจากเมืองพระเจ้าสุทนต์ตรัสว่า

“บ้านเมืองจะเป็นสุขได้ก็ต่อ เมื่อราษฎรเป็นสุข พระราชาจะ
เป็นสุขได้ก็ เมื่อราษฎรเป็นสุข ถ้าราษฎรมีความทุกข์ พระราชาจะ
เฉยอยู่ได้อย่างไร ราษฎรพากัน กล่าวโทษพระเวสสันดรว่าจะทำให้บ้าน
เมืองยากเข็ญ เราจึงจำเป็นต้องลงโทษ แม้ว่าพระเวสสันดรจะเป็นลูก
ของเราก็ตาม”

ไม่ว่าผู้ใดจะห้ามปรามอย่างไร พระนางมัทรีก็จะตามเสด็จพระเวสสันดรไปให้จงได้ พระเจ้าสญชัยและพระนางมุลลิจึงขอเอา พระชาลี พระกัณหา โอรสธิดาของพระเวสสันดรไว้ แต่พระนางมัทรีก็ไม่ยินยอม ทรงกล่าวว่า

“เมื่อชาวเมืองสีพีรังเกียจพระเวสสันดร ให้ขับไล่ไปเสียดังนี้ พระโอรสธิดาจะอยู่ต่อไปได้อย่างไร ชาวเมืองโกรธแค้นขึ้นมา พระชาลีกัณหาก็จะทรงได้รับความลำบาก จึงควรที่จะออกจากเมืองไปเสีย พร้อมพระบิดาพระมารดา”

ในที่สุดพระเวสสันดร พร้อมด้วยพระมเหสี และโอรสธิดาก็ออกจากเมืองสีพีไป แม้นใน ขณะนั้นชาวเมืองยังตามมาทูลขอรทพระที่นั่ง ทั้งสี่พระองค์จึงต้องทรงดำเนินด้วยพระบาทออกจากเมืองสีพีมุ่งไปสู่ป่า เพื่อบำเพ็ญพรตภาวนา

ครั้นเสด็จมาถึงเมืองมาตุลนคร บรรดา กษัตริย์เจตราชทรงทราบข่าว จึงพากันมาต้อนรับ พระเวสสันดร ทรงถามถึงทางไปสู่เขาวงกต กษัตริย์เจตราชก็ทรงบอกทางให้และเล่าว่า เขาวงกตนั้นต้องเดินทางผ่านป่าใหญ่ที่เต็ม ไปด้วยอันตรายแต่เมื่อไปถึงสระโบกขรณีแล้ว ก็จะเป็นบริเวณร่มรื่น สะดวกสบาย มีต้นไม้ผล ที่จะใช้เป็นอาหารได้ นอกจากนี้ กษัตริย์เจตราช ยังได้สั่งให้ พรานป่าเจตบุตร ซึ่งเป็นผู้ชำนาญ ป่าแถบนั้น ให้คอยเฝ้าระแวดระวังรักษาต้นทางที่จะไปสู่เขาวงกต เพื่อมิให้ผู้ใดไปรบกวนพระเวสสันดรในการบำเพ็ญพรต เว้นแต่ทูต จากเมืองสีพี ที่จะมาทูลเชิญเสด็จกลับนครเท่านั้น ที่จะยอมให้ผ่านเข้าไปได้

เมื่อเสด็จไปถึงบริเวณสระโบกขรณีอันเป็นที่ ร่มรื่นสบาย พระเวสสันดร พระนางมัทรี ตลอดจนพระโอรสธิดา ก็ผนวชเป็นฤาษีบำเพ็ญพรตภาวนาอยู่ ณ ที่นั้น โดยมีพรานเจตบุตรคอยรักษาต้นทาง ณ ตำบลบ้านทูนวิฐู เขตเมืองกลิงคราษฎร์

มีพราหมณ์เฒ่าชื่อ ชูชก หาเลี้ยงชีพด้วยการขอทาน ชูชก ขอทานจนได้เงินมามาก จะเก็บไว้เองก็กลัวสูญหาย จึงเอาไปฝากเพื่อนพราหมณ์ไว้ อยู่มาวันหนึ่ง ชูชกไปหาพราหมณ์ที่ตนฝากเงินไว้ เพื่อจะขอเงินคืน ปรากฏว่า พราหมณ์นั้นนำเงินไปใช้หมดแล้ว จะหามาใช้ให้ชูชกก็หาไม่ทัน จึงจูงเอาลูกสาวชื่อ อมิตตดา มายกให้แก่ชูชก พราหมณ์กล่าวแก่ชูชกว่า

“ท่านจงรับเอาอมิตตดาลูกสาวเราไปเถิด จะเอาไปเลี้ยงเป็นลูกหรือภรรยา หรือจะเอาไปเป็นทาสรับใช้ปรนนิบัติก็สุดแล้วแต่ท่านจะเมตตา”

ชูชกเห็นนางอมิตตดาหน้าตาสะสวย งดงามก็หลงรัก จึงพานางไปบ้าน เลี้ยงดูนางในฐานะภรรยา นางอมิตตดาอายุยังน้อย หน้าตา งดงาม และมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ นางจึงยอมเป็นภรรยาชูชกผู้แก่เฒ่า รูปร่างหน้าตาน่ารังเกียจ อมิตตดาปรนนิบัติชูชกอย่างภรรยาที่ดีจะพึงกระทำทุกประการ นางต้มน้ำ ตำข้าว หุงหาอาหาร ดูแลบ้านเรือน ไม่มีขาดตกบกพร่อง ชูชกไม่เคยต้องบ่นว่าหรือตักเตือนสั่งสอนแต่อย่างใดทั้งสิ้น ความประพฤติที่ดีเพียบพร้อมของนาง อมิตตดาทำให้เป็นที่สรรเสริญของบรรดาพราหมณ์ทั้งหลายในหมู่บ้านนั้น ในไม่ช้าบรรดาพราหมณ์เหล่านั้นก็พากันตำหนิตติเตียนภรรยาของตนที่มีได้ประพฤติตนเป็นแม่บ้านแม่เรือนอย่างอมิตตดา บางบ้านก็ถึงกับทุบตีภรรยาเพื่อให้รู้จักเอาอย่างนาง เหล่านางพราหมณ์ทั้งหลายได้รับความเดือดร้อน ก็พากันโกรธแค้นนางอมิตตดา ว่าเป็นต้นเหตุ

วันหนึ่งขณะที่นางไป打水ในหมู่บ้าน บรรดานางพราหมณ์ก็รุมกันเย้ยหยันที่นางมีสามีแก่ หน้าตาน่าเกลียดอย่างชูชก นางพราหมณ์พากันกล่าวว่า

“นางก็อายุน้อย หน้าตา งดงาม ทำไมมายอมอยู่กับเฒ่าชรา น่ารังเกียจอย่างชูชก หรือว่ากลัวจะหาสามีไม่ได้ มินำข้ายังทำตนเป็น

กาลกิณี พอเข้ามาในหมู่บ้านก็ทำให้ชาวบ้านสิ้นความสงบสุข เขาเคย
อยู่กันมาดี ๆ พอนางเข้ามาก็เดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า หากความสงบ
ไม่ได้ นางอย่าอยู่ในหมู่บ้านนี้เลย จะไปไหนก็ไปเสียเถิด”

ไม่เพียงกล่าววาจาตำหนิ ยังพากันหยิกตึง ทำร้ายนางอมิตตดา
จนนางทนไม่ได้ ต้องหนีกลับบ้านร้องไห้ มาเล่าให้ชูชกฟัง ชูชกจึงบอกว่า
ต่อไปนี้นางไม่ต้องทำการงานสิ่งใด ชูชกจะเป็นฝ่ายทำให้ทุกอย่าง นาง
อมิตตดาจึงว่า

“ภรรยาที่ดีจะทำเช่นนั้นได้อย่างไร จะปล่อยให้สามีมาปรนนิบัติ
รับใช้ เราทำไม่ได้หรอก ลูกหญิงที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนมาดี ย่อมจะไม่นั่ง
นอนอยู่เฉย ๆ ดีแต่ชี้นิ้วให้ผู้อื่นปรนนิบัติตน นี่แน่ะ ชูชก ถ้าท่านรักเรา
จริง ท่านจงไปหาบิรवारมาปรนนิบัติรับใช้เราดีกว่า”

ชูชกได้ฟังดังนั้นก็อดอึดอัดใจ ไม่รู้จะไปหาข้าทาสหญิงชามา
จากไหน นางอมิตตดา จึงแนะว่า

“ขณะนี้ พระเวสสันดรเสด็จออกมาจากเมืองสีพี มาทรงบำเพ็ญ
พรตอยู่ในป่าเขาวงกต พระองค์เป็นผู้ใฝ่ในการบริจจาคทาน ท่านจงเดิน
ทางไปขอบริจาคพระชาลีกัณหา โอโรธิดาของพระเวสสันดรมาเป็นข้า
ทาสของเราเถิด”

ชูชกไม่อยากเดินทางไปเลยเพราะกลัวอันตรายในป่า แต่ครั้งจะ
ไม่ไปก็กลัวนางอมิตตดาจะทอดทิ้งไม่ยอมอยู่กับตนในที่สุด ชูชกจึง
ตัดสินใจเดินทางไปเขาวงกตเพื่อทูลขอพระชาลีกัณหา เมื่อไปถึงบริเวณ
ปากทางเข้าสู่เขาวงกต ชูชกก็ได้พบพรานเจตบุตรผู้รักษาปากทาง หมา
ไล่เนื้อที่พรานเลี้ยงไว้พากันรุมไล่ต้อนชูชกขึ้นไปจนมุมอยู่บนต้นไม้ เจต
บุตรก็เข้าไปตะคอกขู่

ชูชกนั้นเป็นคนมีไหวพริบ สังเกตดูเจตบุตรก็รู้ว่าเป็นคนซื่อสัตย์ มี
ฝีมือเข้มแข็ง แต่ขาดไหวพริบ จึงคิดจะใช้วาจาลวงเจตบุตรให้หลงเชื่อ
พาตนเข้าไปพบพระเวสสันดรให้ได้ ชูชกจึงกล่าวแก่เจตบุตรว่า

“นี่แน่ะ เจ้าพรานป่าหน้าโง่ เจ้าหาว่าเราเป็นใคร ผู้อื่นเขา จะเดินทางมาให้ยากลำบากทำไมจนถึงนี้ เรามาในฐานะทูต ของพระเจ้า สญชัย เจ้าเมืองสีพี จะมาทูลพระเวสสันดรว่า บัดนี้ชาวเมืองสีพีได้คิด แล้ว จะมาทูลเชิญเสด็จกลับพระนคร เราเป็นผู้มาทูลพระองค์ไว้ก่อน เจ้ามาขัดขวางเราอยู่อย่างนี้ เมื่อไรพระเวสสันดรจะได้ เสด็จคืนเมือง”

เจตบุตรได้ยินก็หลงเชื่อ เพราะมีความจงรักภักดี อยากให้พระเวส สันดรเสด็จกลับเมืองอยู่แล้ว จึงขอโทษขุชก จัดการหาอาหารมาเลี้ยงดู แล้วชี้ทางให้เข้าไปสู่อาศรมที่พระเวสสันดรบำเพ็ญพรตภาวนาอยู่

เมื่อขุชกมาถึงอาศรมก็คิดว่า หากเข้าไปทูลขอ พระโอรสธิดาใน ขณะพระนางมัทรีอยู่ด้วย พระนางคงจะไม่ยินยอมยกให้เพราะความรัก อาลัยพระโอรสธิดา จึงควรจะรอจนพระนางเสด็จไปหาผลไม้ในป่าเสีย ก่อน จึงค่อยเข้าไปทูลขอต่อพระเวสสันดรเพียงลำพัง

ในวันนั้น พระนางมัทรีทรงรู้สึกไม่สบายพระทัยเป็นอย่างยิ่ง เพราะในตอนกลางคืน พระนางทรงฝันร้ายว่า มีบุรุษร่างกายกำยำ ถือดาบมาตัดแขนซ้ายขวาของพระนางขาดออกจากกาย บุรุษนั้น ควักดวงเนตร ซ้ายขวา แล้วยังผ่าเอาดวงพระทัยพระนางไปด้วย พระนางมัทรีทรงสังหรณ์ว่าจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้น จึงทรงละล้าละลัง ไม่อยากไปไกลจาก อาศรม แต่ครั้งจะไม่เสด็จไปก็จะมีผลไม้มานำให้ พระเวสสันดรและโอรสธิดาเสวย พระนางจึงจูงโอรสธิดาไปทรงฝากฝัง กับพระเวสสันดรขอให้ทรงดูแล ตรัสเรียกหาให้เล่นอยู่ใกล้ๆ บริเวณ ศาลา พร้อมกับเล่าความฝันให้พระเวสสันดรทรงทราบ

พระเวสสันดรทรงหยั่งรู้ว่าจะมีผู้มาทูลขอพระโอรสธิดา แต่ครั้งจะ บอกความตามตรง พระนางมัทรีก็คงจะทนไม่ได้ พระองค์เองนั้นตั้ง พระทัยมั่นว่าจะบริจาคตัญย์สมบัติทุกสิ่งทุกประการในกายนอกร่าง แม้แต่ชีวิตและเลือดเนื้อของพระองค์ หากมีผู้มาทูลขอก็จะทรงบริจาคให้ โดยมีได้ทรงเสียตายหรือหวาดหวั่น

พระเวสสันดรจึงตรัสกับพระนางมัทรีว่าจะดูแลพระโอรสธิดาให้พระนางมัทรีจึงเสด็จไปหาผลไม้ในป่าแต่ลำพัง

ครั้นชูชกเห็นได้เวลาแล้ว จึงมุ่งมาที่อาศรม ได้พบพระชาลีพระกัณหาทรงเล่นอยู่หน้าอาศรม ก็แก้งชูให้สองพระองค์ตกพระทัยเพื่อชมขวัญไว้ก่อน แล้วชูชกพราหมณ์เฒ่าก็เข้าไปเฝ้าพระเวสสันดรกล่าววาทะกราบทูลด้วยโวหารอ้อมค้อมลดเลี้ยวชักแม่น้ำทั้งห้า เพื่อทูลขอพระโอรสธิดาไปเป็นข้าช่วงใช้ของตน

พระเวสสันดรทรงมีพระทัยยินดีที่จะทรงกระทำบุตรทาน คือการบริจาคบุตรเป็นทาน อันหมายถึงว่า พระองค์เป็นผู้สละกิเลสความหวงแหนในทรัพย์สมบัติทั้งปวง แม้กระทั่งบุคคลอันเป็นที่รักก็สามารถสละ เป็นทานเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ แต่พระองค์ทรงผิดผ่อนต่อชูชกว่า ขอให้ พระนางมัทรีกลับมาจากป่าได้รำลาโอรสธิดาเสียก่อน ชูชกก็ไม่ยินยอม กลับทูลว่า

“หากพระนางกลับมา สัญชาติญาณแห่งมารดา ย่อมจะทำให้พระนางหวงแหนห่วงใย พระโอรสธิดา ย่อมจะไม่ทรงให้พระโอรส ธิดาพรากจากไปได้ หากพระองค์ทรงปรารถนาจะบำเพ็ญทานจริงก็โปรดยกให้หม่อมฉันเสียแต่บัดนี้เถิด”

พระเวสสันดรจนพระทัยจึงตรัสเรียกหาพระโอรสธิดา แต่พระชาลีกัณหาซึ่งแอบฟัง ความอยู่ใกล้ๆ ได้ทราบวาทะพระบิดาจะยกตนให้แก่ชูชก ก็ทรงหวาดกลัว จึงพากันไปหลบซ่อน โดยเดินถอยหลังลงสู่สระบัว เอาใบบัวบังเคียวไว้ ชูชกเห็นสองกุมารหายไป จึงทูลประชดประชันพระเวสสันดรว่าไม่เต็มพระทัยบริจาคจริง ทรงให้สัญญาณสองกุมารหนีไปซ่อนตัวเสียที่อื่น พระเวสสันดรจึงทรงต้องออกมาตามหาพระชาลีกัณหา

ครั้นทอดพระเนตรเห็นรอยเท้าเดินลงไปในสระจึงตรัสเรียกพระโอรสธิดาว่า

“ชาลีกันหา เจ้าจงขึ้นมาหาพ่อเถิดหากเจ้านิ่งเฉยอยู่พราหมณ์
เฒ่าก็จะเยาะเย้ยว่าพ่อนี้ไร้วาจาสัตย์พ่อตั้งใจจะบำเพ็ญทานบารมี เพื่อ
สละกิเลสให้บรรลุพระโพธิญาณ จะได้เป็นที่พึ่งแก่สัตว์โลกทั้งหลายใน
ภายภาคหน้า ให้พ้นจากทุกข์แห่งการเวียนว่ายตายเกิด เจ้าจงมาช่วย
พ่อประกอบการบุญเพื่อบรรลุผล คือ พระโพธิญาณนั่นเถิด”

ทั้งสองกุมารทรงได้ยินพระบิดาตรัสเรียกก็ทรงรำลึกได้ถึงหน้าที่
ของบุตรที่ดี ที่ต้องเชื่อฟังบิดามารดา รำลึกได้ถึงความพากเพียรของพระ
บิดาที่จะประกอบบารมีเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส ทั้งยังรำลึกถึงขัตติย
มานะว่าทรงเป็นโอรสธิดากษัตริย์ไม่สมควรจะหวาดกลัวต่อสิ่งใด จึง
เสด็จขึ้นมาจากสระบัว พระบิดาก็จึงทั้งสองพระองค์มาทรงบริจาคนั้น
ทานแก่ชูชก

ชูชกครั้งนี้ได้ตัวพระชาลีกันหาเป็นสิทธิขาดแล้ว ก็แสดงอำนาจจุด
ลากเอาสองกุมารเข้าป่าไปเพื่อจะให้เกิดความยำเกรงตน พระเวสสันดร
ทรงสงสารพระโอรสธิดา แต่ก็ไม่อาจทำประการใดได้เพราะทรงถือว่าได้
บริจาคนั้นสิทธิแก่ชูชกไปแล้ว

ครั้นพระนางมัทรีทรงกลับมาจากป่าในเวลาพลบค่ำ เทียบตามหา
โอรสธิดาไม่พบ ก็มาเฝ้าทูลถามจากพระเวสสันดร พระเวสสันดรจะทรง
ตอบความจริงก็เกรงว่า นางจะทนความเศร้าโศกมิได้ จึงทรงแก้งตำหนิ
ว่านางไปป่าหาผลไม้กลับมามีเงินค้ำคงจะรื่นรมย์มากจนลืมนึกถึง
โอรสธิดาและสวามีที่คอยอยู่

พระนางมัทรี ได้ทรงฟัง ก็เสียพระทัย ทูลตอบว่า

“เมื่อหม่อมฉันจะกลับอาศรมมีสัตว์ร้ายวนเวียนดักทางอยู่ หม่อม
ฉันจะมา ก็มาได้จนเย็นค่ำสัตว์ร้ายเหล่านั้นจึงจากไปหม่อมฉันมีแต่
ความสัตย์ซื่อ มิได้เคยนึกถึงความสุขสบายส่วนตัวเลยแม้แต่บัดนี้
บัดนี้ลูกของหม่อมฉันหายไปจะเป็นตายร้ายดีอย่างไรก็มีทราบ หม่อม
ฉันจะเที่ยวติดตามหาจนกว่าจะพบลูก”

พระนางมัทรีทรงออกเที่ยวตามหาพระชาลีกัณหาตามรอบบริเวณศาลา ก็มิได้พบจนในที่สุดพระนางก็สิ้นแรงถึงกับสลบไปพระเวสสันดรทรงเวทนา จึงทรงนำน้ำเย็นมาประพรมจนนางฟื้นขึ้นก็ตรัสเล่าว่าได้บริจาคโอรสธิดาแก่พราหมณ์เฒ่าไปแล้วขอให้พระนางอนุโมทนาในทานบารมีที่ทรงกระทำไปนั้นด้วยบุตรทานที่พระราชสวามีทรงบำเพ็ญ และมีพระทัยค่อยบรรเทาจากความโศกเศร้า

ฝ่ายท้าวสัณณะเทวราชทรงเล็งเห็นว่าหากมีผู้มาทูลขอพระนางมัทรีไป พระเวสสันดรก็จะทรงลำบากไม่อาจบำเพ็ญเพียรได้เต็มความปรารถนา เพราะต้องทรงแสวงหาอาหารประทังชีวิต ท้าวสัณณะจึงแปลงองค์เป็นพราหมณ์มาขอรับบริจาคพระนางมัทรี

พระเวสสันดรก็ทรงปิติยินดีที่จะได้ประกอบทานทาน คือ การบริจาคภรรยาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่นพระนางมัทรีก็ทรงเต็มพระทัยที่จะได้ทรงมีส่วนในการบำเพ็ญทานบารมีตามที่พระเวสสันดรทรงตั้งพระทัยไว้

เมื่อได้รับบริจาคแล้วท้าวสัณณะก็ทรงกลับคืนร่างดังเดิมและตรัสสรรเสริญอนุโมทนาในกุศลแห่งทานบารมีของพระเวสสันดร แล้วถวายพระนางมัทรีกลับคืนแด่พระเวสสันดรพระเวสสันดรจึงได้ทรงประกอบบุตรทานทานอันยากที่ผู้ใดจะกระทำได้สมดังที่ได้ตั้งพระทัยว่าจะบริจาคทรัพย์ของพระองค์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยปราศจากความหวังเหน็ดเหนื่อย

ฝ่ายชูชกพาสองกุมารเดินทางมาในป่าระหกระเหินได้รับความลำบากเป็นอันมาก และหลงทางไปจนถึงเมืองสีพี บังเอิญผ่านไปหน้าที่ประทับพระเจ้าสุทนต์ทรงทอดพระเนตรเห็นพระนัดดาทั้งสองก็ทรงจำได้ จึงให้เสนาไปพาเข้ามาเฝ้า ชูชกทูลว่า พระเวสสันดรทรงบริจาคพระชาลีกัณหาให้เป็นข้าทาสของตนแล้ว บรรดาเสนาอำมาตย์และ

ประชาชนทั้งหลาย ต่างก็พากันส่งสารพระกุมารทั้งสอง และดำเนิน
พระเวสสันดรที่มีได้ทรงห่วงใยพระโอรสธิดา

พระชาลีเห็นผู้อื่นพากันดำเนินคดียื่นพระบิดาจึงทรงกล่าวว่า

“เมื่อพระบิดาเสด็จไปผนวชอยู่ในป่า มิได้ทรงมีสมบัติใดติด
พระองค์ไป แต่ทรงมีพระทัยแน่วแน่ที่จะสละกิเลส ไม่หลงใหลหวงแหน
ในสมบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใด แม้บุคคลอื่นเป็นที่รักก็ยอมสละได้เพื่อประโยชน์
แก่ผู้อื่น เพราะทรงมีพระทัยมั่นในพระโพธิญาณในภายหน้า ความรัก
ความหลง ความโลภ ความโกรธ เป็นกิเลสที่ขวางกั้นหนทางไปสู่พระ
โพธิญาณ พระบิดาของหม่อมฉันสละกิเลสได้ดังนี้ จะมาดำเนินคดียื่น
พระองค์หาควรไม่”

พระเจ้าสุทนต์ได้ทรงฟังดังนั้นก็ยินดี จึงตรัสเรียกพระชาลีให้
เข้าไปหา แต่พระชาลี ยังคงประทับอยู่กับชูชก และทูลว่า พระองค์ยัง
เป็นทาสของชูชกอยู่ พระเจ้าสุทนต์จึงขอไถ่สองกุมารจากชูชก

พระชาลีตรัสว่า พระบิดาตีค่าพระองค์ไว้พันตำลึงทอง แต่พระ
กัณหา นั้นเป็นหญิง พระบิดาจึงตีค่าตัวไว้สูง เพื่อมิให้ผู้ใดมาไถ่ตัวหรือ
ซื้อขายไปได้ง่ายๆ พระกัณหา นั้นมีค่าตัวเท่ากับทรัพย์เจ็ดชีวิต เจ็ดสิ่ง
เช่น ข้าทาส หญิงชาย เป็นต้น สิ่งละเจ็ดร้อย กับทองคำอีกร้อยตำลึง

พระเจ้าสุทนต์ก็โปรดให้เบิกสมบัติทองพระคลังมาไถ่ตัวพระ
นัดดาจากชูชก และโปรดให้จัดข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงดูชูชก เพื่อ
ตอบแทนที่พาพระนัดดากลับมาถึงเมือง

ชูชกพราหมณ์เฒ่าขอทาน ไม่เคยได้บริโภคอาหารดีๆ ก็ไม่รู้จัก
ยับยั้ง บริโภคมาจนทนไม่ไหว ถึงแก่ความตายในที่สุด พระเจ้าสุทนต์
โปรดให้จัดการศพแล้วประกาศหาผู้รับมรดก ก็หาผู้ใดมาขอรับไม่ หลัง
จากนั้นพระเจ้าสุทนต์ จึงตรัสสั่งให้จัดกระบวนเสด็จเพื่อไปรับ พระเวส
สันดรและพระนางมัทรีกลับคืนสู่เมืองสีพี เพราะบรรดาประชาชนก็
พากันได้คิดว่า พระเวสสันดรได้ทรงประกอบทานบารมีอันยิ่งใหญ่กว่า

ทั้งหลายทั้งปวง ก็เพื่อประโยชน์แก่ผู้คนทั้งหลาย หาใช่เพื่อพระองค์เอง
ไม่ เมื่อกระบวนไปถึงอาศรมริมสระโบกขรณี กษัตริย์ทั้งหกก็ทรงได้พบ
กันด้วยความโสมนัสยินดี

พระเจ้าสุทนต์จึงตรัสบอกพระเวสสันดรว่า ประชาชนชาวสีพีได้
เห็นสิ่งที่ถูกที่ควรแล้ว และพากันร่ำร้อง ได้ทูลเชิญเสด็จกลับเมืองสีพี
พระเวสสันดร พระนางมัทรี และพระชาลีกัณหา จึงได้เสด็จกลับเมือง
พระเจ้าสุทนต์ทรงอภิเษกพระเวสสันดรขึ้นครองเมืองสืบต่อไป

ครั้งได้เป็นพระราชาแห่งสีพี พระเวสสันดรก็ทรงยึดมั่นในการ
ประกอบทานบารมี ทรงตั้งโรงทานบริจาคเป็นประจำทุกวัน ชาวเมืองสีพี
ตลอดจนบ้านเมืองใกล้เคียงก็ได้รับพระเมตตากรุณา มีความร่มเย็น
เป็นสุข ชาวเมืองต่างก็เอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน มิได้โลภ กระจายในทรัพย์
สมบัติ ต่างก็มีจิตใจผ่องใสเป็นสุข เหมือนดังที่พระเวสสันดรทรงตั้งพระ
ปณิธานว่า พระองค์จะทรงบริจาคทรัพย์สมบัติทั้งปวง เพื่อประโยชน์สุข
แก่ผู้อื่น ด้วยทรัพย์ทั้งหลาย ทำให้เกิดกิเลส คือ ความโลภ ความหลง
หวงแหน เมื่อบริจาคทรัพย์แล้ว ผู้รับก็จะได้ประโยชน์จากสิ่งนั้น และมิ
มีความชื่นชมยินดี ผู้ให้ก็จะอิ่มเอมใจว่าได้ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เกิดความ
ปิติยินดีทั้งผู้ให้และผู้รับย่อมได้รับความสุขความพึงพอใจด้วยกัน

เทศน์มหาชาติ

การเทศน์มหาชาติ คือ เทศนาเวสสันดรชาดก เป็นบุญพิธีที่นิยมจัดให้มีกันมาแต่โบราณ ส่วนมากจัดให้มีในวัดเป็นหน้าที่ของชาวบ้าน และวัดนั้น ๆ จะตกลงร่วมกันจัด ปกตินิยมให้มีหลังฤดูทอดกฐินผ่านไป แล้วจนตลอดฤดูเหมันต์ นิยมจัดเป็นงานสองวัน คือ วันเทศน์เวสสันดรชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์วันหนึ่ง และวันเทศน์จตุราริยสัจจกถา ท้ายเวสสันดรชาดกอีกวันหนึ่ง

วันแรกเริ่มงานด้วยพิธีทำบุญตักบาตรพระทั้งวัด หรือเลี้ยงพระตามจำนวนที่เห็นสมควร แล้วเริ่มเทศน์เวสสันดรชาดก ตามแบบเทศน์ต่อกันไปจนสุด ๑๓ กัณฑ์ ถึงเวลากลางคืนบางแห่งจัดปีพาทย์ประโคมระหว่างกัณฑ์หนึ่ง ๆ ตลอดทั้ง ๑๓ กัณฑ์ด้วย

วันรุ่งขึ้น ทำบุญเลี้ยงพระอีกแล้วมีเทศน์ จตุราริยสัจจกถาในระหว่างเพลจบแล้วเลี้ยงพระเพลเป็นอันเสร็จพิธี

ระเบียบพิธีในการเทศน์มหาชาติ ที่นิยมกันเป็นหลักใหญ่ ๆ ดังนี้

๑) ตกแต่งบริเวณพิธีให้มีบรรยากาศคล้ายอยู่ในบริเวณป่า ตามท้องเรื่องเวสสันดรชาดก โดยนำเอา ต้นกล้วย ต้นอ้อย และกิ่งไม้มาผูกตามเสา และบริเวณรอบๆ ธรรมชาติ ธรรมชาติ ธรรมชาติ และฉัตร

๒) ตั้งขันสาครใหญ่ หรือจะใช้อ่างใหญ่ที่สมควรก็ได้ใส่น้ำสะอาดเต็ม สำหรับปักเทียนบูชาประจำกัณฑ์ ในระหว่างที่พระเทศน์ น้ำในภาชนะที่ตั้งนี้เสร็จพิธีแล้ว ถือว่าเป็นน้ำพระพุทธรูปที่สำคัญ ภาชนะใส่น้ำนี้ตั้งหน้าธรรมาสน์ กลางบริเวณพิธี

๓) เตรียมเทียนเล็กๆ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม แล้วนับแยกจำนวนเป็นมัด มัดหนึ่งมีจำนวนเท่าคาถาของกัณฑ์หนึ่ง แล้วทำเครื่องหมายไว้ให้ทราบ ว่ามัดไหนสำหรับบูชาคาถากัณฑ์ใด เมื่อถึงคราวเทศน์กัณฑ์นั้นก็จะเอาเทียนมัดนั้นออกจุดบูชาติดรอบๆ ภาชนะน้ำ ต่อกันไปจนจบ

กัณฑ์ให้หมดมัดพอดี ครบ ๑๓ กัณฑ์ถ้วน จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม เท่า
จำนวนคาถา บางแห่งนิยมทำธงเล็ก ๆ ๑,๐๐๐ คั่น แบ่งจำนวนเท่าคาถา
ประจำกัณฑ์เช่นอย่างเทียน แล้วปักธูปบูชาระหว่างกัณฑ์บนหยวกกล้วย
แต่การใช้ธงไม่เป็นที่นิยม เช่น เทียน การจุดเทียนหรือปักธูปชากัณฑ์
ดังกล่าวเป็นหน้าที่ของเจ้าภาพผู้รับกัณฑ์นั้นๆ

การเทศน์เวสสันดร มีวิธีเทศน์เป็นทำนองโดยเฉพาะ จะต้องได้รับ
การฝึกอบรมศึกษาต่อท่านผู้ทรงคุณวุฒิทางนี้เป็นพิเศษ ส่วนการเทศน์
จตุราริยสัจจกถา มีระเบียบพิธีอย่างเทศน์ในงานดังกล่าวแล้วข้างต้น

ประเพณีงานเทศน์มหาชาติ

งานเทศน์มหาชาตินี้ นิยมทำกันหลังออกพรรษาพ้นหน้ากฐินไป
แล้ว อาจทำในวันขึ้น ๘ ค่ำกลางเดือน ๑๒ หรือในวันแรม ๘ ค่ำก็ได้ ซึ่ง
ในช่วงนี้น้ำเริ่มลดและข้าวปลาอาหารกำลังอุดมสมบูรณ์ จึงพร้อมใจกัน
ทำบุญทำทานและเล่นสนุกสนานรื่นเริง แต่ในภาคอีสานนั้นนิยมทำกัน
ในเดือน ๔ เรียกว่า “งานบุญผะเหวด” ซึ่งเป็นช่วงที่เสร็จจากการทำบุญ
ลานเอาข้าวเข้ายุ้ง ในภาคกลาง บางท้องถิ่นทำกันในเดือน ๕ ต่อเดือน
๖ ก็มี งานเทศน์มหาชาตินั้นจะทำในกาลพิเศษจะทำในเดือนไหนก็ได้ไม่
จำกัดฤดูกาล โดยมากเพื่อเป็นการหาเงินเข้าวัด บางแห่งนิยมทำใน
เดือน ๑๐

การเทศน์มหาชาตินั้น มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด ๑๓ กัณฑ์ เป็นเรื่อง
ราวเกี่ยวกับพระเวสสันดรอันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระบรมโพธิสัตว์
ก่อนที่จะมาประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะและออกบวชจนตรัสรู้เป็นพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ดังตำนานต่อไปนี้

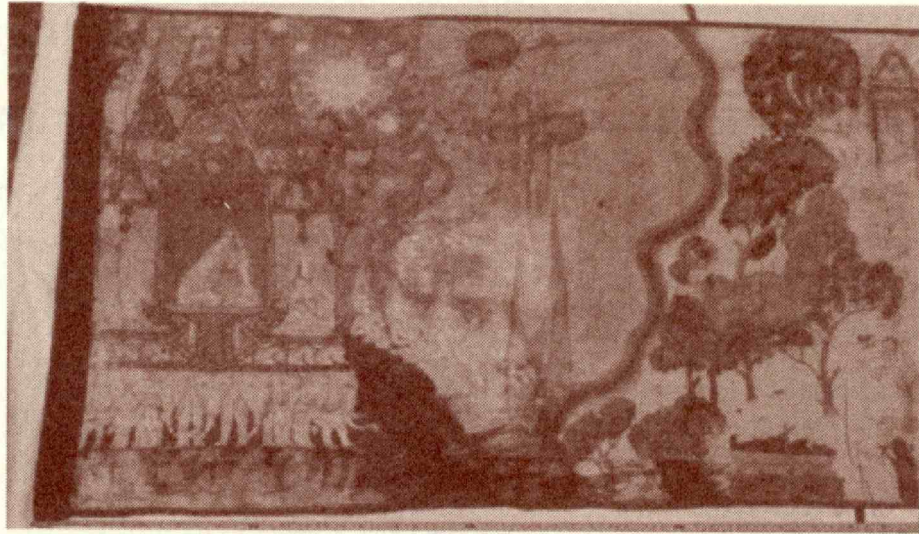
ตำนานเทศน์มหาชาติ ๑๓ กัณฑ์

การเทศน์มหาชาติ คือ การมหากุศลที่เตือนบุคคลให้น้อมรำลึกถึงการบำเพ็ญบุญ คือความดีที่ยั่งยืน อันมีการสละความเห็นแก่ตัว เพื่อผลประโยชน์สูงอันไพศาลของมวลมนุษยชาติเป็นสำคัญเป็นเทศกาลที่คงความหมายอย่างแท้จริง

การเทศน์ทุกกัณฑ์จะมีผู้เป็นเจ้าภาพจัดกัณฑ์เทศน์ถวาย เมื่อพระที่ตนรับกัณฑ์เทศน์ขึ้นเทศน์เจ้าภาพจะจุดเทียนบูชาคาถาหวานข้าวตอก ข้าวสาร การเทศน์ในสมัยก่อนพระเจ้าของกัณฑ์จะอ่านจากอักษรธรรม(อักษรลาว) ซึ่งจารลงบนใบลานเป็นแผ่นยาว คำว่า “จาร” มาจากภาษาเขมรแปลว่า การเขียนด้วยเหล็กแหลมบนใบลาน แต่ปัจจุบันจะนิยมพิมพ์ลงบนใบลานเป็นตัวหนังสือไทยปัจจุบัน เป็นเรื่องราวในแต่ละกัณฑ์ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกสำหรับพระรุ่นใหม่ เมื่อจบกัณฑ์จะตีฆ้องเป็นสัญญาณ การเป็นเจ้าของกัณฑ์ในหมู่บ้านในชนบทอาจแบ่งเจ้าภาพเป็นคุ้ม เรื่องราวและประวัติความเป็นมาแต่ละกัณฑ์มีดังนี้

กัณฑ์ที่ ๑ ทศพร เป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์ประสาทพรแก่พระนางมุสดี ก่อนที่จะจุติลงมาเป็นพระราชมารดาของพระเวสสันดร ภาคสวรรค์ พระนางมุสดีเทพอัปสรสิ้นบุญทำวสัฏกะเทวราช สวามีทรงทราบจึงพาไปประทับยังสวนนันทวันในเทวโลก พร้อมให้พร ๑๐ ประการ คือให้ได้ อยู่ในปราสาทของพระเจ้าสิริราชแห่งนครสีพี ขอให้มียักษ์ดำนาคูญณ์นันทาลูกเนื้อ ขอให้มียักษ์ดำสนิท ขอให้พระนามว่ามุสดี ขอให้มียอโรสที่ทรงเกียรติยศเหนือกษัตริย์ทั้งหลายและมีใจบุญ ขอให้มียศวรรค์ที่ผิดไปจากสตรีสามัญคือแบนราบในเวลาทรงครรภ์ ขอให้มียถ์งามอย่ารู้ดำและหย่อนยาน ขอให้มียเกศาดำสนิท ขอให้มียผิวงาม และข้อสุดท้ายขอให้มียอำนาจปลดปล่อยนักโทษได้

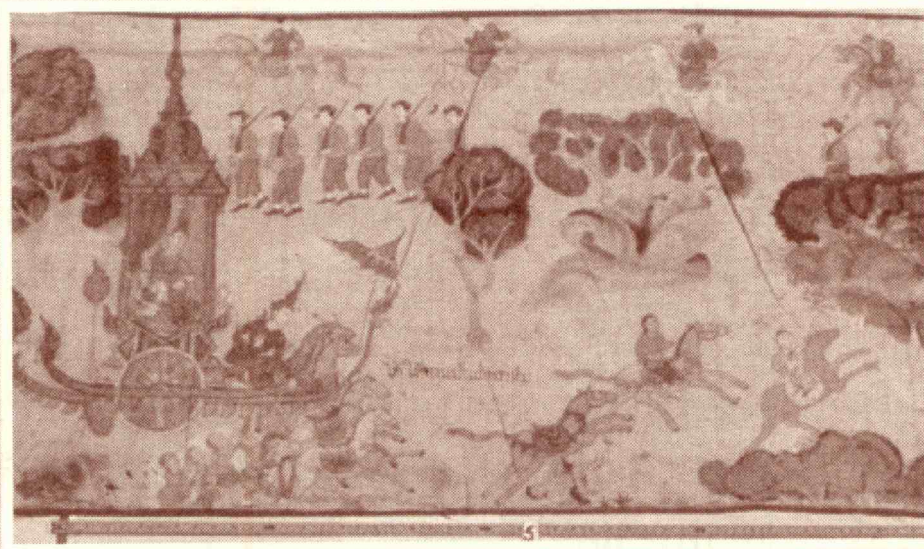
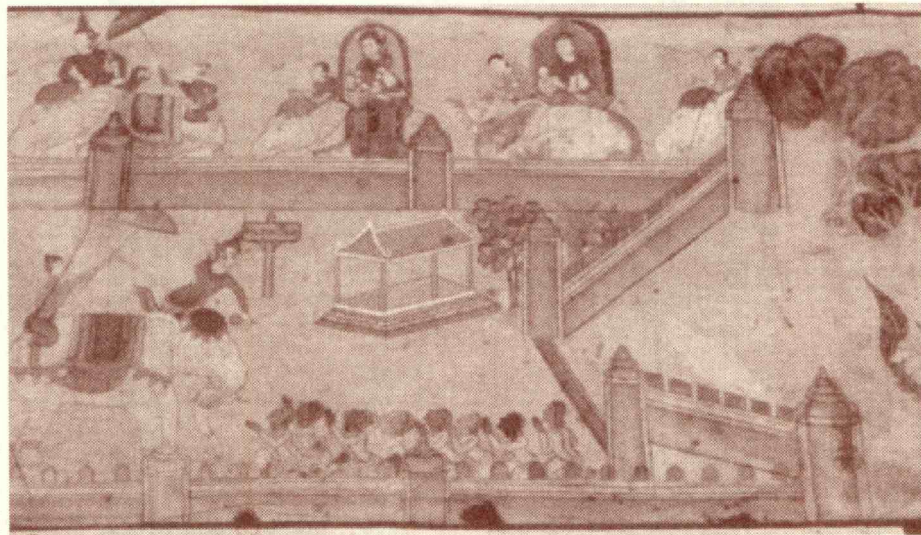
กัณฑ์ที่ ๒ หิมพานต์ เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรบริจาคทานช้างปัจจัยนาค ประชาชนสี่ปีโกรธแค้นจึงขับไล่ให้ไปอยู่เขาวงกต พระนางเทพมูสดีได้จุติลงมาเป็นราชิดาของพระเจ้ามัททราช เมื่อเจริญชนม์ได้ ๑๖ ชันษา จึงได้อภิเษกสมรสกับพระเจ้ากรุงสญชัยแห่งสรีวิรัฐนคร ต่อมาได้ประสูติพระโอรสนามว่า “เวสสันดร” ในวันที่ประสูตินั้นได้มีนางช้างฉัททันต์ตกลูกเป็นช้างเผือกขาวบริสุทธิ์จึงนำมาไว้ในโรงช้างต้นคู่บารมีให้นามว่า “ปัจจัยนาค” เมื่อพระเวสสันดรเจริญชนม์ ๑๖ พรรษา ราชบิดาก็กษัตริย์สมบัติให้ครอบครองและทรงอภิเษกกับนางมัทรี มีพระโอรส ๑ องค์ชื่อ ชาลี ราชิดา ๑ องค์ชื่อ กัณหา พระองค์ได้สร้างโรงทาน บริจาคทานแก่ผู้เข็ญใจ ต่อมาพระเจ้ากาสิงคะแห่งนครกาลิงครัฐได้ส่งพราหมณ์มาขอพระราชทานช้างปัจจัยนาค พระองค์จึงพระราชทานช้างปัจจัยนาคแก่พระเจ้ากาสิงคะ ชาวกุรุงสญชัยจึงเนรเทศพระเวสสันดรออกนอกพระนคร

กัณฑ์ที่ ๓ ทานกัณฑ์ เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงแจกมหาสัตสดกทาน คือ การแจกทานครั้งยิ่งใหญ่ ก่อนที่พระเวสสันดรพร้อมด้วยพระนางมัทรี ชาลีและกัณหาออกจากพระนคร จึงทูลขอพระราชทานโอกาสบำเพ็ญมหาสัตสดกทาน คือ การให้ทานครั้งยิ่งใหญ่ อันได้แก่ ช้าง ม้า โคนม นารี ทาสี ทาสา สรรพวัตถุภรณ์ต่างๆ รวมทั้ง

สุราบานอย่างละ ๗๐๐

กัณฑ์ที่ ๔ วนประเวศ เป็นกัณฑ์ที่สี่กษัตริย์เดินดงป่าพระพักตร์

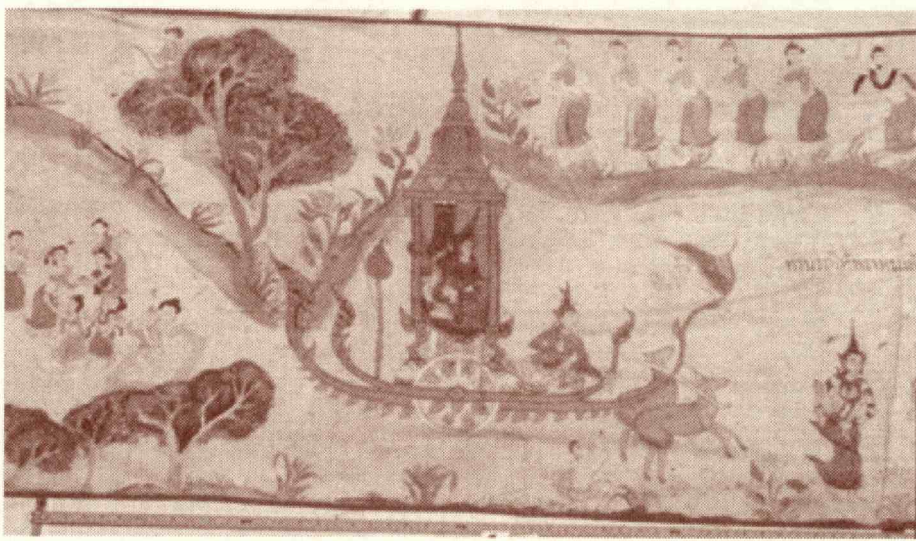
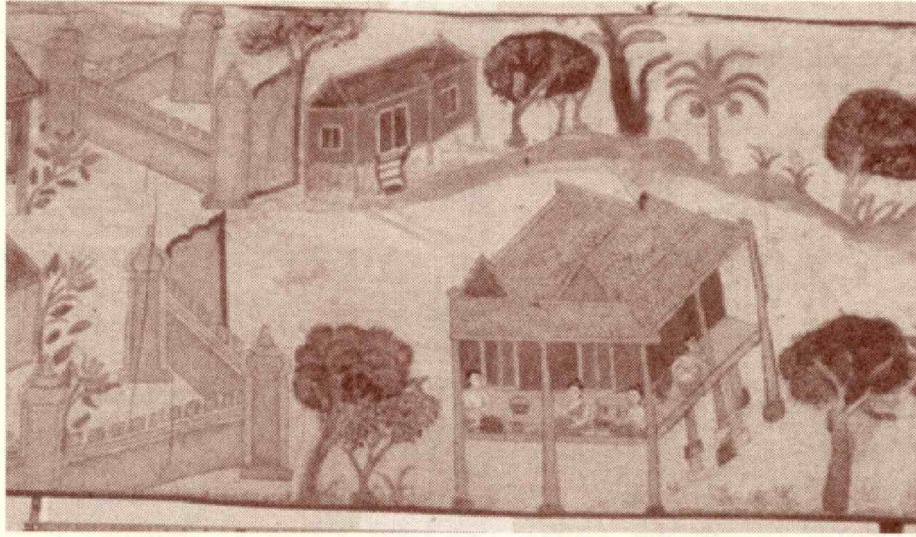

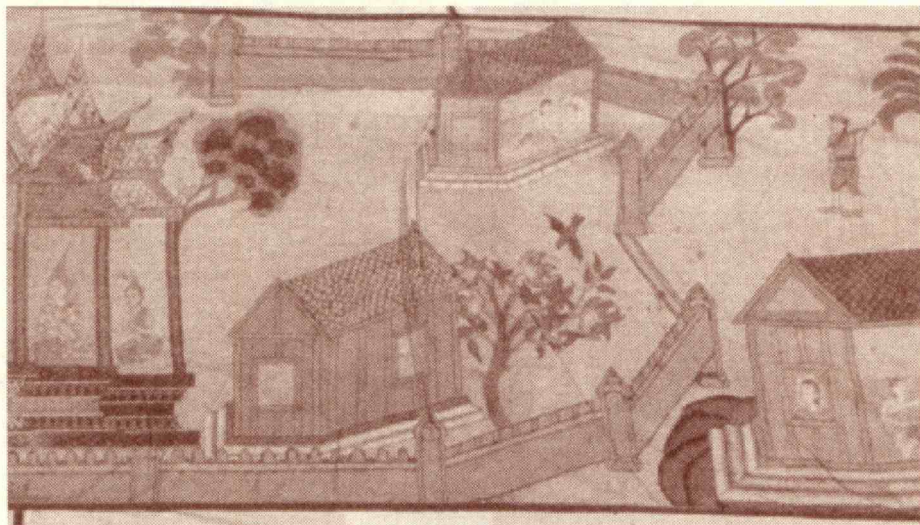
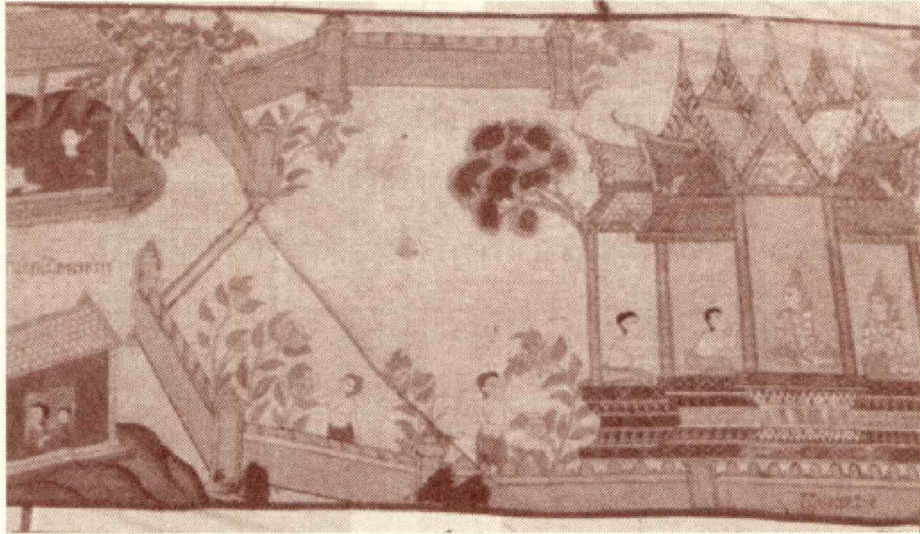
สู่เขาวงกต เมื่อเดินทางถึงนครเจตราชทั้งสี่กษัตริย์จึงแวะเข้าประทับพัก
หน้าศาลาพระนคร กษัตริย์ผู้ครองนครเจตราชจึงทูลเสด็จครองเมือง แต่
พระเวสสันดรทรงปฏิเสธ และเมื่อเสด็จถึงเขาวงกตได้พบศาลาอาศรมซึ่ง
ทำวชิษณุกรรมเนรมิตตามพระบัญชาของท้าวสกกะเทวราช กษัตริย์ทั้งสี่

จึงทรงผนวชเป็นฤๅษีพำนักในอาศรมสืบมา

กัณฑ์ที่ ๕ ชุชก เป็นกัณฑ์ที่ชุชกได้นางอมิตตามาเป็นภรรยา และ
หมายจะได้โอรสและธิดาพระเวสสันดรมาเป็นทาส ในแคว้นกาลิงคะมี
พราหมณ์แก่ชื่อชุชก พำนักในบ้านทุนวิฐะ เทียวขอทานตามเมืองต่างๆ

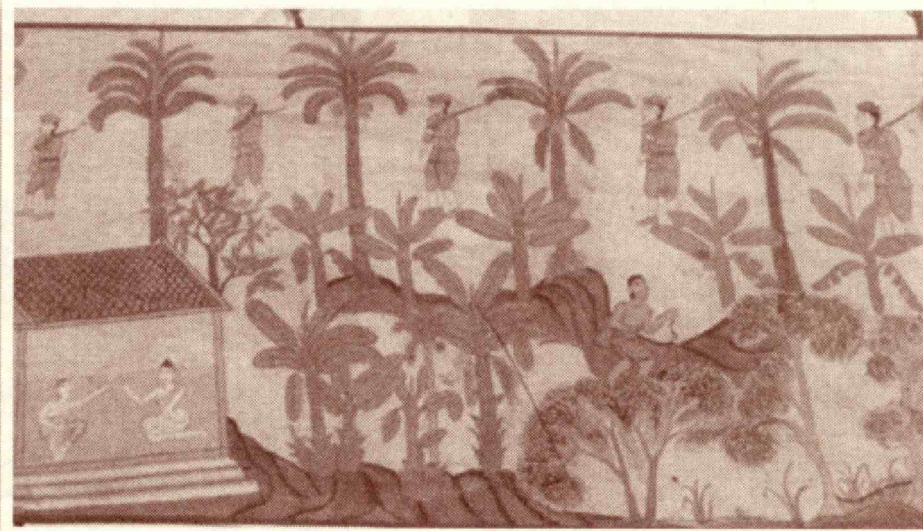

เมื่อได้เงินถึง ๑๐๐ กหาปณะ จึงนำไปฝากไว้กับพราหมณ์ผิวเมีย แต่ได้นำเงินไปใช้เป็นการส่วนตัว เมื่อชูชกมาทวงเงินคืนจึงยกนางอมิตดา ลูกสาวให้แก่ชูชก นางอมิตดาเมื่อมาอยู่ร่วมกับชูชก ได้ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี ทำให้ชายในหมู่บ้านเปรียบเทียบกับภรรยาตน หญิงในหมู่บ้านจึงเกลียดชังและรุมทำร้ายทูปตีนางอมิตดา ชูชกจึงเดินทางไป

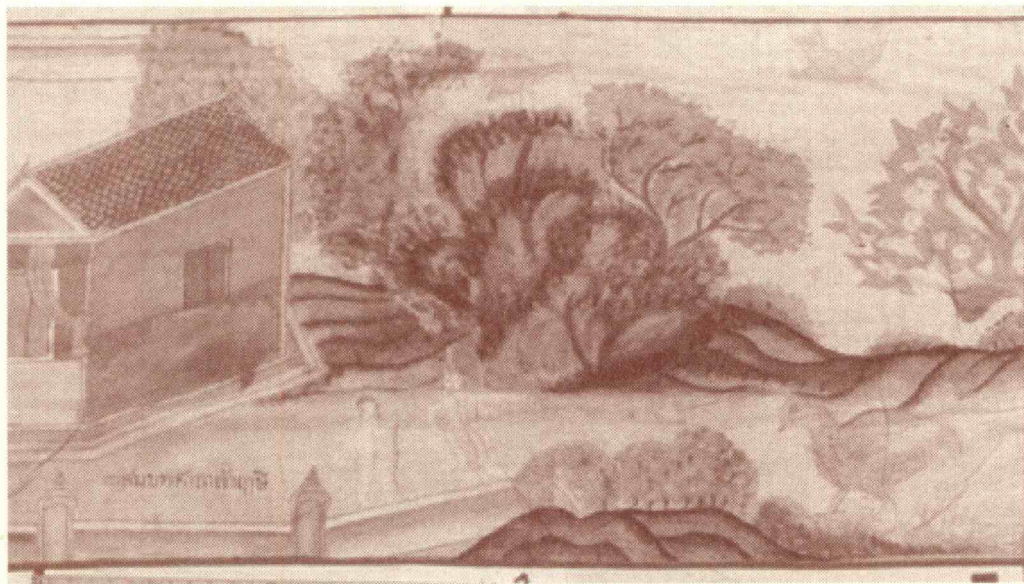

ทูลขอกัณหาชาติเพื่อเป็นทาสรับใช้ เมื่อเดินทางมาถึงเขาวงกตก็ถูกขัดขวางจากพรานเจตบุตรผู้รักษาประตูป่า

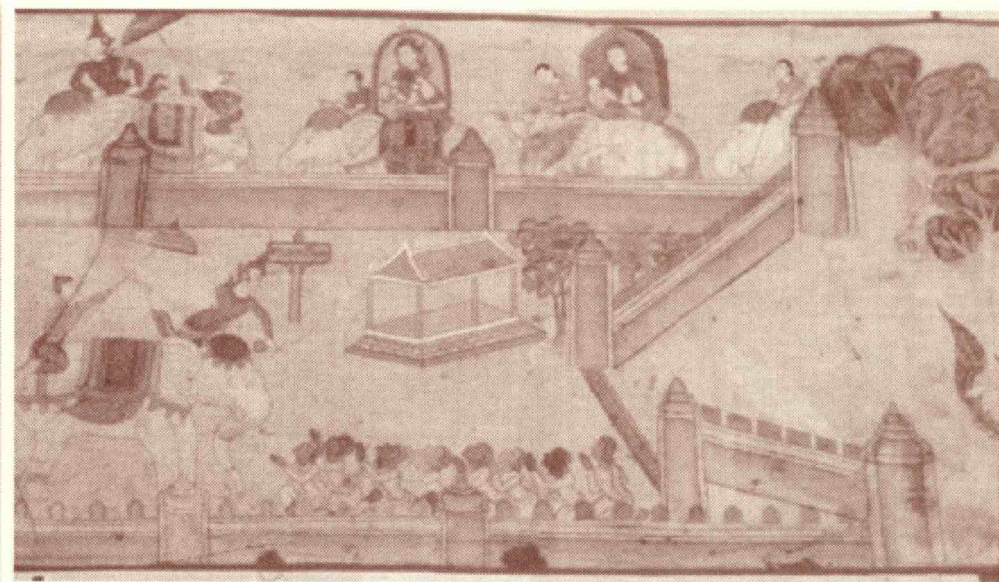
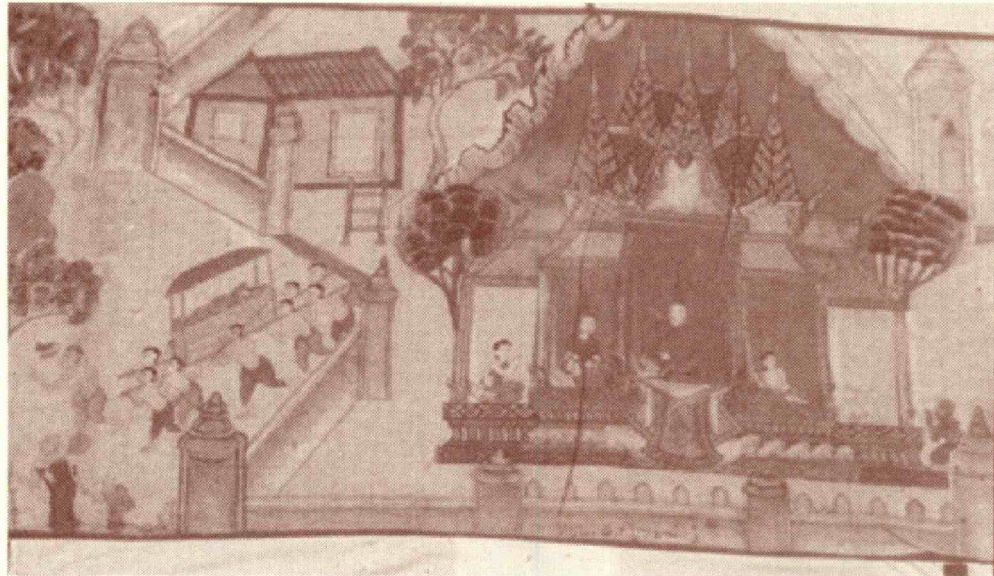
กัณฑ์ที่ ๖ จุลพน เป็นกัณฑ์ที่พรานเจตบุตรหลงกลชูชก และชี้ทางสู่อาศรมจตุดาบส ชูชกได้ชุกลักพริกขิงแก่พรานเจตบุตรอ้างว่าเป็นพระราชสาสน์ของพระเจ้ากรุงสุโขทัย จึงได้พาไปยังต้นทางที่จะไปอาศรมฤๅษี

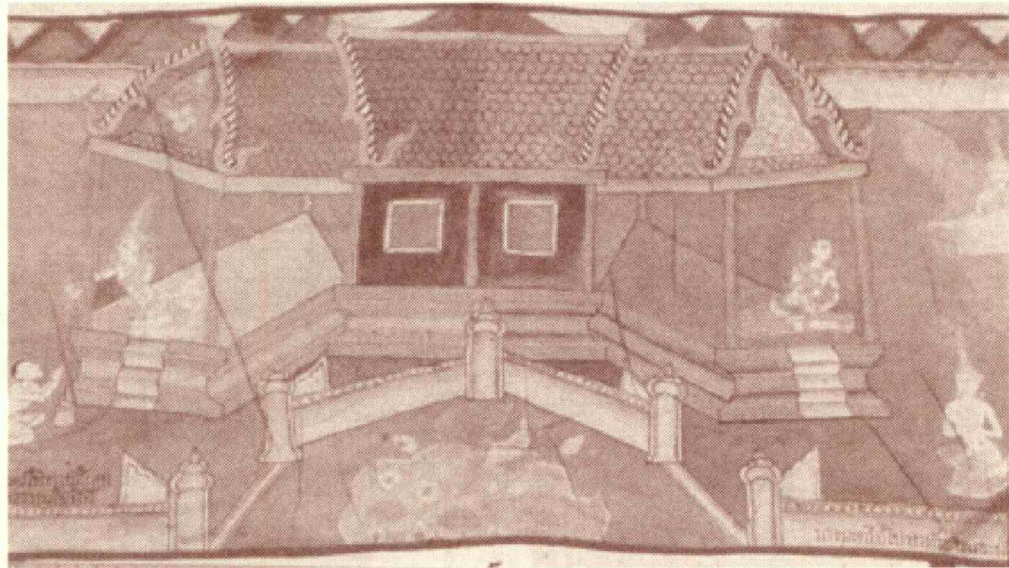
กัณฑ์ที่ ๗ มหาพน เป็นกัณฑ์ป่าใหญ่ ชูชกหลอกล่ออจุตฤาษีให้
บอกทางสู่อาศรมพระเวสสันดรแล้วก็รอนแรมเดินไพร่ไปหา เมื่อถึง
อาศรมฤาษี ชูชกได้พบกับอจุตฤาษี ชูชกใช้คารมหลอกล่อจนอจุตฤาษี
จึงให้ที่พักหนึ่งคืนและบอกเส้นทางไปยังอาศรมพระเวสสันดร

กัณฑ์ที่ ๘ กัณฑ์กุมาร เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงให้ทานสอง
 โอรสแก่เฒ่าชูชก พระนางมัทรีฝันร้ายเหมือนบอกเหตุแห่งการพลัดพราก
 รุ่งเช้าเมื่อนางมัทรีเข้าป้าหาอาหารแล้ว ชูชกจึงเข้าเฝ้าทูลขอสองกุมาร
 สองกุมารจึงพากันลงไปซ่อนตัวอยู่ที่สระ พระเวสสันดรจึงลงเสด็จ
 ติดตามสองกุมาร แล้วจึงมอบให้แก่ชูชก

กัณฑ์ที่ ๙ กัณฑ์มัทรี เป็นกัณฑ์ที่พระนางมัทรีทรงได้ตัดความห่วง
หาอาลัยในสายเลือด อนุโมทนาทานโอรสทั้งสองแก่ชุกก พระนางมัทรี
เดินเข้าไปหาผลไม้ในป่าลึก จนคล้อยเย็นจึงเดินทางกลับอาศรม แต่มี
เทวดาแปลงกายเป็นเลื่อนอนขวางทาง จนค่ำเมื่อกลับถึงอาศรมไม่พบ
โอรส พระเวสสันดรได้กล่าวว่านางนอกใจ จึงออกเที่ยวหาโอรสและกลับ
มาสิ้นสติต่อเบื้องพระพักตร์ พระองค์ทรงตกพระทัยลืมนว่าเป็นดาบส

จึงทรงเข้าอุ้มพระนางมัทรีและทรงกันแสง เมื่อพระนางมัทรีฟื้นจึงถวายบังคมประทานโทษ พระเวสสันดรจึงบอกความจริงว่าได้ประทานโอรสแก่ชูชกแล้ว หากชีวิตไม่สิ้นคงจะได้พบ นางจึงได้ทรงอนุโมทนา

กัณฑ์ที่ ๑๐ สักกบรรพ เป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์จำแลงกายเป็นพราหมณ์มาขอพระนางมัทรี แล้วถวายคืนพร้อมถวายพระพร ๘ ประการ ท้าวสักกะเทวราชเสด็จแปลงเป็นพราหมณ์เพื่อทูลขอนางมัทรี พระเวสสันดรจึงพระราชทานให้ พระนางมัทรีก็ยินดีอนุโมทนาเพื่อร่วมทานบารมีให้สำเร็จพระสัมโพธิญาณ เป็นเหตุให้เกิดแผ่นดินไหวสะท้าน ท้าวสักกะเทวราชในร่างพราหมณ์จึงฝากนางมัทรีไว้ยังไม่รับไป ตรัสบอกความจริงและถวายคืนพร้อมถวายพระพร ๘ ประการ

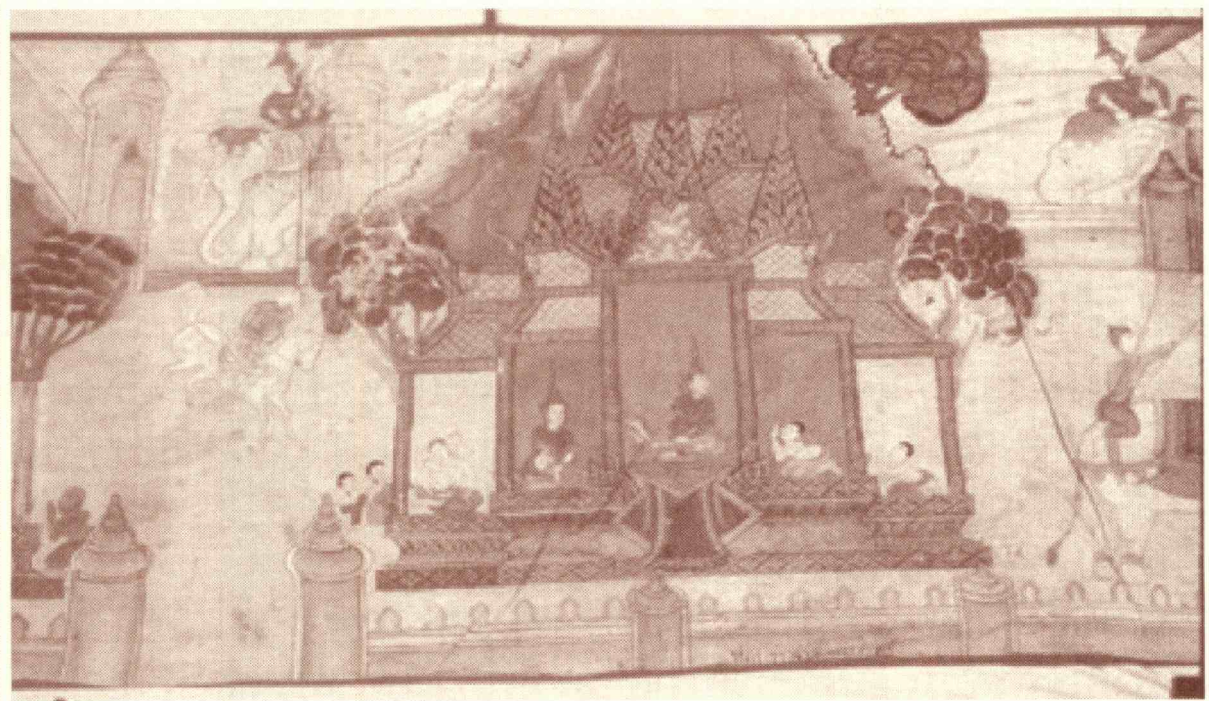
กัณฑ์ที่ ๑๑ มหาราช เป็นกัณฑ์ที่เทพเจ้าจำแลงองค์ทำนุบำรุงขวัญสองกุมารก่อนเสด็จนิวัติถึงมหานครสีพี เมื่อเดินทางผ่านป่าใหญ่ ชูชกจะผูกสองกุมารไว้ที่โคนต้นไม้ ส่วนตนเองปีนขึ้นไปนอนต้นไม้ เหล่าเทพเทวดาจึงแปลงร่างลงมาปกป้องสองกุมาร จนเดินทางถึงกรุงสีพี พระเจ้ากรุงสีพีเกิดนิมิตฝันตามคำทำนายยังความปิติปราโมทย์ เมื่อเสด็จลงหน้าลานหลวงตอนรุ่งเช้าทอดพระเนตรเห็นชูชกพา कुमारน้อยสององค์ ทรงทราบความจริงจึงพระราชทานค่าไถ่คืน ต่อมาชูชกก็ถึงแก่ความตายด้วยเพราะเตโชธาตุไม่ย่อย ชาลีจึงได้ทูลขอให้ไปรับพระบิดา พระมารดานิวัติพระนคร ในขณะที่เดียวกันเจ้านครลิงคะได้โปรดคืนช้างปัจจัยนาคแก่นครสีพี

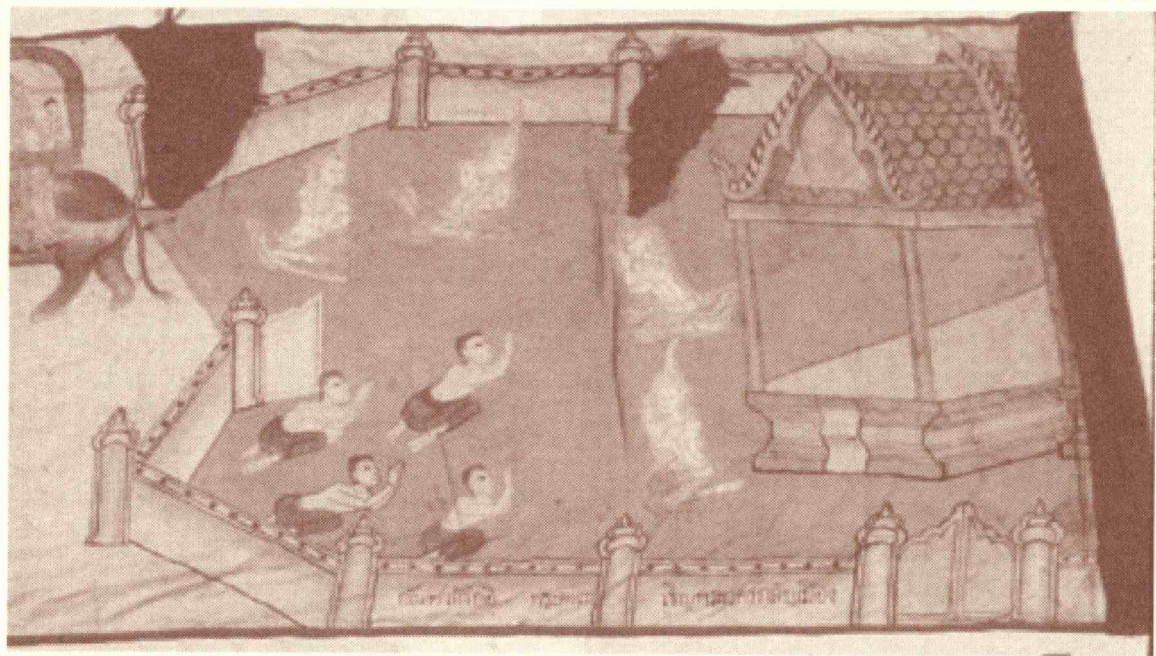
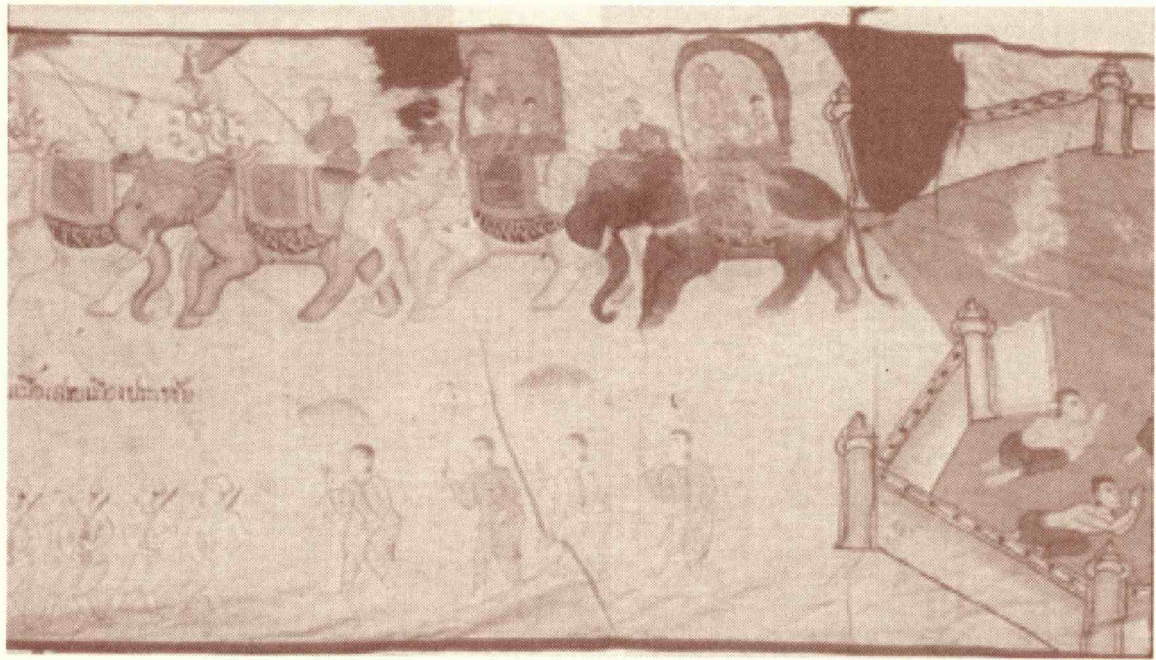
กัณฑ์ที่ ๑๒ นกษัตริย์ เป็นกัณฑ์ที่ทั้งหกกษัตริย์ถึงวิสัยัญญาพลสลบลงเมื่อได้พบหน้า ณ อาศรมดาบสที่เขาวงกต พระเจ้ากรุงสุทนต์ใช้เวลา ๑ เดือน กับ ๒๓ วันจึงเดินทางถึงเขาวงกต เสียงให้ร้องของทหารทั้ง ๔ เหล่า พระเวสสันดรทรงคิดว่าเป็นข้าศึกมารบนครสีพี จึงชวน

พระนางมัทรีขึ้นไปแอบดูที่ยอดเขา พระนางมัทรีทรงมองเห็นกองทัพพระราชบิดาจึงได้ตรัสทูลพระเวสสันดรและเมื่อหกกษัตริย์ได้พบหน้ากันทรงกันแสงสุดประมาณ รวมทั้งทหารเหล่าทัพ ทำให้ป่าใหญ่สนั่นครั่นครื้น ท้าวสักกะเทวราชจึงได้ทรงบันดาลให้ฝนตกประปรายหกกษัตริย์และทวยหาญได้หายเศร้าโศก

กัณฑ์ที่ ๑๓ นครกัณฑ์ เป็นกัณฑ์ที่หกกษัตริย์นำพยุหโยธาเสด็จนิวัติพระนคร พระเวสสันดรขึ้นครองราชย์แทนพระราชบิดา พระเจ้ากรุงสุทนต์ตรัสสารภาพผิด พระเวสสันดรจึงทรงลาผนวชพร้อมทั้งพระนางมัทรี และเสด็จกลับสู่สี่พันนคร เมื่อเสด็จถึงจึงรับสั่งให้ชาวเมืองปล่อยสัตว์ที่กักขัง ครั้นยามราตรีพระเวสสันดรทรงปริวิตกว่า รุ่งเช้าประชาชนจะแตกตื่นมารับบริจาคทาน พระองค์จะประทานสิ่งใดแก่ประชาชน

ทำวโกสีห้ได้ทราบจึงบันดาลให้มีฝนแก้ว ๗ ประการ ตกลงมาในนครสีพี
สูงถึงหน้าแข้ง พระเวสสันดรจึงทรงประกาศให้ประชาชนชนเอาไปตาม
ปรารภณา ที่เหลือให้ชนเข้าพระคลังหลวง ในกาลต่อมาพระเวสสันดร

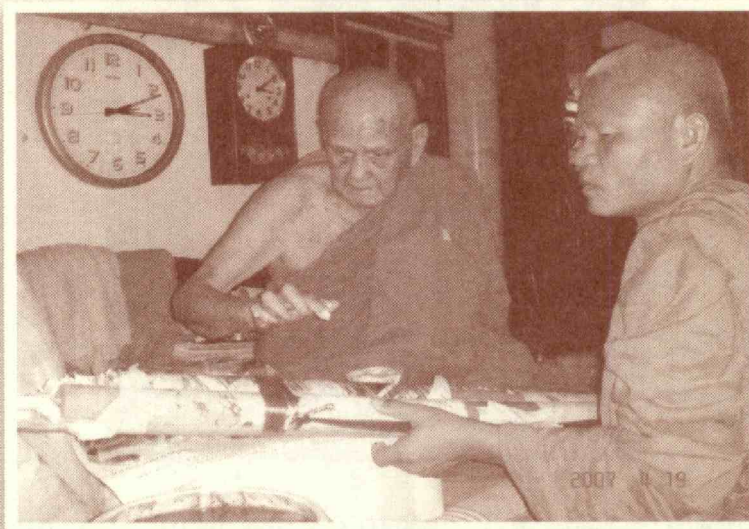

เถลิงราชสมบัติปกครองนครสี่พีโดยทศพิธราชธรรมบ้านเมืองร่มเย็น
เป็นสุขตลอดพระชนมายุ

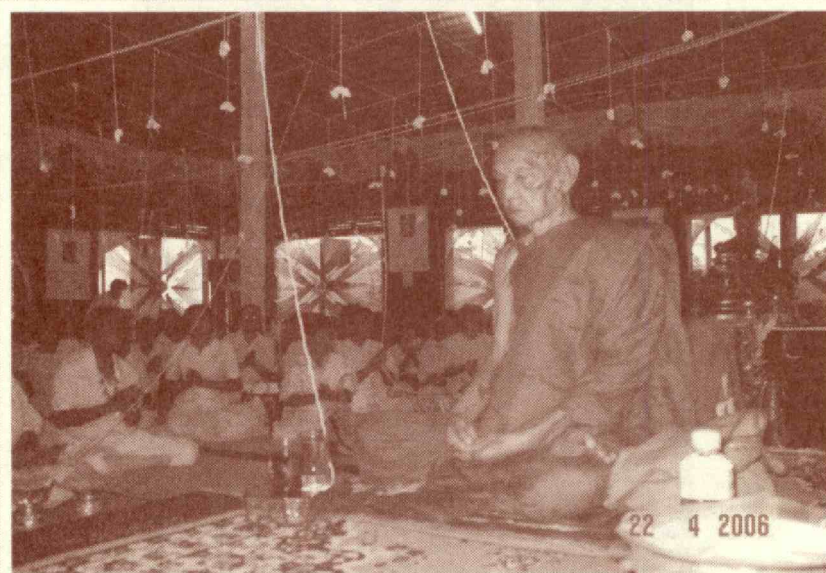
ประเพณีงานบุญผะเหวด พังเทศน์มหาชาติ อันเป็นประเพณี
อันเก่าแก่ที่มีเรื่องราวเล่าขาน และปฏิบัติสืบทอดมาแต่โบราณ ยังดำรง
ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของชาวอีสาน

ภาคผนวก
ประมวลภาพกิจกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา
พระบูรพาจารย์ และ บุคคลสำคัญ

รูปที่ ๑ หลวงปู่เครื่อง สุภโท ทำพิธีเจิมเทียนชัย ในพิธีพุทธาภิเษก
พระเจ้าใหญ่องค์หลวง ๑๙ เมษายน ๒๕๕๐

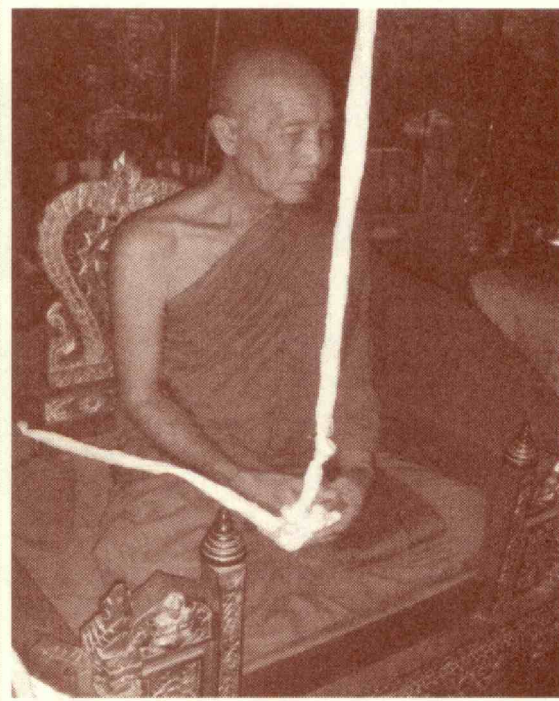

รูปที่ ๒ พระมงคลญาณเถร (หลวงปู่มา ญาณวโร) วัดสันติวิเวก อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
นั่งปรก พิธีพุทธาภิเษกพระเจ้าใหญ่องค์หลวง ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

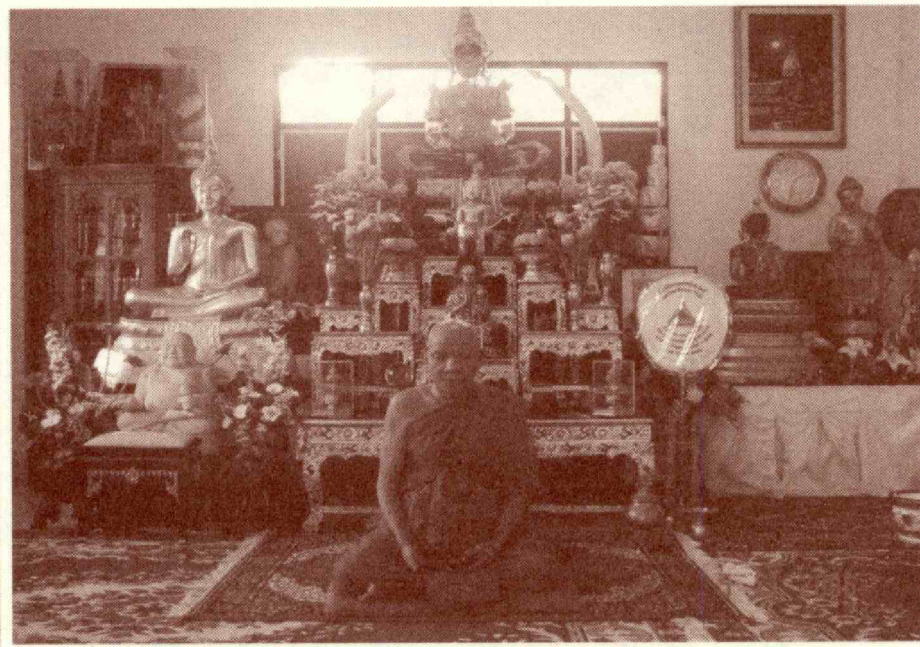

รูปที่ ๓ หลวงปู่คำบุ คุดตวิทูโต วัดกุดชุมภู อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลฯ จุดเทียนชัย
พิธีสมโภชน์พุทธาภิเษกพระเจ้าใหญ่องค์หลวง ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

รูปที่ ๔ หลวงปู่บุญหลาย อคกุตโต ทำพิธีนั่งปรก พิธีสมโภชน์พระเจ้าใหญ่องค์หลวง
วัดโนนทรายทอง บ้านนาเยียบ อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ

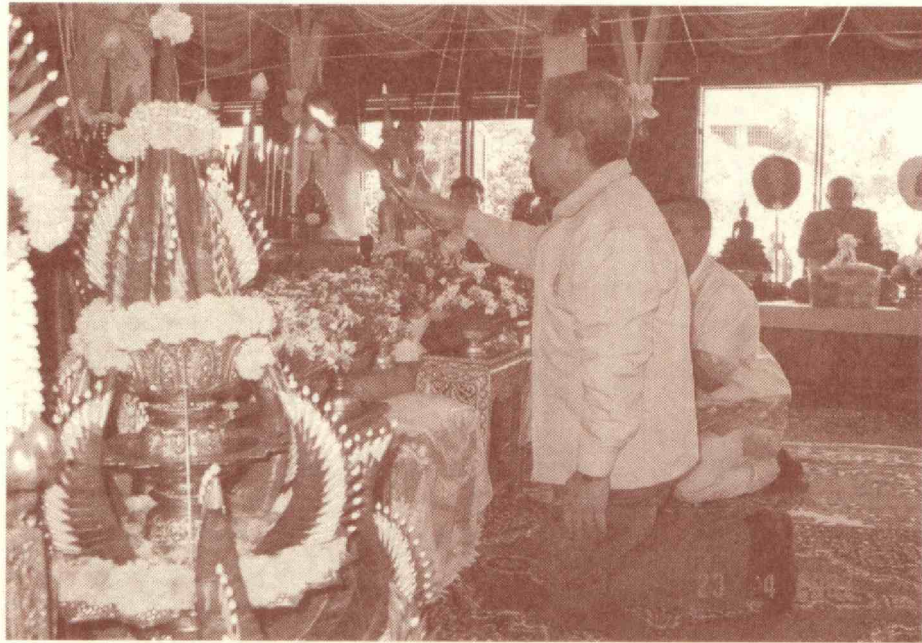

รูปที่ ๕ พระมุกดาหารคณี (หลวงปู่อด ยสชาโต) เจ้าคณะจังหวัดมุกดาหาร
วัดศรีมงคลใต้ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
นั่งปรก ร่วมพิธีพุทธาภิเษกพระเจ้าใหญ่องค์หลวง วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

รูปที่ ๖ พระครู สุนทรสุตฺตกิจ วัดทุ่งศรีไค บ้านชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
นั่งปรก ร่วมพิธีพุทธาภิเษกพระเจ้าใหญ่องค์หลวง วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

รูปที่ ๗ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
ในโอกาสทำบุญที่วัดหลวง วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๕๐

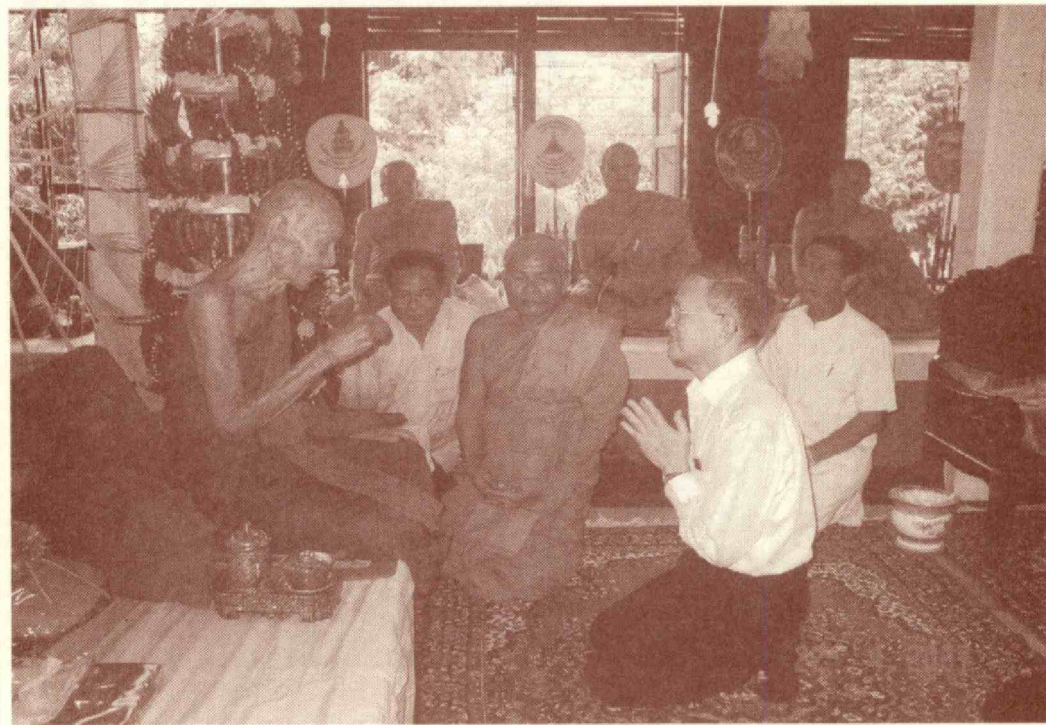

รูปที่ ๘ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี สนทนาธรรม กับ พระครูวิลาสกิจจาทร
เจ้าอาวาสวัดหลวง พร้อมรับมอบวัตถุมงคล พระเจ้าใหญ่องค์หลวง เพื่อนำไปมอบให้ ทหาร
และตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่เพื่อรักษาความสงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รูปที่ ๑๐ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี, ดร.บำเพ็ญ ณ อุบล, นายสุธี มากบุญ
ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี พล.ท.สุจิตร์ สิริธิประภา แม่ทัพภาคที่ ๒ และ
ศ.ดร.ประกอบ วิโรจนัญญ อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ร่วมพิธี

(ก)

รูปที่ ๑๑ พลเอก บุญรอด สมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม กราบนมัสการ
หลวงปู่มา ญาณวโร

(ก)

(ข)

รูปที่ ๑๒ (ก) นายสุธี มากบุญ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี (ข) ศ.ดร.ประกอบ วิโรจนัญญ
 อธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประกอบพิธีบวงสรวง พระเจ้าใหญ่องค์หลวง
 ในพิธีพุทธาภิเษกพระเจ้าใหญ่องค์หลวง วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

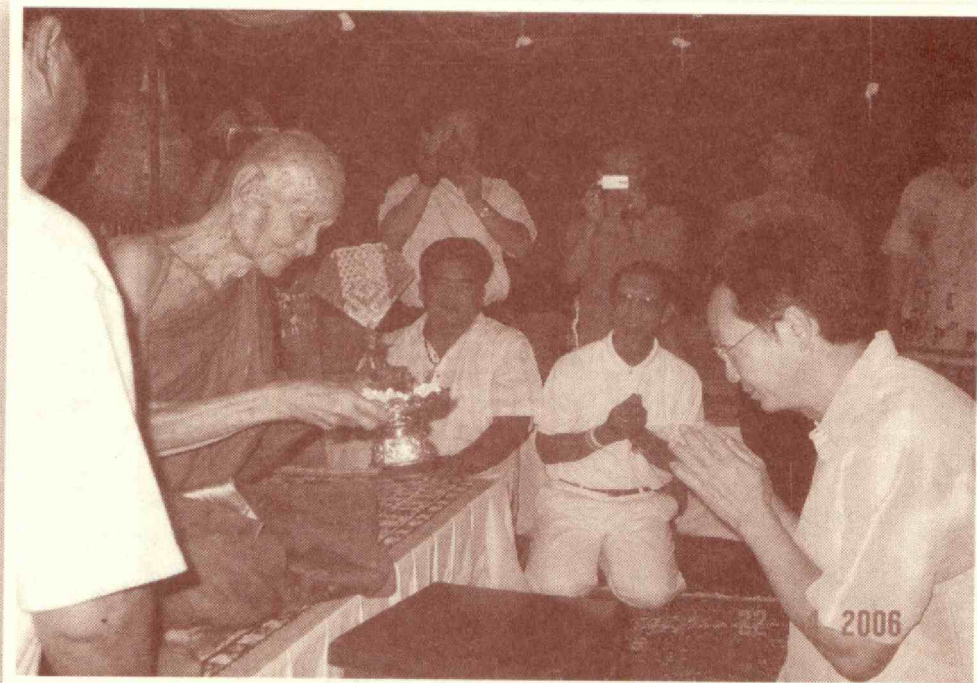

รูปที่ ๑๓ พล.ต.อ.ดร.ชิดชัย วรรณสถิตย์ รองนายกรัฐมนตรี (เลขาธิการ ป.ป.ส. และ
นายกสมาคมชาวอุบลฯ) ทำบุญทอดผ้ากฐิน วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๖

รูปที่ ๑๔ พระครูวิลาส กิจจาทร มอญ พระหล่อสำริด พระเจ้าใหญ่องค์หลวง
แก่ พล.ต.อ.ดร.ชิดชัย วรรณสถิตย์ รองนายกรัฐมนตรี (อดีตรองนายกรัฐมนตรี)
วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

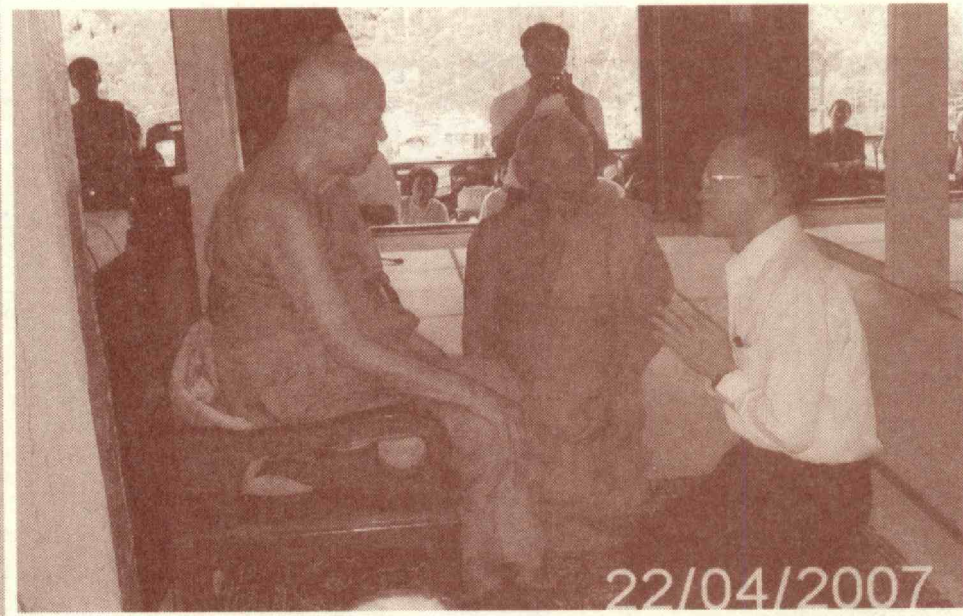
(ก)

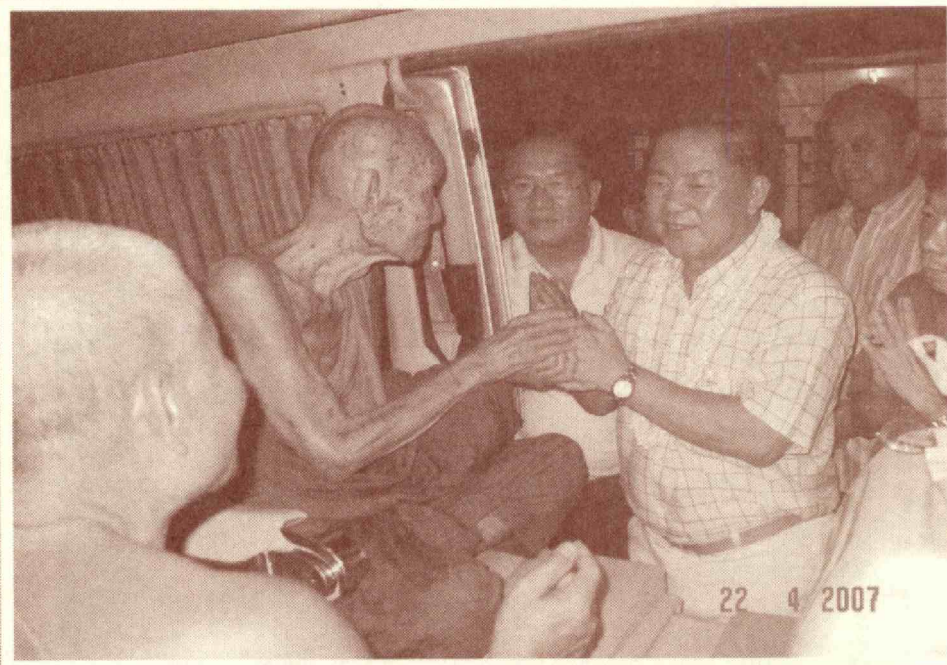
(ข)

รูปที่ ๑๕ (ก) หลวงปู่มา ญาณวโร มอรูปหล่อสำริด พระประทุมวรราชสุริยวงษ์
 แกศ.ดร.ประกอบ วิโรจนัญญ อธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
 (ข) อธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประกอบพิธีจุดเทียนพิธีพุทธาภิเษก
 พระเจ้าใหญ่องค์หลวง วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

รูปที่ ๑๖ พลเอกบุญรอด สมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม สนทนาธรรม กับ พระเทพกิตติมุนี เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

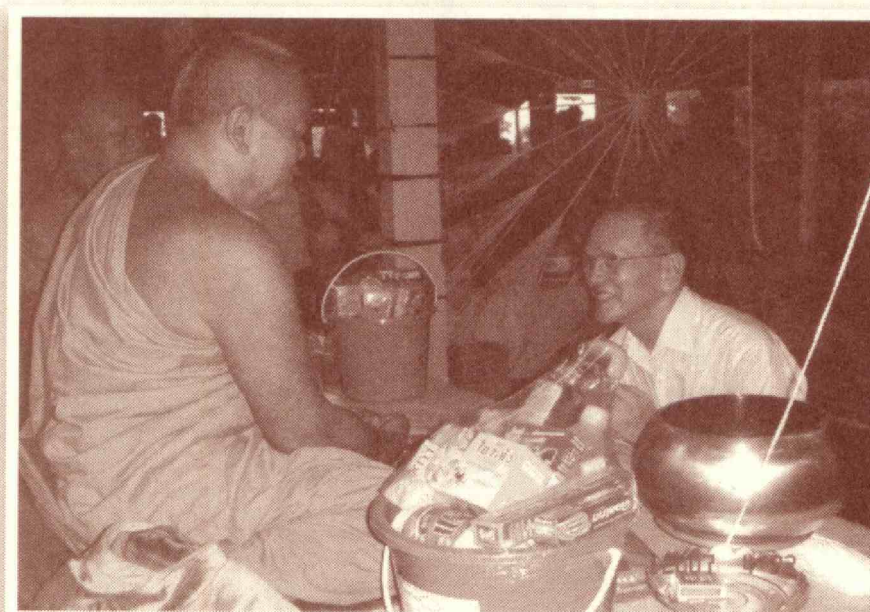

รูปที่ ๑๗ พล.ต.อ.ดร.ชิดชัย ววรรณสถิตย์ อดีตรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีมหาดไทย เข้าร่วมพิธีพุทธาภิเษก และเข้านมัสการ หลวงปู่มา ญาณวโร วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

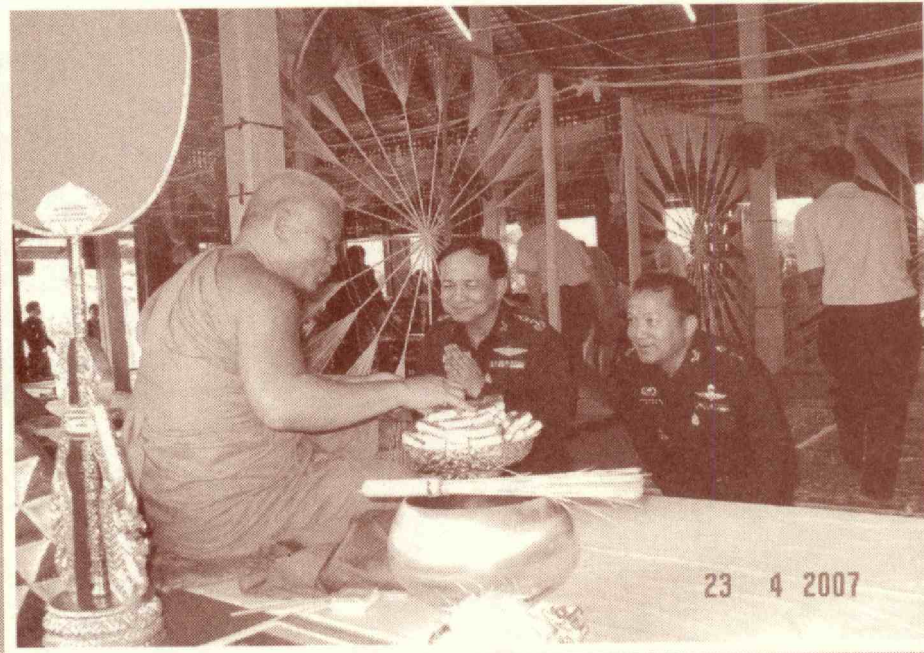

รูปที่ ๑๘ พลเอกบุญรอด สมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เปลี่ยนผ้าแพรอังสะ
พระเจ้าใหญ่องค์หลวง วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

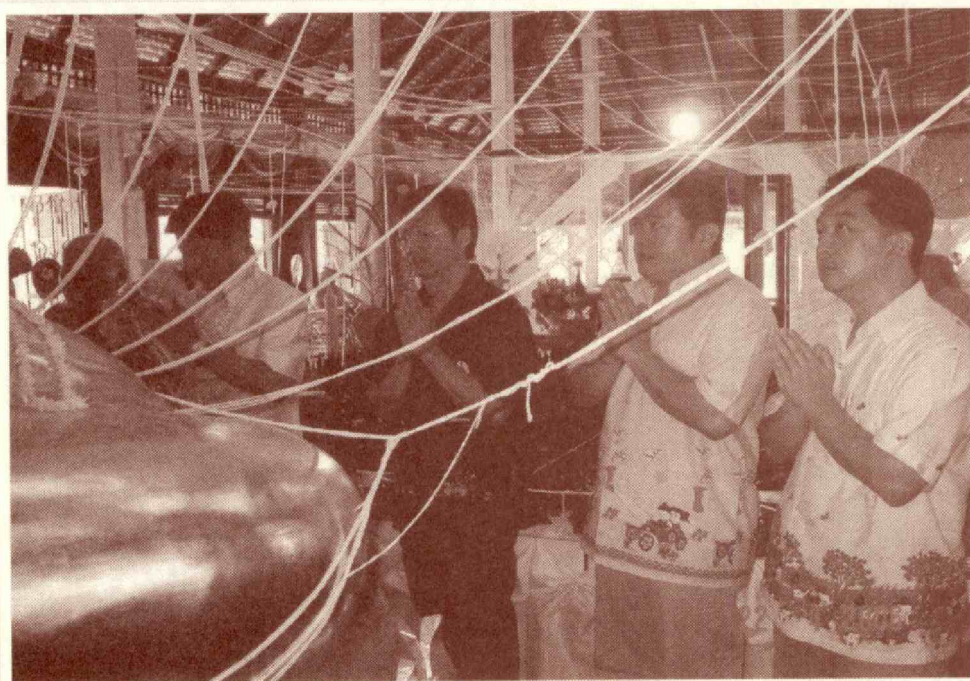

รูปที่ ๑๙ พลเอกบุญรอด สมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม สนทนาธรรม กับ
พระกิตติ ญาณโสภณ เจ้าคณะอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี วัดมณีวนาราม (วัดป่าน้อย)
วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๐

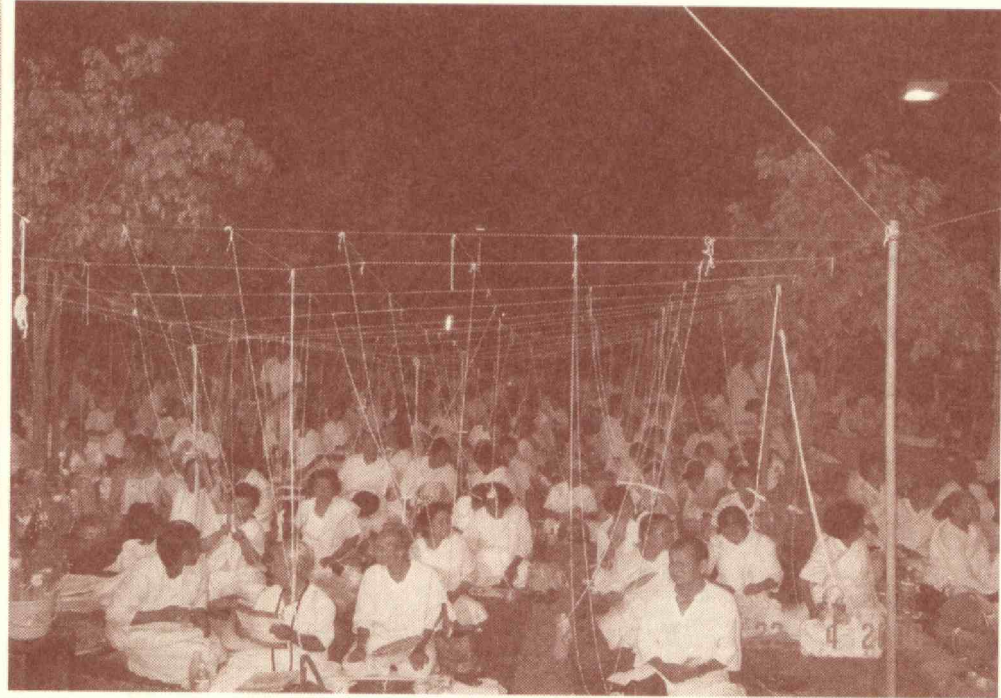

รูปที่ ๒๐ พล.ท.สุจิตร์ สิริธิประภา แม่ทัพภาคที่ ๒ และ พันเอกจุลเดช จิตถวิล
ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๖ รับผิดชอบมงคล พระเจ้าใหญ่องค์เงิน
จากเจ้าอาวาสวัดหลวง วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๕๐

รูปที่ ๒๑ นายสุธี มากบุญ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี ศ.ดร.ประกอบ วิโรจนัญญ
อธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี นายพรชัย โควสุรัตน์ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
อุบลราชธานี ร่วมพิธีพุทธาภิเษก วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๙

รูปที่ ๒๒ พุทธศาสนิกชน ร่วมพิธีพุทธาภิเษก วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๔๙

รูปที่ ๒๓ ศ.ดร.ประกอบ วิโรจน์ภูมิ อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนในเขตชุมชนรอบมหาวิทยาลัย เนื่องในวัดทอดผ้าป่าสามัคคี และมอบทุนการศึกษา วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๙

รูปที่ ๒๔ คุณแม่ทองม้วน แสงอร่าม ณ อุบล พร้อมญาติ ร่วมทอดกฐินสามัคคี
ณ วัดหลวง ปี พ.ศ.๒๕๔๘

รูปที่ ๒๕ พลโท วีรวัฒน์ จรัสสมุทร แม่ทัพภาคที่ ๒ และคณะร่วมพิธียกเสาเอกเสาโทผูกผ้า ๗ สี
ศาลาอเนกประสงค์ ศูนย์วัฒนธรรม พระเจ้าใหญ่องค์หลวง

รูปที่ ๒๖ พลโท วีรพลิต จรัสสมุทร แม่ทัพภาคที่ ๒ ปลุกต้นกันเกรา เป็นที่ระลึก

รูปที่ ๒๗ พลตรี จีระศักดิ์ ชมประสพ รองแม่ทัพภาคที่ ๒ ปลุกต้นไม้ยืนต้นเป็นที่ระลึก

รูปที่ ๒๘ ศ.ดร.ประกอบ วิโรจน์ภูมิ อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปลุกต้นกันเกรา
เป็นที่ระลึก

รูปที่ ๒๙ พันเอก ชุมพล กากแก้ว รองผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๒๒ ปลุกต้นกันเกรา
เป็นที่ระลึก

(ก)

(ข)

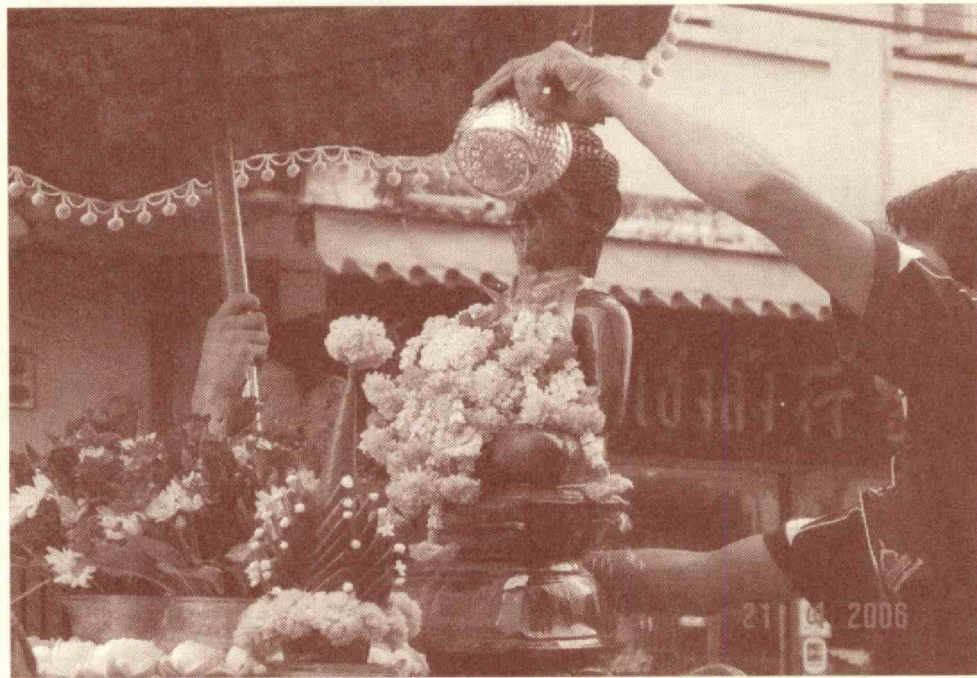
รูปที่ ๓๐ พลโท วีรพลิต จรัสสัมฤทธิ์ (ก) ถวายผ้าอังสะ พระเจ้าใหญ่องค์หลวง

(ข) ถวายภัตตาหารเพล

รูปที่ ๓๑ พระมงคลญาณเถร(หลวงปู่มา ญาณวโร) จุดเทียนชัยสมโภชพระเจ้าใหญ่องค์หลวง
วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑

รูปที่ ๓๒ พระเจ้าใหญ่ปากคำอัญเชิญมาเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้สงน้ำ
ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ทุกปี

รูปที่ ๓๓ นายชวน ศิรินันท์พร ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
ในงานพิธีสมโภชชนพระเจ้าองค์หลวง วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๑

รูปที่ ๓๔ พลโท วีรวัฒน์ จรัสสมุทร แม่ทัพภาคที่ ๒ และคณะร่วมพิธียกเสาเอกเสาโท
ศาลาอเนกประสงค์ ศูนย์วัฒนธรรมพระเจ้าใหญ่องค์หลวง วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๕๒

รูปที่ ๓๗ พลโท วีรวัฒน์ จรสัมฤทธิ์ แม่ทัพภาคที่ ๒ ยกพระแก้วไพฑูรย์ขอพรเพื่อเป็นสิริมงคล

รูปที่ ๓๘ ศ.ดร.ประกอบ วิโรจน์ภูมิ อธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และ พลโท วีรวัฒน์ จรสัมฤทธิ์ แม่ทัพภาคที่ ๒ พร้อมด้วยคณะร่วมพิธียกเสาเอก เสาโท อาคารศูนย์วัฒนธรรมพระเจ้าใหญ่องค์หลวง

ผญา ภาษิตอีสาน

- กากินปลิงไปคาคอแข็ง เอือคาแก่งไปหล่มเค็งวัง
- กวางกินหมากขามป้อมไปคากันขี้มั่ง มั่งขี้บ่อได้ สามมือกระต่ายตาย
- เอือคาแก่งเกวียนเหินให้เกวียนแก่ บาดहांไปฮอดแม่น้ำเอือสิได้แก่เกวียน
- แสนสิมีความฮู้เต็มพุงเพียงปาก สอนโตเองบ่อได้ไผลีย่องว่าดี
- หญิงโตสมบุญด้วยเอือนสามน้ำสี่ หญิงนั้นดีเลิศล้ำควรแท้แม่เอือน
- ความดีฝังไว้เก้าศอก ความชั่วชักออกเก้าวา
- บ่อมีความฮู้อย่าว่ากรเมือง บ่อนุ่งผ้าเหลืองอย่าว่ากรวัด
- หลีกลิงให้ไกลสามศอก หลีกวอกให้ไกลสามวา หลีกคนพาลาให้ไกลสามโยชน์
- อัศจรรย์ใจกุ่มกุนปลาบึกใหญ่ ปลาชีวไล่สวบแซ่หนีไปหลี่หลืบหิน
- อัศจรรย์ใจแซ่หางยาว ๆ ส่งบ่อฮู้ป้อมนั่ง บาดกระต่ายหางแป ๆ กระแตหางก้อม ๆ ส่งมาป้อมนั่งเป็น
- อัศจรรย์ไก่อ้อยให้กินนํ้านมกา หมูหมาให้กินนํ้านมเสือโคร่ง คัตรูกันแท้ ๆ ส่งมาให้แอ่วกิน
- ตกใส่นํ้าดังปึก ตกใส่บกดังถ้วน ตกใส่ป่าหญ้าป่องดังก้องทั่วเมือง
- นกอีเอียงกินหมากโพธิ์ไฮ แซว ๆ เสี่ยงบ่อมีโตฮ้อง แซว ๆ ฮ้องโตเดียวหมดหมู่
- พร้าอีโต้แบกบ่าบังหูล คมมันบางท่อดูคันต่อน
- ย่องแย่งเข้าฟันงูขาดถ่อง ยังแต่หนังปุ้นท่อกับกระดุกสันหลัง มันก็มรณังตาย เล่นหนีบ่อเห็นสัน
- เป็นทรายขอให้เป็นทรายแท้ อย่าแกมแกหินแฮ่ ทรายก็ให้เป็น

ทรายแฉะๆ หินนั้นอย่าให้มี

- เป็นหญิงขอให้หญิงแท้อย่าเป็นหญิงมั่งง่าย ยิ่งก็ให้ยิ่งแท้ๆ
แนแล้วจึงค่อยยิง
- กุญชรช้างพลายสารเกิดอยู่ป่า ยังได้มาอยู่บ้าน เมืองกว้างกล่อม
ขุน
- อย่าได้โสกาตีนนางาช้างเผือก ให้คิดต่อเขาโล่งโค้งควายเฒ่าแห่ง
เฮา
- บัณฑิตล้ำทรงธรรมทัดเทียม ก็หายากแท้ในพื้นแผ่นดิน บาดว่า
คนชั่วฮ้ายหีนะโหดแนวพาล มั่นหากมี
- มุนมองทั่วแดนดินด้าว
- กุญชรช้างอัสดรคุณมาก ก็หายากแท้ทั้งค่ายบ่อมีของอื่นฝูง
ไฮเหือดไต่มันหอนของ ชีไ้หาได้สุ่เหือน
- บุญหวับ่เคยได้สังวาลย์คำพญานาค ชีดินดากติดหัวแต่น้อย
พลอยเ็นว่าหงอน
- แนวนามเชื้อปาป้งทำง่าย บาปอยู่ใกล้บุญนั้นอยู่ไกล
- อย่างอนหงายเล่นดาบ อย่างคาบนมเมีย อย่างเลียคมมีด
- เชื้อชาติแย้งบ่อเหม็นสาบกัณเอง ปุ่สอนปูให้ย่างตรงบ่อมีได้
- ค้นว่าได้ชีช้างอย่าลืมหมู่ วัวควาย มั่นหากคุณคนทางต่างดีคนกำ

เอกสารอ้างอิง

๑. ประวัติวัดหลวงและฌณาภษิตอิสาน,๕ ธันวาคม ๒๕๑๑, มหาสอน ศรีเอก,ที่ระลึกพิธีพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระครูสังฆรักษ์ เส็ง อุตตโม

๒. คนดีศรีอุบล, ที่ระลึกเนื่องในงาน วันพระประทุมวรราชสุริยวงศ์(เจ้าคำผง)วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๑ หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี,พิมพ์ที่ หจก.อุบลยงสวัสดิ์ออฟเซต อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

๓. เล่าเรื่องเมืองอุบล, บำเพ็ญ ณ อุบล พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ.๒๕๔๗ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี ISBN ๙๗๔-๙๕๔๑-๖๑-๘

๔. วัดหลวงพุทธศาสน์ศึกษาแห่งเมืองอุบลราชธานี: ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า,อรรถัย,วรพจน์,วนิดา,งานข้อมูลท้องถิ่น ฝ่ายหอสมุด สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

๕. หนังสือที่ระลึกในงาน “สดุดีวีรกรรมพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง).” วันที่ ๙-๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๙,พิมพ์ที่ บริษัทยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

๖. วัดทุ่งศรีเมือง บุรพาจารย์ กับงานศิลปวัฒนธรรม, เนื่องในงานทำบุญคล้ายวันเกิด พระสิริพัฒนามารณ์,วันศุกร์ที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๐, โรงพิมพ์ศิริธรรม ออฟเซ็ท ถนนชยางกูร อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

๗. พระพุทธรูปปางต่างๆ ,วิสันธนี,เมธินี,กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๕๔๘,ISBN ๙๗๔-๔๑๗-๗๕๒-๗,พิมพ์ที่ บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์(๑๙๗๗) ๔๙ ถนนสุขุมวิท พระโขนง กรุงเทพฯ

๘. พุทธศิลป์ลาว, ๒๕๒๖, สงวน รอดบุญ, คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี, โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา

๙. ผ้ากัับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวสายเมืองอุบล,
๒๕๓๖, เรือตรี ดร.สุนัย ณ อุบล, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่ง
ชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

๑๐. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุบลราชธานี, สนับสนุนข้อมูล
วัตถุโบราณต่างๆ ที่วัดหลวงนำมามอบให้

๑๑. พระแก้วไพฑูรย์, สุวิซช คุณผล, วารสารสืบสาน คณะศิลป
ประยุกต์และการออกแบบ, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ,ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑
ตุลาคม ๒๕๔๙-๒๕๕๐, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

๑๒. เวสสันดรชาดก เทศมหาชาติ, www.dhammathai.org

